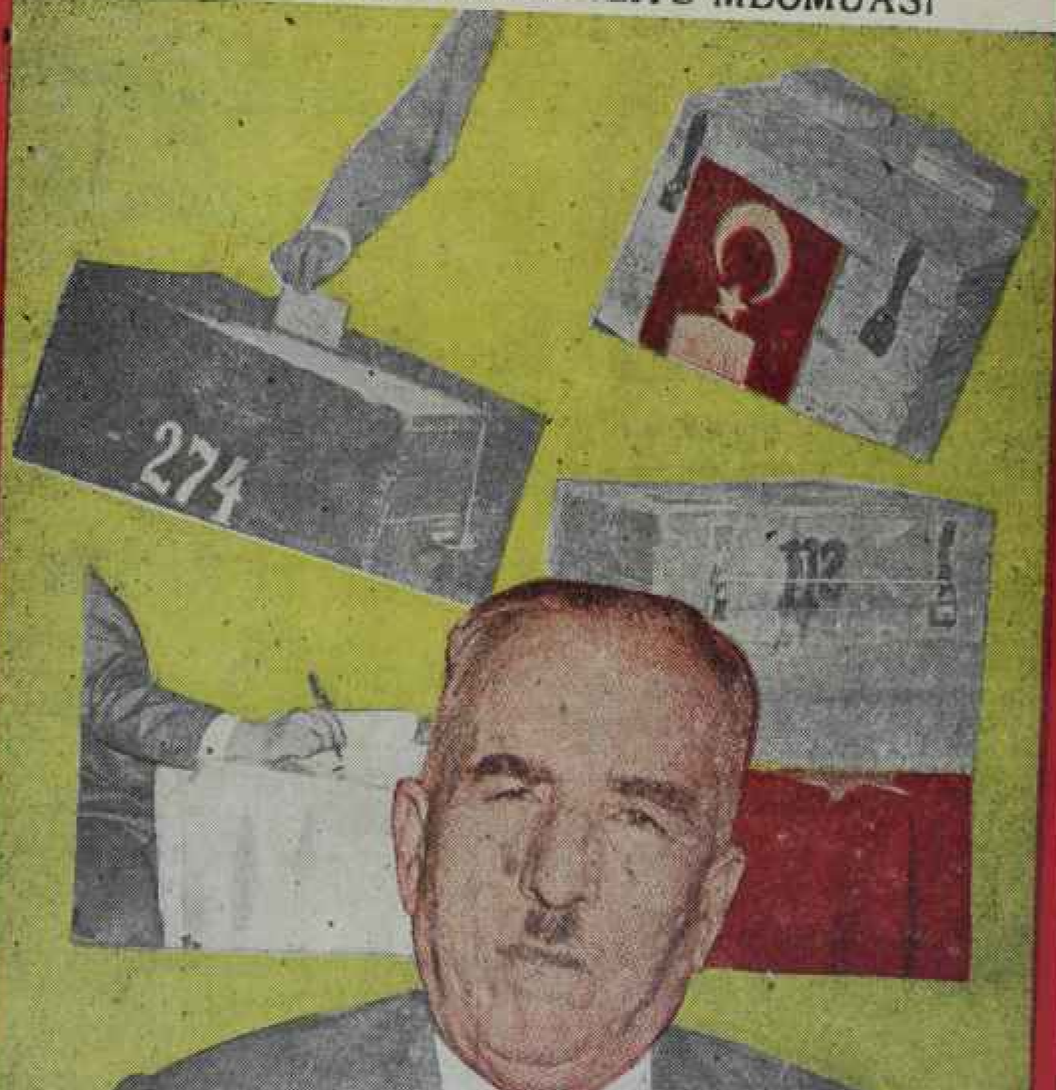
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS'in 5 EKİM

Sayısını bekleyiniz

AKİS 5 EKİM'de

Yep yeni bir hüviyetle çıkacak

5 EKİMDE AKİS'de

Metin **TOKER'i** yeniden

Karşınızda bulacaksınız

5 EKİM AKİS için

Bir dönüm noktası olacaktır

5 EKİM'de çıkacak olan

AKİS'i bekleyiniz

AKİS'i bekleyiniz

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 4 Cilt XI, Sayı : 176

Rüzgarlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7 .
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yom İşleri)
15991 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

Müessisi

Metin TOKER

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yassı islerini fiilen idare eden Mesul Müdür:
Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü
Hamd. AVCIOĞLU

Teknik Sekreter
İlhami SOYSAL

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone Sartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	6 Lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 Lira
1 senelik	(53 nüsha) :	24 lira

İlan Şartları:
8 renkli arka kapak (Tam sayfa):
350 Lira
Kapak içi 800 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 16221
Basıldığı tarih : 19.9.1957

Kapak resmimiz

Münir Akyürek

Seçimin teminatı

Kendi Aramızda

Politikacılar hakkında

Hikmet Bayur'un İsmet İnönüyü hedef **tutan** Meclis konuşmasını **üzülerek** okudum. Doğrusu Atatürk devrimlerinden bahseden ve oturup bir de devrim tarihi kaleme alan bu politikacının hangi niyetlerle hareket ettiğini anlamak güç bir iş değil. Bayur şahsiyat yaptığı gibi Türkiyenin siyasi tarihini de tahrif yolunu seçiyor. Hayret, bin kere hayret.. Bir insan emek verip **bir** tarih yazsın, sonra da onu tahrif etsin, öyle mi? Nerede kaldı ilim adamının tarafsızlığı? Ama diyeceksiniz ki Bayur tarafsız bir milletvekilidir. O zaman Zafer gazetesine hayret etmek gerekir. Manşet manşet üstüne Bayuru bir kahraman gibi göstermesine ne buyrulur? **Onun** nasıl bir kahraman olduğuna dair millet hükmünü çoktan verdi. Şurasını nedense unutmuşa benziyoruz: **İnönü** tarihi yapan, Bayur ise onu yazan kimsedir. Ama bundan sonra Bayura tarihçi demek için kendimizi bir hayli zorlıyacağımıza, sıkıntı duyacağımıza hiç şüphe **yok.**

Kahraman Aksu _ **Malatya**

Hikmet Bayur'un en az kendisi kadar devrimci olan bu memleket insanlarına mürteci demiye ne hakkı var? Devrimcilik, vatandaşları birbirine düşürmek mi demektir? Manevi değerleri tahrip mi demektir? Yoksa Hikmet Bayurda bir vasıf haline, gelen şahıslara kara çalmak alışkanlığı mı demektir? Bu milletin ona öğreteceği pek çok ders vardır. D. P. ye yaranmak için islediği bu büyük hatayı tarih affetmiyecektir. Atatürk'ün çizdiği yola tamamen aykırı bir istikamette seyredenlere, doğrusu devrim kelimesi büyüklük değil, küçüklük vasfı kazandırıyor.

Erdoğan Timur - Kırşehir

Metin Toker'in hapishaneden çıkacağı günün yaklaştığına dair haberinizi memnunlukla okudum. Memleketimizde demokrasi çilesi çekenlerin artık çilesi doldu mu dersiniz? Hapishanelerimizi dolduran bunca hürriyet mücahidinin artık gün ışığına kavuşacakları günü sabırsızlıkla bekliyoruz. Metin Toker belki bunlardan bir tanesidir. Mücadelesine ayni hürriyet aşkıyla devam edeceğinden eminiz. Fikirlerin cebir ve zor kuvvetiyle sustu - rulamıyacağını artık iktidardakiler de anlamalıdırlar.

Kemal Kaner - Manisa

Mecmuanızın 170 inci sayısında secim kampanyasında eşitlik olmayacağından bahisle "İktidarı tutanlar her türlü imkândan faydalanacaklar, Radyolarda propoyandalarını yapacaklardı" diyorsunuz.

Hemen arzedelim ki emsali görülmemiş kalkınma hamlelerinin Vatan sathındaki neticesini bilmiyorum ama, koskoca Derince her an anbeleye kalkan ve geceleri gözleri bozan bir elektrik yüzünden bu nimetten istifade edemiyecektir. Kendi namımıza bu babda endişenizin yersizliğini hatırlatmak istedik.

İsmet Erbat - Derince

Seçimler hakkında

İşbirliğine dair İktidarın hemen se- -imler arifesinde almış olduğu tedbirler, bir takım söylentilere yol açtı. Bu arada C. H. P. nin muhalefeti tek başına temsil ederek seçimlere girmesinden ve diğer taraftan da bölge taksiminden bahsedenler var. İşbirliğinin kanuni tedbirlerle önleneceğini kabul etmek bir hayaldir. Acaba millet ne düşünüyor? Her türlü tedbir karşısında beğenmediği iktidarı yerinden etmek için mutlaka kanunların açık kapılarını aramak mı gerekir? Pârtiler birleşse de birleşmese de seçmen vatandaşlar tek bir noktada zaten birleşmiş bulunuyorlar. O da iktidardakileri başlarından uzaklaştırmaktır: Fiili bir işbirliği çaresi bulunamazsa da seçmenlerin bu azimli hareketi hakikati nasıl olsa meydana koyacaktır.

Necati **İrez** - Konya

AKİS'in geçen sayısında Osman Bölükbaşının kızından bahsederken "Hürriyet dünyaya geldi, inşallah Türkiyeye de gelir" diye izhâr ettiği temenni çok dikkate değer. Seçimler arifesinde söylenen bu söz, biz seçmen vatandaşları acı acı düşündürüyor mu dersiniz. İktidar seçimi kazanırsa -ki buna ihtimal bile vermiyorum - asıl hürriyeti o zaman arıyacağız. Şimdiki durumu bize köşe-bucak aratacaklarına asla şüphe etmiyorum. Hürriyetleri kısma metodlarına bihakkın vakıf o-- lan D. P., kim bilir o zaman hangi yeni usullerle vatandaş kargısına çıkacakdır? Bunu düşünmek, bana nedense bir korku vermiyor. Çünki basın hürriyetinden tutun da hakim teminatına, seçim hürriyetine kadar elimizden alınmamış hangi hürriyet kaldı ki? AH ma millet demokrat Türkiyede peronizmin hortlamasına reyleriyle müsaade etmiyecektir.

Mevlût Erdil - Sivas

Seçimler arifesinde İktidar gazetelerinin iyice bozulan ağzına bilmem ki ne demeli, neye yormalı? Şu milletin hayır duasıyla işbaşına gelmiş bir iktidarın malûm akıbetinin yaklaşması sebebiyle kapıldığı bu tehevrür, bu sövme, bu küfür edebiyatı acaba normal karşılanabilir mi? İktidarda kalma ihtirasının bir partiyi böyle durumlara düşürmesini biz dikkat ve ibret gözüyle takip ediyoruz. Ama unutmasınlar ki her Allahın günü -çatlak bir plak gibi saldıkları- siyasî ahlâk lâfın; edenler de yine kendileridir.

Necmettin Ersü - Ankara

İşbirliği

Çıkmazın başında

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü, vakit öğleye yaklaşmasına ve yemek saatinin gelip çatmasına rağmen, siyasî hayatımızda birdenbire çok ehemmiyetli bir mevki kazanan emektar Alemdar sinemasının salonları iğne atılsa yere düşmiyecek kadar kalabalıktı. Meşhur sinemada o gün C. M. P. Fevkalâde Kongresi yapılıyor ve kürsüde kır saçlı ve tok sözlü bir adam bulunuyordu. Kürsüdeki adam, hitabet sanatının mutad alkışlatma usullerinden his birine baş vurmadığı halde sık sık alkışlanıyordu. Alkışlar devam ettiği müddetçe kır saçlı azimkar başım dikleştiriyor, kendisini alkışlayan C. M. P. li delegeleri dikkatle süzüyor ve sözüne devam edebilmek için alkışların aralanmasını sabırla bekliyordu. Kürsüdeki adamın sesi son derece ciddiydi ve her halinden son ayların en mühim siyasî konuşmasının o anda yapıldığını anlamamak imkânsızdı. Zira kürsüdeki adam, Muhalefet Cephesinin tabii lideri haline gelen İsmet İnönü idi ve kendisini ciddiyetle dinleyen C. M. P. delegelerine İşbirliğinin şimdiye kadar geçirdiği safhalardan bahsediyordu. Şimdiye kadar dört duvar ve kapalı kapılar arkasında geçen İşbirliği temaslarının bütün nirengi noktalarının bir siyasî partinin kongresinde ortaya çıkarılması herkes için bir sürpriz olmuştu. Hele İşbirliği fikrinin en hararetli taraftarı olan C. H. P. Genel Başkanının bir diğer partinin kongresinde İşbirliğinin amelî cephesinin tahakkukunda karşılaşılan güçlükleri olanca açıklığı ile ortaya dökmesi sürprizlerin en büyüğü olmuştu. İnönü, konuşması sırasında cümlelerini tatlılaştırmak için en ufak bir gayret sarfetmiyordu. Hazırlıksız ve içinden geldiği gibi konuşuyordu. Haklı olduğuna yüzde yüz inandığı fikirlerini kabul ettirememenin teessürü içinde olduğu muhakkaktı.

İnönünün konuşmasından anlaşıldığına göre Ağustos sıcaklarında Heybeli ve Taşlıkta birçok toplantılar yapan Muhalefet liderleri, İşbirliğini gerçekleştirebilmek için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardı. Her parti kendi hissesine düsen fedakârlığı kabullenmiş, İşbirliği mevzuunda tam bir fikir beraberliğine vasıl olunmuştu.

Ama işler bu safhaya girip İşbirliği bir hakikat haline gelince İktidar telâşa kapılmış ve Seçim Kanunundaki malûm tadilata zaruret hâsıl olmuştu.

Muhalefet partileri yeni durum muvacehesinde, İşbirliği meselesini yeniden gözden geçirmişlerdi. Şimdi bu kadar mesafe aşıldıktan sonra, İnönü, C. M. P. li delegelerin önünde mevcut şartlar altında İşbirliğinin gerçekleşmesinin şüpheli göründüğünü söylüyordu.

C. H. P. lideri bu haftanın sonunda Pazartesi günü akşamı Halk Partisinin Bayındır Sokağındaki merkezinde yapılan Muhalefet Cephesi liderleri toplantısından bu kanaatla ayrılmıştı.

Bunca emekten sonra böyle bir neticeyle karşılaşılması şüphesiz elem vericiydi.

Dar kapı

Son tadiller hakikaten İşbirliğini bir hayli zorlaştırmıştı. İstanbul toplantılarında fedakârlıklara girişmekten çekinmeyen Muhalefet liderlerini yeni yeni fedakârlıklara boyun eğmeğe mecbur edecek birçok unsur, son tadillerle kanunun bir zarureti haline gelmişti. Kanunları dilediği gibi anlamaktaki mahareti, muhtelif vesilelerle sabit olan D. P. iktidarının muvazaa silâhına sarılarak İşbirliğini önlemeye çalışacağı muhakkaktı. Son tadillerin bu maksatla getirildiği herkes tarafından bilinen bir hakikatti. Ama gene de İşbirliğini amelî sahada kabili tatbik hale getirebilecek bazı yolların mevcut olacağı unutulmamalıydı.

Esasen Pazartesi günü akşam üstü, Bayındır Sokağındaki C. H. P. Merkezinde toplanan Muhalefet partileri ileri gelenleri, bu yolların en iyisini seçmek için masa başına geçmişlerdi. O gün, Seçim Kanunundaki son değişiklikler karşısında takip edilecek hareket tarzının tesbitine çalışıldı. Görüşmeler uzun sürdü ve liderlerin ilk cümlelerinden anlaşıldı ki, her üç partinin de en iyi yol diye seçtikeri hal tarzları arasında doldurulmaz farklar, büyük ayrılıklar mevcuttu.

C. H. P. nin görüşü

Seçim Kanunundaki son değişikliklerin işbirliği meselesinin önüne diktiği maniyi en iyi gören C. H. P. liderleri Pazartesi toplantısına şöyle bir görüşle iştirak ediyorlardı:

Yeni tadillerin getirdiği muvazaa iddiası ile seçim neticelerinin iptal edilebilmesi tehtidi karşısında tek çıkar yol seçimlere sadece bir muhalefet partisinin katılması, Muhalefet Cephesine mensup diğer iki partinin seçimlere girecek partiyi desteklemekte devam etmek şartıyla seçimlere katılmamasıydı. Kısacası Muhalefet Cephesi, önümüzdeki seçimlerde bir parti tarafından temsil edilmeliydi. Bu hal tarzının makûl olduğu şüphesizdi. Ama neticesinin koltuktan feragat olması diğer liderlerin hiç hoşuna gitmiyordu. Tek partinin yeniden işbaşına gelmesine asla müsaade etmemek sloganı ile beslenen bu mukavemet, kendisini C. H. P. teklifi ortaya atılır atılmaz göstermekte gecikmedi. Hür. P. liderleri İnönünün samimiyetine bütün kalpleri ile inandıklarını belirtmekle beraber, teklif edilen hal tarzına yanaşamayacaklarını açıkça ifade ettiler. Bu hale göre,'İktidarı değiştirmek muhtemelen mümkün olacak, fakat tek parti gidip yerine bir başka tek parti getirtilmiş olacaktı. C. H. P. liler bu görüşle karşılaşmaları ihtimalini önceden düşünmüşlerdi. Zira seçimlerde Muhalefet Cephesinin sa-

İşbirliği toplantılarından bir görünüş

Bunca emek boşa mı ?

İşbirliğini Seçmenler Yapacaktır

Şu satırların yazıldığı anda, muhalefet partileri seçimler mevzuunda bir karara varmış değildi. Hür. P. Kongresi henüz bitmişti. C. M. P. fevkalâde kongresi yapılmak üzereydi.

Gerçi, siyasî partiler kendileri için hayatî mahiyette olan bir karar almak arifesindeydiler. İyi düşünüp taşınmak, teşkilâtın fikrini almak zorundaydılar. Fakat bu karar partiler kadar Türk Milleti için de mühimdi. Seçimler kapıya gelip çatmıştı. Vatandaşlar sabırsızlanıyordu.

Millet bir an evvel memnun olmadığı iktidarı işbaşından uzaklaştırmak istiyordu. Vakıa seçmenlerin iradesinin serbestçe izharının ne netice vereceğini çok iyi bilen iktidar, kalmak için direniyordu. İktidarda olmanın verdiği bütün avantajlara rağmen seçimlerin neticesinden korkuyordu. İşte bunun için işbirliğini önlemiye kalkışmış, seçim kanununa demokrasiden dem vuran biç bir memlekette görülmemiş bükümler koymuştu. Ayni fikirler etrafında toplanan partilerin işbirliği yapması son derece zorlaşmıştı. Bu durumda muhalefet partileri seçime girmeyi reddederse, onları ayıplamak kimsenin aklından geçmiyecektir. Batı memleketlerinde hiç bir siyasî parti bu ağır şartlar altında seçime girmeye yanaşmıyacaktır.

Fakat Türk Milletinin bütün ümidi muhalefettedir. Şimdiki iktidarı -velev ki meşruiyetten dem vuranlasın- daha dört sene çekmeye tahammülü yoktur: Bin an evvel keyfî idareden, huzursuzluktan, adaletsizlikten, pahalılıktan kurtulmak istemektedir. Seçim şartları istediği kadar ağır olsun, vatandaş azimlidir. Her şeye rağmen şimdiki iktidarı devirecektir. Bu durumda, muhalefet partileri içki seçime girmek bir vazife haline gelmiştir. Türk Milletini sukut-u hayale uğratmıya hakları yoktur. İktidar ne tedbir alırsa alsın, milletin azmi karşısında ister istemez yıkılacaktır. Muhalefet, vatandaşın elinden bu fırsatı çekip almamalıdır.

Muhalefet partilerinin kongrelerinde, delegelerin merkeze en tabiî haklarını tereddütsüz devretmeleri, bu değişiklik arzusunun ifadesidir.

Bu arzudur ki muhalefet partileri liderlerini, parti endişelerini bir kenara bırakıp, işbirliğini kabule zorladı. Bu arzudur ki İstanbul konuşmalarından beri muhalefet partilerini bir feragat ve fedakârlık yarışına sevketti. C. M. P. ve Hür. P. İnönüyü muhalefet cephesinin tabiî başkanı saymakla, C. H. P. diğer iki partiye yüzde 55 kontenjan tanımakla feragat ve fadakârlığın müşahhas delillerini verdiler. Millet muhalefet partilerinin ayni yolda yürümelerini beklemektedir.

O halde ne yapmak mümkündür?

D. P. iktidarının devrilme korkusunu aksettiren malûm seçim kanunu tadilatı bir çok işbirliği şeklini imkânsız kılmıştır. Bölgelerin partiler arasındaki taksimi, muhalefet reylerinin parçalanması tehlikesi bir kenara bırakılsa bile, iktidarda kalmak için direnenlere "yaptığınız muvazaadır" demek mazeretini verecektir. Seçmenler istemese bile gitmem diyen iktidarın eline, böyle bir bahane verilmemelidir. Vatandaşı dört sene daha istemediği bir iktidarın elinde bırakmak teklikesi önlenmelidir.

İşte günlerden beri Türkiyenin partili partisiz en güzide evlâtları iktidara en ufak açık bir kapı bırakmıyacak işbirliği şekli üzerinde düşünmektedirler. Aklı selimin gerektirdiği yolu aramaktadırlar. Bu yol Muhalefet Cephesi adına tek bir partinin seçimlere katılmasıdır. Ankaranın uyanık siyasi muhabirleri çoktan bu hakikati anlamışlardır. Günlerden beri gazetelerinde gittikçe taraftarı artan bu tek hal çaresinden bahsetmektedirler.

Seçime katılan tek partiye de düşen işler vardır. Seçimi kazanır kazanmaz Meclis feshedilecek, normal bir seçim kanunu altında yeniden seçimlere gidilecektir. Kazanamadığı takdirde, bütün milletvekilleri Meclisi terkedecektir. Tek partinin listesinde istenildiği kadar partisiz şahsı aday göstermek mümkündür. Seçime katılmayan iki partiye daha akla gelen bütün garantiler verilebilir.

Gerçi böyle bir hal şekli, iki Muhalefet partisine mensup milletvekillerinden ve adaylarından fedakârlık beklemektedir.

Önümüzde fazla düşünmeye vakit kalsaydı seçime katılmıyan iki partinin muhtemel milletvekili adayları aklı selimin bu icabını mutlaka seve seve kabul edeceklerdi. Fakat zaman dardır, birtakım "hissi sebepler" dolayısiyle tereddütlerin doğması mümkündür.

Ne olarsa olsun son söz millete aittir. D. P. iktidarından kurtulmaya azimli seçmenler reylerinin zayi olmamasını, bir işe yaramasını isteyeceklerdir. Reylerini, kazanma şansı en fazla olan muhalefet partisinin etrafında toplayacaklardır.

Unutmamak lâzımdır ki, işbirliği fikri milletten gelmiştir. Partiler işbirliği yapmasalar bile, seçmenler reylerini en kuvvetli muhalefet partisine vererek, işbirliğini herşeye rağmen fiilen gerçekleştireceklerdir.

AKİS

dece bir parti tarafından temsil edilmesi kabul edilirse bu iş için en münasip teşekkülün C. H. P. olduğu muhakkaktı. Zira gerek taraftar sayısı, gerek teşkilâtın genişliği ve kuvveti terazinin kefesini C. H. P. lehine bastırıyordu.

Muhalefet Cephesinin C. H. P. tarafından temsil edilmesi fikrinin diğer iki partide bazı komplekslere ve şiddetli mukavemetlere yol açacağını hesaplamak pek zor bir iş değildi. Ama mevcut iktidarı değiştirme zarureti hakkında tam bir kanaat birliğine vardıktan sonra böyle endişe ve komplekslerin gönüllerde saklanması icap edeceği de düşünülüyordu. Ama C. H. P. nin teklifi Pazartesi günü diğer partilerin temsilcileri tarafından makbul görülmedi. İtirazların mesnedini aklî olmaktan çok hissi endişeler teşkil ediyordu. Diğer partilere göre, tek başına İktidar adındaki baş döndürücü şerefe erişecek olan C. H. P. yi bir ikinci D. P. olmaktan önliyecek hiç bir mani mevcut değildi. Şimdi bol keseden savrulan vaadların o zaman üzerinden bir sünger geçirilmiyeceğini kim temin ederdi?

Hem sonra bu, C. H, P. nin prestijini diğer iki parti aleyhine büyültmez miydi?

Bu endişelerin ne kadar yersiz olduğunu anlatmaya C. H. P. liderleri boş yere gayret ettiler. Teklifleri partizanca değil, memleketçi bir görüşün neticesiydi. İktidara bir parti olarak gelmek niyetinde değillerdi, oraya Muhalefet Cephesinin temsilcisi olarak gidecekler, hemen milli iradenin serbestçe tecellisine imkân veren kanuni vasatı hazırlayıp milleti yeniden sandık başına çağıracaklardı. Presti] meselesine gelince, diğer iki parti temsilciliği C. H. P. ye bıraktıkları takdirde gösterdikleri feragat Örneği ve memleket aşkı ile az mı şeref kazanacaklar, az mı takdir kazanacaklardı?

Fakat uzun münakaşalar hiç bir netice vermedi. Hür. P. liderleri partiler arasında nüfuz bölgeleri ayrılması ve bu bölgelerde diğer partilerin seçimlere gölge listelerle katılmasını, seçim propagandasının müştereken yürütülmesini en iyi ve vazgeçilmez bir şart olarak kabul ettirmeye yemin etmiş gibi davranıyorlardı. Görüşmelerin bir çıkmaza girdiğini gören ve şüphesiz ümit kırıldığına uğrayan C.M. P. liler de bu sırada hal tarzı olarak ortaya işbirliğinin seçimleri iştirak etmemek sureti ile tahakkukuna imkân verilmesi fikrini ortaya attılar. C. M. P. görüşünün Hür. P. teklifine nazaran daha "yapıcı" olduğu muhakkaktı. Zira üç partinin seçimlere girmemek suretiyle de olsa müşterek hareketi milletçe benimsenen işbirliği fikrinin hiç değilse şimdilik ölü doğmamasını sağlıyacak ve ilerdeki yeni inkişafların yolu tıkanmış olacaktı.

Ya seçmenin hakkı?

Üç Muhalefet Partisi mensupları bu münakaşalar içinde bunalırlarken millet de işbirliği temaslarının

uyandırdığı müsait psikolojik hava içinde iktidarı değiştirme bahsinde beslediği arzuları büyütüyor ve sabırsızlıkla sandık başına gideceği günü bekliyordu. Seçmenin iktidarı değiştirmek yolundaki arzuları, bir barajın arkasındaki su gibi günden güne birikiyor ve kabarıyordu. Bu arzulara bir kanal bulunması muhakkak lâzımdı ve bu, şüphesiz muhalefet liderlerinin bir vazifesiydi. Bu bakımdan seçimlere girmeme yolunda alınacak bir karar, iktidarı dört sene daha işbaşında bırakmayı kabul -etmek okluğuna göre, milleti asla memnun etmiyecekti. Bu bakımdan seçimlere girmemek, seçimlere girip te kaybetmekten bile kötü bir hal tarzı manzarası gösteriyordu ve kafiyen kabule şayan sayılmamalıydı.

İşbirliği hususunda çıkar bir yol ister bulunsun, ister bulunmasın bunun vebali mesullerinin boynunda kalmak şartiyle muhalefet partilerinin zedelediği işbirliğini seçmenin bizzat tahakkuk ettirmesi kuvvetle muhtemeldi. Vatandaş, memnun olmadığı İktidarı işbaşından uzaklaştırmak için, hangi siyasi teşekküle mensup olursa olsun reyini en kuvvetli partiye vererek israf etmiyecek kadar şuurluydu. Bunun böyle olduğunu önümüzdeki seçimler bütün açıklığı ile ortaya koyacaktı.

Hür. P.

"Emekleme" ve sonrası...

Geçen haftanın sonunda Cuma günü akşam üstü, dairelerin tenhalaşıp sokakların kalabalıklaştığı saatlerde Atatürk Bulvarındaki meşhur Özen Pastahanesinin önünde oturmak itiyadında olanlar, tecessüslerini kemen önlerindeki muazzam imar yığınlarından çok, yakalarında meş'aleli rozetler taşıyan ve caddenin tam ortasında kazılmış çukurlara düşmemek için gözlerini dört açarak, yürüyen insanları seyrederek oyaladılar. Yakaları rozetli adamlar, Cumartesi günü Yenimahalledeki Alemdar Sinemasında toplanacak olan ilk Hür. P. Umumi Kongresinin delegeleriydi ve Özen'in önünden geçerek

Güle güle!..

Hür. P. nin ilk umumi kongresinin bâr neticesi de, İdare Heyetine seçilmeye yetecek kadar rey toplamaya muvaffak olamıyan "partilerarası siyaset adamı" Muammer Alakant'ın istilasıdır. Siyasî şansını evvelâ C. H. P. de, sonra D. P. de, daha sonra da Hür. P. de cömertçe deneyen Alakant, bu kadar yorucu bir mesaiden sonra yıpranan gövdesini ihtimal bir elçilik koltuğunda dinlendirmek isterken, kendisi için şüphesiz faydalı, ama terkettiği parti için son derece hayırlı bir iş yapmış oldu.

Adam seçmekte hiç müşkülpesent olmıyan Hür. P. nin bilhassa "siyasî akademi" safları bu istifa karşısında - hem de seçimlerin tam eşiğinde bulunulmasına rağmen- üzüntü değil, ancak memnunluk duydular ve buna ifade etmekten çekinmediler.

Hür. P. nin Menekşe sokağındaki Umumî Merkezine gidiyorlardı. O akşam bahçe içindeki, iki katlı bu küçük bina tam manasıyla yükünü almıştı. Ne yukarda, ne aşağıda, ne odalarda, ne koridorlarda ve hattâ merdivenlerde adım atacak yer kalmamıştı. . Fakat kimse kalabalıktan şikâyetçi değildi. Ev sahibi mevkiinde olan partinin yüksek kademedeki mensupları delegeleri karşılıyorlar ve onları etraflarında toplayarak hararetli sohbetlere koyuluyorlardı. Ama sohbetlerin en koyulan, Umumi Merkezin ağaçlarla süslü bahçesinde cereyan ediyordu. Herkeste büyük bir heyecan ve bir o kadar da sabırsızlık olduğu gözle görülüyordu. Delegelerin ilk büyük kongreye büyük ümitlerle ve şevkle geldikleri aşikârdı. İşin en tuhaf tarafı, meselâ Şarkın en uzak bir vilâyetinden gelen yağız tenli, palabıyıklı ve mert bakışlı bir delege ile meselâ tamirden gelmiş bir delege birbirlerini tanıyorlar ve kucaklaşarak Hür. P. saflarında buluşmuş olmanın memnuniyetinden bahsediyorlardı. Çok uzaklardan gelen delegelerin birbirini tanımasının sebebi çok basitti: Bu delegeler bundan bir müddet evvel, gene Ankara'da ama bir başka partinin, Demokrat Partinin delegeleri olarak bir salonda toplanmışlar, çeşitli meseleleri tartışmışlar, anlaşsınlar veya anlaşmasınlar birbirlerini tanımışlar ve memleketlerine dönmüşlerdi. Ama daha köprülerin altından pek fazla su geçmesine meydan kalmadan sevgili D. P. leri o hale gelmişti ki, 1946 - 1950 yıllarının hakiki demokratları için Hür. p. Ur ilticagâh teşkil etmiş, hakiki demokratlar akın akın bu yeni partinin -D. P. nin ideallerini yaşatan partininkapısını çalmaktan başka çare bulamamışlardı.

Hür. P. Merkezinin Menekşe sokağındaki binasının bahçesinde sohbet eden delegelerden çoğunun,bir sokak ötedeki bir başka binanın -D. P. nin Sümer Sokağındaki eski merkezi- bahçesinde yapılan sohbetlere dair ne tatlı hatıraları vardı.. Cuma akşamı bunlar nakklediliyor, hatırlatmalar yapılıyor, acı veya tatlı bir çok hatıra anılıyordu. Bu sohbetler arasında birçok isimler geçiyordu: "Celâl Bey, Fuat Bey, Adnan Bey, Refik Bey... şöyle demişti.. Böyle yapmıştı" deniliyor ve ihtimal şimdi pek farklı şeyler düşünen eski mücadelenin bayraktarlarının kulakları çınlatılıyordu.

Kongre açılıyor .

Cumartesi sabahı, erkenden Yenimahalledeki Alemdar Sinemasına gelen bazı Hür. P. li idareciler bir taraftan hazırlıkların tamamlanmasına ve D. P. şeflerinin muhalefet yıllarındaki nutuklarından derlenmiş vecizelerle süslü bandların sinemanın duvarlarına gerilmesine nezaret ederlerken, diğer taraftan da heyecanla ilk kongrenin muvaffakiyet şansı üzerinde için için tahminlerde bulunuyorlardı. Herkese hakim olan iyimserlikti. Ama bu ilk kongreydi, delege sayısı mahduttu ve dinleyicilerin kalabalıklığı yaratılmak istenilen

SEÇİM SATHI **MAİLİ:** İKTİDARA GÖRE — MUHALEFETE GÖRE

psikolojik hava bakımından büyük ehemmiyet taşıyordu. Hür. P. ileri gelenleri, kısa bir müddet evvel içinden ayrıldıkları siyasî partinin kongrelerinde yapıldığı gibi civar şehirlerden otobüslerle adam taşımayı, kongreye suni bir kalabalık getirmeyi bilmiyor değillerdi. Ama buna baş vurulmamıştı. Herkes gibi Hür. P. liderleri de nerelerden gelip nereye vasıl olduklarım bizzat görmek, kuvvetlerinin ne olduğunu anlamak ihtiyacındaydılar.

Ayni salonda bir kaç gün önce C. H. P. Kurultayı toplanmıştı. Bu Hür. P. için büyük bir handikaptı. Zira herhangi bir mukayese, elbette yem partinin aleyhine olacaktı. C.H.-P. Kurultayı üç gün devam etmiş ve hiç bir anında tenhalaşmamıştı.

Ama saat 10 a yaklaşıp ta delegeler ve dinleyiciler salonu doldurmaya başladıkları zaman, Hür. P. li idarecilerin yüreklerini kavrayan sıkıntılar güneş karşısındaki buz gibi eridi ve yerini neş'eye bıraktı. Kongrenin tahmin edildiğinden çok kalabalık olacağı anlaşılıyordu.

Nitekim Hür. P. lideri Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu arkadaşları ile birlikte salona girdiği zaman yapılan tezahürat, diğer liderlere kendi kongrelerinde yapılan tezahüratı zerre kadar aratmıyacak parlaklıktaydı.

Esen hava

Hür. P. Umumî Kongresine de, tıpkı C. H. P. Kurultayına olduğu gibi, anlayışlı ve kâmil bir havanın hâkim bulunduğu, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlunun pek heyecanlı ve rikkatli konuşmasının cümlelerine karşı yükselen alkışlardan anlaşıldı. Hür. P. delegeleri de hedefin ne olduğunu en ufak bir tereddüde mahal bırakmıyacak bir açıklıkla anlamış bulunuyorlardı. Herkes ne istediğini çok iyi biliyordu. Bu iktidar mutlaka iş başından uzaklaştırılmalıydı. Bunun tek yolunun işbirliğinden geçtiğinde artık kimsenin ne şüphesi kalmıştı, ne de tereddüdü. Hedef ve yol bu şekilde tâyin edildikten sonra gerisi teferruatın teferruatı bir meseleydi. Nitekim Kongrenin ikinci gününde Umumi İdare Heyetine seçimler bahsinden en geniş selâhiyetler devredilirken kongreden en ufak bir itiraz sesi yükselmedi, en küçük bir endişe alâmeti gösterilmedi. Teşkilâtın liderlere olan itimadı tamdı.

Yeni Partideki eski ruh

İkibuçuk gün devam eden Hür. P. Umumi Kongresinin en kalın çizgilerle ortaya koyduğu hakikat şuydu: Yeni partiye bakim olan fikir ve ona hareketini kazandıran ruh, 1946-1950 D.P. sine can veren zihniyetten zerre kadar farklı değildi. Hür. P. mensuplarım hep o camiadan, o günlerin ateşini kaybetmemiş insanlardan almıştı. Hem öyle insanlar ki, vaktiyle yapmış oldukları ve muvaffakiyete ulaştırdıklarını sandıkları mücadeleye yeni baştan atılacak kadar idealist, ve bir zamanlar bel bağladıkları programların tahakkuku i-

C. M. P. Fevkalâde Kongresi

Muhalefetin Ankaradaki tek sığınağı haline gelen "tarihi" Alemdar sineması, bu hafta ortasında Cumhuriyetçi Millet Partisinin fevkalâde kongresine sahne oluyordu.

1954 de kurulan parti bir çok bakımdan eski Millet Partisinin devamıdır. Millet Partisi "rahat bir muhalefet" yapmakla ittiham ettiği D. P. den kopmuştu. 1950 seçimlerinde bir muvaffakiyet elde edememekle beraber teşkilâtını devamlı bir şekilde genişletmiş, seçmen sayısını arttırmıştı. Gittikçe kuvvetlenen eski partiye bası mürteci unsurların sızmaları Ur kapatma vesilesi addedilmişti.

Yeni parti teşkil edilirken, irticaın parti saflarında yer almamasına bilhassa dikkat ' edilmişti. Parti isminin başına bir Cumhuriyetçi sıfatının ilâvesi ihmal edilmemişti. Ana nizamname ve program Atatürk'ün gençliğe hitabesiyle başlamaktadır. Her parti kongresinde Atatürkün bir resmi ve büstü, salonun en mutena bir kösesini süslemektedir. Programının inkılâpçılığı belirten maddeleri kuvvetlendirilmiştir. 14 üncü madde "memleketimizin vasıl olduğu terakki merhalesinden geri getirecek Ur zihniyeti" reddetmekte ve "bir an evvel muasır medeniyete" ulaşmak için gerekli hamlelerin yapılmasını istemektedir. Atatürk de kendisine ayni yolu çizmişti...

İNSANIN ADI ÇIKACAĞINA...

Fakat buna rağmen C.M.P., irtica ithamlarından kurtulamamaktadır. Bunun en son misalini, seçim kanununun tadili sırasında, Millet Partisinin sabık kurucularından, D. P. listesindeki malum müstakil milletvekili verdi. Sabık inkılâp tarihçisi, C.H.P. yi C.M.P. ile işbirliği yaptığı için irticaya el uzatmakla suçlandırıyordu. Çok şükür iktidar, seçim kanununa yaptığı tadilatla siyasi ahlâk kadar inkılâpları da kurtarıyordu...

C. M. P. hakikaten mürteci bir parti midir ? Muhafazakar seçmenlerin bu partiye sempati beslemeleri mümkündür. Belki çok hararetli geçecek olan fevkalâde kongrede bazı mürteci sesler işitilecektir. Fakat parti bünyesinin incelenmesi irtica ithamlarına en kuvvetli cevabı getirmektedir. 21 kişilik Umumi İdare Heyeti 12 si hukukçu olmak üzere 19 u yüksek tahsil yapmış kimselerden müteşekkildir. Bir Bölükbaşı, belki nükteyi fikre tercih etmekle itham edilebilir, devlet adamı vasıflarına sahip olmadığı ileri sürülebilir, fakat tahsilini Fransada yapan Bölükbaşıya mürtecidir denemez. Avukat Ardıçoğlu, Ama, Tahtakılıç herhalde irticaın yanından bile geçmiş kimseler değillerdir. Hela vilâyet teşkilâtına inilirse bir çok idare heyetini 25-30 yaşları arasında genç avukatların doldurduğu görülecektir. Cumhuriyet devrinde doğmuş, Atatürk inkılâplarının prensipleri ile yetişmiş bu gençlerin irticai basamak yaparak iktidara gelmeye çalıştıklarını ciddî olarak iddia etmeye imkân yoktur. Kadınlara yeniden peçe giydireceği söylenen C. M. P., Niğde gibi muhafazakâr bir vilayette, idare heyeti başkanlığına bir kadını seçmekte tereddüt etmemiştir.

C. M. P. teşkilâtının büyük ölçüde gençlerden teşekkül etmesi, partiye hissedilir bir dinamizm vermektedir. C M. P. liler canlı, faal, bazan son derece taşkın bir muhalefet yapmaktadırlar. Belki de bir çok genci, partiye çeken bu cevvaliyet ve coşkunluk olmuştur. Gençler günlük meşgalelerinin büyük bir kısmım parti faaliyetine hasretmektedirler. Çalışmaları da semeresiz kalmamıştır. 60 vilâyette teşkilât tamamlanmış, 25 . 80 bin ocak kurulmuştur.

Teşekkülünden iki ay sonra 35 vilâyette 1954 seçimlerine iştirak eden C. M. P. 600 bin kadar oy toplamıştır. Devamlı çalışması sayesinde, partinin seçmenlerini bir hayli arttırdığı muhakkaktır.

TEK MADDELİ GÜNDEM

Alemdar sinemasında toplanan 2000 e yakın delege bir tek meselenin müzakeresi için çağrılmıştır: İşbirliği!..

Yenimahallenin bu mütevazı sineması 10 gün içinde Üçüncü defa olarak -işbirliğinin millet ve teşkilât tarafından istendiğine şahit olmaktadır. Her delege diğer delegelerin de, en az kendisi kadar işbirliğini arzuladığını görmek fırsatını bulmuştur. Son aylara gelinceye kadar işbirliği mevzuunda en isteksiz bir parti olarak gözüken C. M. P. birdenbire Muhalefet Cephesinin hararetli üyelerinden biri kesilmiştir.

Hayli disiplinli bir parti olmasına rağmen liderler yaz ortasınsında teşkilâtın işbirliğine karşı fazla bir ilgi duymadığını söylüyorlardı. Yanlış veya "çok ustaca bir hesap" ın neticesi olan bu görüşü delegelerin işbirliği lehindeki tezahüratı tekzip etmiştir. İnönü ve Karaosmanoğluna yapılan tezahürat bunun delilidir.

İşbirliğine götüren yollar halen çok daralmıştır. Fakat feragat ve azim sayesinde muhalefet cephesi bu "dar kapı" dan geçmeğe muvaffak olacaktır. Yeter ki liderler İstanbulda bâşlıyan feragat ve fedakârlık havasını devam ettirsinler...

Kapaktaki hâkim

Münir Akyürek

Emekliye ayrılmak için gerekli yaş haddini bu yaz başında doldurduğu halde, son aylarda Temyiz Mahkemesi kadrolarında meydana gelen muazzam boşluklar yüzünden, Bakanlar Kuruluna, kanunun tanıdığı selâhiyet gereğince, vazifesi bir yıl daha uzatılan Temyiz Mahkemesi Reisi Münir Akyürek'e önümüzdeki günler içinde çok mühim vazifeler düşmektedir.

Bilindiği gibi, milletin iradesinin tezahürüne vesile olan seçimlerde kanunlarımıza göre seçimlerin emniyeti Temyiz Mahkemesi Reisi olan zata düşer. Millî iradenin tezahürünün emniyetini, seçim kurullarının temin ettiği malûmdur. Seçim Kurullarının ise, en üst kademesini, Temyiz Mahkemesi azalarından ve Birinci Reisinden müteşekkil Yüksek Seçim Kurulları teşkil eder. Yani seçimlerde meydana çıkabilecek her türlü anlaşmazlığın hal yeri seçim kurullarıdır. Yüksek Seçim Kurulu ise bu mevzudaki son merci vazifesini görür. Bu bakımdan çok partili demokratik hayatın en hassas terazisi olan seçimlerde bilhassa en üst mercinin reisi olmak sıfatı ile en ağır yük Temyiz Mahkemesi Reisine düşer. İşte demokrasi tecrübemizin 12 nci yılında yapılacak olan seçimlerin emniyeti bu hafta kapağımızda resmini gördüğünüz saçları alnına doğru iyice açılmış, geniş yüzlü ve kır saçlı Temyiz Mahkemesi Reisine düşmektedir.

Halen 66 yaşında olan ve İstanbul Hukukundan mezun olduktan sonra Anadolunun dört bir köşesinde hakim olarak uzun yıllar vazife, gören ve nihayet en yüksek mahkememiz olan Temyiz Mahkemesi azalığına tâyin edilen Münir Akyürek gösterdiği başardı çalışmalar sonunda bu mahkemenin 4. Hukuk Dairesi Reisliğine getirilmiş, bu vazifedeyken de eski Temyiz Reisi Bedri Köker'in Adalet Bakanı Prof. Hüseyin Avni Göktürk tarafından malûm hadiselerden sonra resen emekliye sevki üzerine Temyiz Mahkemesi Birinci Reisliğine getirilmiştir. Bilhassa metodik ve sistendi çalışmasıyla olduğu kadar amirlerine karşı uysal davranmasıyla da temayüz etmiş olan Münir Akyürek, hiç şüphe yok ki önümüzdeki 1957 milletvekili seçimleri sırasında omuzlarına yüklenecek bu ağır yükün de altından kalkmasını bilecektir. Unutmamalıdır ki bu yük, son yılların demokrasi mücadelesi içinde adli teminatın hayli zedelendiği iddia edilen bir zamana rast geldiği için bir kat daha ağırlaşmıştır.

Hür. P. Kongresinden bir döviz

Bardak olan eski çamlar...

çin yeni kavgalara atılacak kadar azimli.

Kongrenin son günü hep bir ağızdan okunan Hürriyet Andında, bir vakitlerin Husumet Andını da ayni şevkle okuyan insanların seslerinden izler sezmemek imkânsızdı. Dere tepe gidilmiş, dönüp dolaşıp ayni noktaya gelinmişti. Ama millî iradenin ergeç tecelli edeceğine kongre delegelerinin imam tamdı. Muzaffer D.-P. yi yaratan da esasen bu iman değil miydi?

C. M. P.

Maksat bir ama...

Geçen haftanın başında Ankaranın Yenimahalle semtindeki tarihî -bu tarihilik vasfı bir haftalık hâdiselerin neticesinde doğmuştu- Alemdar sinemasının önünde biriken mahşeri bir kalabalık içeri girmeye çalışıyordu. Sinemada öyle meraklı bir film falan oynadığı yoktu. Sinema Önüne toplanan bu kalabalık buraya film seyretmeğe gelmemişlerdi. En azından iki bini bulan bu insanlar, yurdun dört bir bucağından buraya işlerini güçlerini bırakıp gelmişlerdi. Bunlar Cumhuriyetçi Millet Partisinin Umumî Kongresine katılmağa gelen delegelerdi.

Alemdar sinemasının önündeki bu delegeler, biraz sonra sinema binasının içine girmişlerdi ama, gene de sinemanın kapısında ve civarında bir takım ufak gruplar kalmıştı. Bu grupları teşkil edenler giyim kuşam hususunda hemen son derece birbirlerine benzeyen insanlardı. Helmen hepsi de iri yarı idi, hepsi de bir tip ayakkabılar giymişlerdi. Hattâ çoğunun elbiseleri de birbirini andırıyordu. Garip tesadüf, bunların çoğu da bıyıklı ve asık suratlı insanlardı. Hani bunları üç yaşında bir çocuğa bile gösterseniz, çocuk hiç tereddütsüz "—A, bunlar polis" diyebilirdi. Evet, bunlar Alemdar sineması civarında ve hattâ içinde pek sıkı tedbirler almış sivil polislerdi. Hoş, sinema civarında yer alanlar yalnızca bu "sivil üniformalılar" değildi. Alemdar sinemasının önündeki caddede de vızır vızır resmî polis arabaları cirit; atıyordu. Elhak, Emniyet Müdürlüğü, icabeden her türlü emniyet tedbirini almıştı. Asayişsever polis, gözünü budaktan en az sakınan partinin toplantılarıma "netameli" olduğunu biliyordu. C. M. P. Genel Başkanının da ayni şehrin bir başka mahallesindeki- hapishanede bulunduğu unutulmamıştı.

'Haddi istiabının azamisini alan "tarihi" Alemdar sinemasının faalini anlatmak için "iğne atsanız yere düş. mez" tabiri bile az gelirdi. Doğrusu, bu sinemada diğer muhalefet partileri de kongrelerini, kurultaylarım yapmışlardı ama, sinema ne bu Kongrelerde ne de en esesli filmlerin oynandığı günlerde böylesine bir kalabalık görmemişti. Delegelerin pek çoğu ya ayakta kalmıştı ya da yerlere bağdaş kurup oturmuşu. Dinleyicilere ayrılan yerlerin de delegelere ayrılan yerlerden farkı yoktu. C. M.-P.'bu kongresi ile gerçekten kelimenin tam manası ile şahane bir "gövde gösterisi" yapmış ve diğer muhalefet partilerini bile kıskandıracak çapta muazzam bir kalabalık toplamıştı.

Salondaki hava son derece elekt-

rikliydi. Memleketin dört bir köşesinden gelen 2 bin delege, burada bir tek meseleyi karar altına almak için toplanmışlardı. Bu mesele, bu fevkalâde kongrenin gündeminde tek madde halinde yer alan İşbirliği meselesi idi.

Delegeleri kongre boyunca bilhassa iki kelime çok coşturmuştu. Bunlardan birisi halen hapishanede olan liderleri Bölükbaşının adı diğeri de işbirliği kelimesi idi. Maamafih buna şaşmamalıydı. Diğer iki muhalefet partisinin kongrelerinde de ayni hal görülmemiş miydi? Nitekim kongrenin daha sabah celsesinde öbür Muhalefet Partilerinin yaptığı şeyi C. M. P. liler de tekrarladılar. Kongreye ait olan selâhiyetlerini bir defaya mahsus olmak üzere merkeze vermeyi alkışlar arasında kararlaştırdılar.

Alt kademelerin bütün arzularına rağmen belki de işbirliği gerçekleşmiyecekti. Zira, D.P. nin "gider ayak" çıkardığı seçim kanunu tadilâtı işbirliğinin gerçekleşmesi için hemen hemen bütün yollan tıkamıştı. Gerçi bazı açık kapılar kalmamış değildi ve bu kapılardan geçmek suretiyle muvaffakiyete erişmek büsbütün de imkânsız sayılamazdı. Sayılamazdı ama bu açık kapılardan geçmek için de düşünülenlerden de fazla fedakârlık gerekiyordu. Buna ise bazı kimseler bir türlü yanaşmak istemiyorlardı. Yoksa pek âlâ muhalefet cephesi seçimlerde tek partiyle temsil edilebilir ve çıkar bir yol bulunabilirdi. Ama alt kademelerin bu arzusu üst kademelerde takılıp kalıyordu.

C. M. P. Kongresi fevkalâde bir kongre idi ve seçimlerin arifesinde yapıldığı için de bir hayli kısa sürmek zorundaydı.' Bu bakımdan İşbirliği meselesinde selâhiyetin Genel Merkeze taranmasından sonra öğleden sonraki oturumda Genel Başkan Vekili Fuat Arnanın bir kapanış konuşması ile kongreye son verildi. Ancak, Fuat Arna bu kapanış konuşmasında, işbirliği meselesini, tamamen kendi zaviyelerinden ele almış ve doğrusu istenirse sabahtan beri işbirliği sözü her geçtikçe koca salonu alkıştan yıkan delegelere rağmen mevzuyu bambaşka bir şekilde izah etmişti. Fuat Arna sütten ağzı yananın yoğurdu üfleyerek yemesi misali C. M. P. nin hiç bir zaman tek partinin seçimlere girmesi yoluna yanaşmıyacağını söylemişti. Arna ve C. M. P. hiç şüphe edilmemeliydi ki işbirliğinin en hararetli taraftarları idi. Ancak işbirliğini anlayış şekilleri başkaydı. Onlarca iktidarın karşısında tek parti bırakmak her ne hal olursa olsun tehlikeliydi. Tek başına iktidara gelecek bir partinin kendine göre bir diktatörlüğe kaymayacağını kim temin edebilirdi? İşbirliği, iyi, güzel. Ama, bu işbirliğinin C. M. P. ce en doğru yolu, muhalefet cephesinin müştereken seçimlere boykot etmesi seklinde tecelli etmesiydi...

C. M. P. nin görüşü bu idi...

Seçimler

Radyolara pil!..

İlk işareti buğday fiatlarına yapılan zamla verilen seçimler, bu hafta bütün yurtta mevzuların en mühimi haline gelmiş bulunuyordu. Büyük bir seçmen topluluğu sandık başına gidip İcraatım beğenmediği iktidarı değiştirmeğe hazırlanırken, İktidar partisi de mevkiini muhafaza gayretleri içinde bulunuyordu. İktidarın başı İstanbulun imarına ayırdığı vakitlerden geri kalanını Babıâlideki dairesinde Üzeyir Avunduk ve diğer seçim taktikçileri ile görüşmekle geçiriyordu. Doğrusu, 1950 ve 1964 seçimlerinin galibi D. P. gerek seçimlere hazırlanmasını, gerek kazanmasını çok iyi biliyordu. Bu defa işte vaziyet ile mütenasip olarak pek çok daha ciddî tutulduğu muhakkaktı. D. P. herşeyden önce propaganda imkânlarını en iyi kendisine yontmak imkânlarım ve imtiyazını en iyi kullanmaktaydı. Basın Kanununun ceza hükümleri ve meşhur tekzip hakkı basını daha az tesirli hale getiriyordu. Buna mukabil imtiyazlı ve himayeli İktidar basını boş meydanda serbestçe at oynatıyordu. Hele devlet radyosu, tamamiyle iktidarın emrindeydi. D. P. daha muhalefet yıllarındayken radyonun nasıl bir kuvvet olduğunu iyice anlamış bulunuyordu. Bu tecrübeden 1954 de istifade etmesini iyi bilmişti. Bu seçimlerde de köylüye bol bol radyo dinletmek iktidarın hedefleri arasındaydı. Ama bunun için köylüye pil temin etmek lâzımdı. İktisat ve Ticaret Bakanlığının ellerinde pil bulunduranların bir beyanname ile miktarlarını bildirmelerim istiyen sirküleri, İktidarın maksadını açıkça gösteriyordu. Bütün bu piller köylere tevzi edilecek ve köylü seçmen hiç değilse seçimlere kadar rahat rahat radyosunu dinliyecek, daha doğrusu iktidar propagandasına kulak vermek zorunda bırakılacaktı.

D. P. köylere göndereceği ekipleri motorize bir hale getirmek için icap eden cipleri de kolaylıkla temin ' ediyordu. Diğer taraftan arsa dağıtmak, borçları tecil ettikten sonra yeni kredi imkânlarım köylüye bağışlamak gibi cazip silâhları da İktidar Partisi kılıfında tutmak niyetinde değildi. Kanunî zorlukların yanı başındaki bu müsavatsızlıklar, muhalefet partilerinin seçim kazanmalarını şüphesiz pek zorlaştırıyordu. Ama bu büyük handikapa rağmen seçim yarışında Muhalefetin de. büyük bir kuvveti vardı: halkın iktidarı değiştirmek yolundaki arzusu.

Kıbrıs

Makarios festivali

Geçen hafta başında Makarios festivali Amerikada resmen başlı-

AKİS'in Hazırlıkları

5 Ekimden itibaren AKİS karşınıza son derece cazip bir muhteva ile çıkacaktır. Bir müddetten beri bunun hummalı hazırlık faaliyeti içinde bulunuyoruz. 5 Ekim, çıktığı günden beri büyük alâka gören mecmuamızın neşir hayatında yeni bir devrenin başlangıcım teşkil edecektir. Bütün gayretimiz AKİS'i gördüğü alâkaya lâyık hale getirmektir.

Metin Toker 2 Ekimde hürriyetine kavuşacak ve derhal AKİS'in başındaki yerini alacaktır. Başyazarımızın ilk yazısını 5 Ekim sayımızda bulacaksınız ve başyazılar her hafta devam edecektir. AKİS bu vesileden istifade ederek muhtevasında bazı yenilikler yapmaya karar vermiştir. Yeniliklerin başında "Yurtta Olup Bi tenler"e ayrılan sayfalarımızın adedinin arttırılması gelmektedir. Okuyucularımız uzun zamandan beri bunu arzulamaktaydılar; fakat bu, bir imkân meselesiydi. Şimdi **AKİS,** kadrosunu **Metin** Tekerin idaresinde çok kuvvetli elemanlarla takviye etmek suretile okuyucularının arzusunu yerine getirecektir. İstihbaratımız bir kat daha kuvvetlendirilecek ve bir hafta zarfında Türkiyede olup biten her şey, bütün teferruatı ve iç yüzüyle okuyucularımıza takdim edilecektir. **Bunun** yanında diğer fasıllarımız eh az "Yurtta Olup Bitenler"e ait sayfalarımız kadar cazip hale sokulacaktır ve bunun için de hazırlıklar tamamlanmıştır. Bilhassa "İktisadî ve Malî Sahada", "Dünyada Olup Bitenler" kısımları tamamile "Yurtta Olup Bitenler" kısmı gibi hazırlanacak, fıkralarıyla, makaleleriyle bütün AKİS ele alınca bırakılmaz bir mecmua hüviyetine kavuşacaktır.

Gönlümüz muhteva bakımından olduğu gibi teknik bakım dan da AKİS'i iyi basılmış, güzel kâğıtlı, parlak klişeli bir mecmua haline getirmektir. Bunun için gerekli olup bizim elimizde bulunan hazırlıklarla meşgulüz; ancak malzemeyi İktidar dağıttığı için elimizde olmayan hususlarda mazur görülmemiz lâzımdır. Fakat her halde tashih hatalarına ciddi şekilde bir son vermek kararındayız.

AKİS, fedakârlık isteyen bu hazırlıklar hakkında geniş izahatı önümüzdeki hafta okuyucularına arzedecektir.

ordu. Newyork Valisi Harrimanın ocak kabulüne" nail olduktan hemen sonra, vaktini boş geçirmesini hiç vmiyen gayretkeş papaz işe koyulmuştu. Muhteşem Waldorf-Astoria elinde basın toplantıları, televizyon gösterileri, davetler, ziyafetler devam ediyordu. Din adamlarına karşı büyük bir hürmet besleyen Amerikalılar gazetelerde, toplantılarda, tevizyonlarda bu siyah sakallı, mahsun çehreli papazı görüyorlardı. Amerikalıların çok hassas olduğu bir mele, piyese mevzu olarak seçilmişti: listemlekecilerin elinde inleyen Kıbrıs halkını hürriyete kavuşturmaya imli bir dini ve siyasi lider, mücalesini dünyaya duyurmak için Amerikaya geliyordu. Amerikada ve Birleşmiş Milletlerde yaralı Kıbrıs lkının sesini duyuracaktı. Kadim yunanistana batıda duyulan hayranlık, bu çok hissi piyesin dekorunu teşkil ediyordu. Bir ara, televizyonu k seven Amerikalılar, tanımadıktı bir simanın ekran üzerinde boy gösterdiğini gördüler. Orta yaşlı, eser bir adam bozuk bir ingilizceyle Kıbrısın Türk sahillerinden sadece 40 mil uzakta olduğunu, 300 sene Türk aresinde kaldığını, Adada hâlâ 100 kusur bin Türkün yaşadığını söylüyordu. Amerikalılar Türkiyenin de, kadim Yunan hikayesiyle bir alâkası olabileceğini hayret içinde öğrendiler. Fakat hayretleri uzun sürmedi. Fazıl Küçük'ün kısa görünüşünden sonra, meşhur papaz yeniden uzun, siyah sakalıyla televizyon ekranı dolduruyor, dünyanın ilk medeniyetini kuranlar için adalet talep ediliyordu.

Makarios kısa bir zamanda Holly**wood'lu meslektaşları kadar** şöhret kazanmaya namzetti. **Takında** Ame**rikaya hareket** edeceği söylenen meçhul **Fazıl Küçük'ün Türk tezini ta--ıtmak için bir** Herkül **gayreti** gös**termesi lazımdı.**

Birleşmiş Milletlerde

Türkiyeyi bu sefer Birleşmiş Milletlerde de zor bir vazife bekliyordu. Adadaki tedhiş hareketine son veren Yunanlılar, tezlerini savunmak için daha müsait bir zemin bulacaklardı. Rum mezaliminden bahsetmek zor olacaktı.

Yunanlılara, bir türlü anlaşmaya yanaşmıyan söz anlamaz kimseler demek de kolay değildi. Taktik icabı, muvakkat bir zaman için, muhtariyesi bile razı olduklarını söylüyorlardı. Diğer bir güçlük, bu sefer, İngilteredenden daha değişik bir tezle ortaya çıkması ihtimaliydi. Geçen yılki toplantıda İngiltere taraflardan biriydi, kendini savunuyordu. Bu yıl, Kıbrıs işlerini Kenyaya nakle karar veren İngilterenin, ununu elemiş eleğini asmış bir adam tavrıyla Ada üzerinde hiç bir iddiası olmadığını, Türkiye ve Yunanistanın kabul edeceği herhangi bir hal şekline evet demesi mümkündü.

Dünya efkârının pek az sempatisi olan, taksim fikrine müsait hava yaratma işi, tek başına Türkiyenin omuzlarına düşüyordu.

Üstelik, 10 senelik dünya evindeki ikameti sırasında, kulis oyunlarında bir hayli tecrübe edinen-Selim Sarper NATO'ya delege tâyin edilmişti. Birleşmiş Milletler'in havasına yabancı yeni delege Seyfullah Esin birdenbire güç bir işle karşı karşıya kalıyordu.

Adnan Menderes
Papaza kızıp oruç bozan

Makarios
Amerikayı fetih peşinde

Evet, Kıbrısın âkîbetî Birleşmiş Milletlerde tâyin edilmiyecekti. Fakat dünya evinde kazanılan veya kaybedilen zaferin büyük bir manevi kuvvet olduğu unutulmamalıydı.

İngiltere ve Kıbrıs

Bu hafta hiç beklenmedik bir anda, Kıbrıs meselesi İngiliz gazetelerinin baş sayfalarım işgal ediyordu. Hâdiseye talihsiz Süveyş Seferinin başkumandanı Sır Charles Keightley'nin harekât hakkındaki talimatının neşri sebebiyet vermişti. Başkumandanın yazılarından, sefer için harekât üssü olarak seçilen Kıbrısın bu işe hiç de uygun olmadığı anlaşılıyordu. Adada ne müsait hava alam vardı, ne Uman mevcuttu. Kumandanlık taslamaya meraklı siyaset adamlarının seçeceği üsten ne beklenirdi ki. Kıbrıs son derece kötü bir askeri üstü. Böylece, muhafazakâr hükümetin, Kıbrısı muhafaza için, ileri sürdüğü en kuvvetli delillerden biri yıkılıyordu: Orta Doğunun müdafaası için Kıbrıs üssü metelik etmezdi. O halde İngilterenin Kıbrısta kalması için ortada tek sebep Türk -Yunan uzlaşmazlığıydı.

Esasen İngiltere Hükümeti aylardır Türkiye ve Yunanistanın kabul edebileceği bir hal çaresini bulmaya çalışıyordu. Muhafazakâr hükümetin anteni vazifesini gören meşhur Times, geçen hafta, bu çalışmanın safahatını anlatıyordu.

Bağdat Paktını terk!

İngiliz Hükümetinin bütün tekziplerine rağmen, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında gizli müzakereler olmuştu. Başbakan Menderesin bir meydan nutkunda, İngilterenin taksimi vadettiğini söylediği sıralarda İngiltere, Türkiye ve Yunanistana 10 senelik bir muhtariyet devresinden sonra, Adada Self determination'un tatbikini teklif ediyordu. Yani 10 yıl beklerlerse Yunanlılar Adanın bütününe sahip olacaklardı!

Türkiye gayet tabii böyle bir teklifi kabul edemezdi.

Fakat işin en hayret edilecek tarafı, Cumhuriyet Hükümetinin red cevabını bir tehditle süslemesiydi. Türk hükümeti böyle bir hal şekli kabul edilirse Bağdat Paktım terkedeceğini söylüyordu! O hükümet ki. her vesile ile Bağdat Paktına olan sıkı bağlılığım izhar ediyordu. O hükümet ki, Bağdat Paktı üyelerini bağrına basmıştı. O hükümet ki, Bağdat Paktım, gittikçe daha fazla ilgilendiği Orta Doğu siyasetinin mihveri yapmıştı. O hükümet ki, Bağdat Paktım diplomatik zaferlerinin bir nişanesi sayıyordu. İşte bu hükümet, eğer çok kızdırırlarsa sevgili Bağdat Paktım bırakıp gidiverecekti. Papaza kısıp oruç bozmak dedikleri şey herhalde buydu.

Doğrusu, böyle fevri bir diplomasiyi anlamak çok güçtü.

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

- XII -

Atalay YÖRÜKOĞLU

Hiç bir rejimde yurttaşlık sorumluluğu demokraside olduğu kadar ağır değildir. Demokrasiyi, en ileri olduğu gibi en zor idare şekli yapan şey, halkın politikaya ve yurt işlerine yakın ilgi ve katılmasının vazgeçilmez ilk şart oluşudur. Ulusun kendi kendisini idaresi, ülkenin dertleri üstünde düşünmeyi, dilek, duygu ve inançları, türlü yollardan milletvekilleri ile hükümet yöneticilerine duyurmayı zorunlu kılar. Bu rejimin üstünlüğü, halk temsilcileri ve doğrudan doğruya ulusun, idareci takımı, durmadan denetlemede tutmasından ileri gelir. Hükmedici azınlıklar tek başlarına hiç bir çağda, biç bir ülkede eksiksiz, düzenli ve erdemli idareler kuramamışlardır. Çünkü iktidarlar ellerindeki yetkiyi aşmak, güçlerini arttırmak eğilimindedirler. Bu yetkinin ulus zararına kullanılmaması için hesap sorma, tartışma ve tehkid, kısaca, bitmeyen bir ulus-iktidar çekişmesi gerektir. Baştakiler dürüst ve dirayetli iseler bir zaman işler yolunda gidebilir. Fakat demokrasi, yurt kaderini baştakilerin iyi niyetlerine bırakan rejim değildir. İnsan hakları ve temel hürriyetler üstüne kurulmuş bir teminatlar idaresi; çoğunluğun buyruğu altında azınlığın, korkusuzca, eşit hak ve şereflerle yaşadığı bir nizamdır.

Bu yaşayış şeklinin teminatı, yasalardan önce, bu ideal düzeni amaç bilen ulusların azimlerinde saklıdır. Demokrasiyi yürütmek, hele bu yola yeni girmiş uluslar için, sağlam bir gelenek kurmak, bir kaç ana ilkeyi (prensibi) dinî inançlar gibi kutsal tanımakla mümkün olabilir: Söz ve yazı hürriyeti, toplanma hürriyeti, oyunu serbestçe kullanma hürriyeti ve bağımsız adalet! Demokratik nizam içinde yaşamağa azimli bir ulus ana hakları ve hürriyetleri üstünde tartışma ve pazarlık kabul etmediğini iktidarlara yılmadan anlatmalıdır. Bir ulus ki onda demokrasi aşkı bağımsızlık duygusu kadar güçlüdür, hep uyanık ve hesap sorunudur, böyle bir ulusun hakları ve hürriyetleri ile oynayabilmek için idareci takımın, iktidar hırsı ile, gerçekten gözleri dönmüş olmalıdır.

Yurttaş, siyasi inancını ayartısı etkilerden korumalı, nimetler ve imtiyazlar karşılığı oyunu satmamak, seçimlere yüksek bir vazife duygusu ile katılmalıdır. Köydeki çobandan, kentteki aydına kadar herkes Muhalefet - İktidar tartışmalarının dikkatli hakemi olmalıdır. Yolsuzluklar, haksızlıklar veya totaliterlik eğilimleri karşısında ulusun düşündükleri -eğer dışa vuruluyorsa. basında duyulacaktır. Bir kısım satılık basının halkın tepkilerini görmezden gelmesi önemli sayılmamalıdır. Gerçekler, yaşayışlarım kamu fikirlerini savunmağa başlamış gazetelerden kolayca yayılabilir. Bir haksızlık, bir baskı, bir hürriyet kısma belirtisi, azınlık çoğunluk farkı gözetilerek yapılan muameleler, basından ve üniversite aydınlarından sert tepkiler görürse tekrarı için yapanlarda cesaret kalmaz. Hürriyet ve demokrasi prensipleri söz konusu olunca yurttaş particilik duygularını bir yana atabilmelidir.

Aydınlar, halka, seçimden seçime sandık başına gelmenin demokrasi için yeter olmadığı gerçeğini öğretmelidirler. Ulus seçimler arasında ses yükseltişleri ve davranışıyla güvenini veya güvensizliğini belli etmelidir. Aydınlar ve politikacılar, medenî cesaretleri, demokrasi şuurları ile örnek olmalıdırlar. Bir ülkede bu takım yıldırılmış ve daha kötüsü "bir parmak bal" ile susturulmuşsa, basit yurttaştan kim ne yüzle siyasi kanısından dönmemeyi, oyunu satmamayı isteyebilir?

Demokraside kader birliğine inanmak gerektir. Bir gazeteci haksız yere susturulduğu veya bir üniversite hocası gerçekleri savunduğu için kürsüsünden edildiği zaman bütün gazeteciler ve aydınlar birleşip seslerini duyurmuyorlarsa komşudaki yangının çok geçmeden kendi evlerini saracağını bilmelidirler, Öncülük, uyandırıcılık, yetiştiricilik ve yüksek ilkeleri savunma ödevini başaramıyan bir aydın ve politikacı takımı ile demokrasi gemisi yürütülemez!

Kamunun sesini duyurmadığı ülkelerde idare edenlerle edilenler arasındaki nazik kuvvet dengesi, halk zararına, çok çabuk bozulur. İlk kötü belirti tenkide tahammülsüzlüktür. "Dış tehlike", "iç anarşi" gibi bahanelerle sert tedbirlere başvurulur. Baskılar ve hürriyetlerde kısıntılar, "önce demokrasi iklimi" formülü ile açıklanmağa kalkışılır. Hele hak ve hürriyetler yol, Uman, baraj ve fabrikalarla değiştirilmeye başlanmışsa tehlike çanları çalıyor demektir. Toptan bir uyanış ve silkinme kaçınılmaz olmuştur. Gevşeklik ve, umursamazlığı bu dereceye kadar vardıran bir ulus egemenliği büsbütün elinden gittiği gün şaşmamalıdır.

Seçimler, ulusa basiret ve iradesini göstermek için verilmiş fırsatlardır. Bu dönemde de "demokrasi sağduyusu" nu çalıştıramıyan bir ulus için ümit kapıları kapanmış demektir. Bu sağduyunun kültürle paralel gitmediğini biliyoruz. "1950 Türk Denemesi" ve Hint demokrasisi sağduyularını çalıştıran kültür ve yaşayışça geri ulusların da demokrasiyi sindirebileceklerini gösteren iki taze örnektir. Buna karşılık sağduyularını vaktinde kullanamayan Almanya ile İtalya gibi medeni uluslar, son dünya savaşından önce, iki azılı diktatörlüğü kendi elleriyle beslemek büyütmek durumuna düşmüşlerdir. Ancak ilk iki örnekte önderlerin samimî dilek ve çabalarını görmeden geçemeyiz. İyi niyetli ve demokrasiye inanmış önderlere sahibolmak büyük talihtir. Fakat ulus gerisini getiremez, bir İki gerekli imtihanı atlatamazsâ en sağlam başlangıçlar bile boşa gitmekten kurtulamaz. Gerçekte, bütün yurttaşların destek olmadığı bir-demokrasi çarkı dökme su ile çalışan değirmen misâli bir saman sonra dönmez olur.

İstendiği kadar değil de verildiği kadar hürriyet ve refaha kanaat eden topluluklarda demokrasi gereksizdir, lükstür. İşlerin nasıl yürütüldüğüne aldırmayan, yurt gidişinde kendi payına ödevler düştüğünü görmeyen insanlar istibdat idarelerine yakışırlar.

Goethe: "Hürriyete, ancak onu her gün yeniden fethedenler lâyıktırlar." der. Bu sözü demokrasiye uygulayarak: Demokrasiye, ancak onun gereklerini her gün yerine getirmesini bilenler hak kazanırlar! diyebiliriz.

Tabiat

Pâket istismarcıları

Geçen haftanın sonunda şaşkınlık içinde bocalayan D. P. organı teber Zaferle Allahlık Ulus arasında bir kapışmadır başladı. Seçim lerleri ile iyice gerilmiş olan sinir- biraz da bu yağlı güreş pehlivanlarının birbirlerine çektikleri elenselerle iyice şirazesinden çıktı ve ortığı bir küfür edebiyatıdır kapladı.

bir felâketten dahi siyasî propaganda için pay çıkarmağa kalkınanlara "Felâket istismarcıları" diye döşenirken, muteber Zafer ceridede sözüm ona Ulusa cevap vererek istismarını bir kere daha ortaya yup "bu defa da sel ağızlarını tadı" başlıklı yazılarla en ağır topları harekete geçiriyordu. İki taraf birbiri için "şomağızlı, çirkin ruhhaysiyetli ve seviyeli politikadan mahrum, iğrenç" gibi tâbirleri hiç sıkınmadan kullanıyordu.

Zaferle Ulusun böyle birbirlerine verrmesine sebeb olan hâdise, gecen haftanın ortasında Çarşamba günü, tat 15 sularında başlamıştı. O gün, ocaktan bunalan Ankaralılar bir aylık havanın karardığını görerek vinmişlerdi. Bir hayli alçalmış olan bulutlar Ankaraya yağmur getiriyordu. Ancak, Ankara sokaklarını -ora yer yer- şöyle böyle ıslatmış olan bu yağmur, şehir haricinde umulmadan bir kesafet peyda etmişti. Bilhassa Elmadağ üzerinde alçalan bulutlar aşağı yukarı yarım saat boyunca her biri birer ceviz büyüklüğünde dolu bırakmışlar ve tahminen bir metre yüksekliğinde bir dolu ta--akası Elmadağ sırtlarını kâmilen kaplamıştı. İşte bütün hikâye de bu oluların kısa bir müddet sonra erimesinden çıkmıştı. Elmadağ, Lalahan sırtlarında eriyen dolular bir anda hattı balâlardan, hattı içtimalara doğru inmişler ve kuraklıktan bir iplik kalınlığında akan Ankara çayı yatağım, seller halinde istila etmişlerdi. Coşkun bir deniz gibi kabaran sular, olanca hızıyla Ankara istikametine doğru ilerlemeğe başlamıştı. Elmadağdan, Kırıkkale, Lalahan, Kayaş istikametinde gelen dereleri taşıran sel, önüne gelen her şeyi silip süpürerek Mamak üzerine doğru gelmişti. Facia da bundan sonra baş göstermişti. Kayaş ve bilhassa Mamak - dan geçen derenin vatağında yüzlerce, binlerce gecekondu vardı.

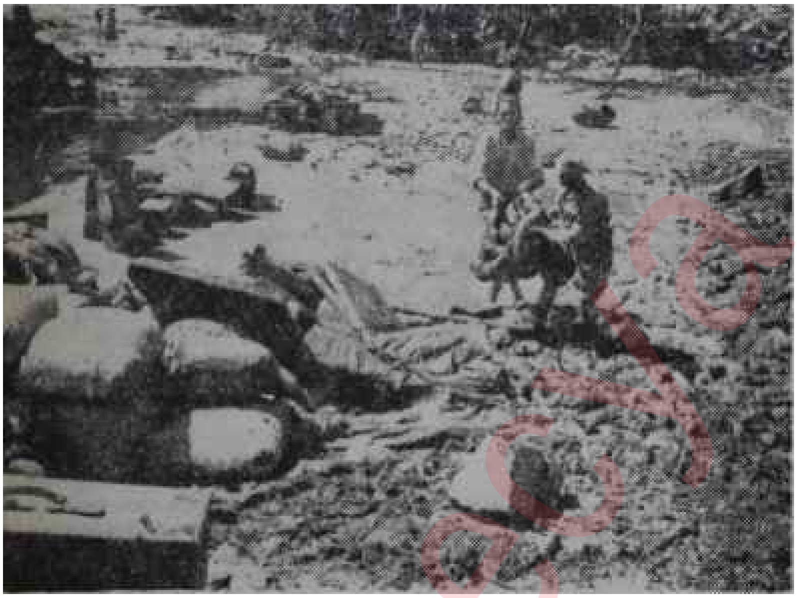
Sel geliyor, kaçın!..

Selin Mamakdan Ankaraya kadar gelişi aşağı yukarı yarım saat sürmüştü. Bu arada Ankaradaki ilgililer derhal, tedbir almak yoluna gitmişler ve bilhassa emniyet yıldırım ekipleri Hatip Çayı, Bentderesi, Kazıkiçi Bostanları mevkilerine dağılarak halkı ikaza başlamışlardı. Polisler:

"— Sel geliyor, kaçın!.." diye avazları çıktığı kadar bağırıyorlardı. Polis düdükleri, arabaların canavar düdükleri, bağırmalar , çağırmalar bir anda Ankarayı bir ana baba gününe çevirmişti. Bu arada bir hayli alçaktan uçan bir uçak da dere boyu üzerinde geziyor ve havada sallanan beyaz bir mendil tehlikeyi haber vermeğe çalışıyordu.

Ne kadar gariptir ki halk, oolislerin bütün ikazları ve bağırıp çağırmalarına karşılık büyük bir soğukkanlılık içinde, kaçacakları yerde evlerine çekiliyor ve kapıları polislerin yüzüne kapatıyorlardı. Bu acayip durumun sebebi ancak çok sonra anlaşıldı. Halk, böyle birden bire karşılarında bitten polisleri görünce hemen hepsi de gece kondu olan evlerinin yıktırılacağı zehabına kapılmıştı. Pek çok aile reisi yalnız kapılarını kapatmakla kalmamış, üstelik bu kapıları içerden çivilemişler, maşalar sandalyeler ve payandalarla desteklemişlerdi.

Üreğilden sonra Mammağı ve Salmekadını silip süpüren sular bir anda metrelerce yükseklikte bir dalga halinde Demirlibahçe altındaki Hatip Çayında boy göstermişler ve ortalığı kasıp kavurmuşlardı. Demirli bahçede de yüzlerce ev ve bunların içindeki insanlar azgın suların arasında kaynayıp gitmişti. Hızından hiç bir şey kaybetmiyen sular Demirlibahçeden sonra bir kaç dakika içinde Bentderesine gelmiş ve orada da önlerinde ne bulmuşsa yıkıp, parçalayıp sürükledikten sonra Dışkapı üzerinden Kazıkiçi bostanlarına dalmışdı.

Kazıkiçi Bostanlarının selden sonraki hali
Sel gider kum kalır demişler ama..

Korkunç bir blânço

Şehirde, sel geliyor heberinin duyulmasından aşağı yukarı bir buçuk saat sonra görülen manzara şuydu: Dere yatağını doldurup taşan **bir** su, üzerinde insanlar, otomobiller, kamyonlar, hayvanlar, buz dolapları, muhtelif ev eşyaları ve enkazı sürükleyip gitmekte ve ancak Kaçıkiçi Bostanları civarında biraz dağılıp bütün bu öteberiyi darmadağındı sağa sola bırakmaktadır.

Çarşamba akşamı, Ankara için hakikaten bir felâket gecesi olmuştu. Dere boyunda oturan binlerce aile tarümar olmuştu. Çocuğunu kaybeden anneler, oğlunu gözü önünde sulara kaptırmış babalar, evcek boğulup gitmiş aileler, verinde yeller esen eyler... Sonra bütün bir vadi boyunca yayılmış kum ve balçık arasında kalmış insan ölüleri.

O akşam Ankara radyosu, neşriyatı arasında defalarca selden haber vermişti. Nedense resmi makamlar ilk anlarda hâdiseyi bir hayli küçük göstermişlerdi. Bizzat Ankara Valisinin ağzından ölü miktarının 5 kişi olduğu beyan edilmişti. Halbuki da-- ilk dakikalardan itibaren gel mıntakasına koşan gazeteciler ölü miktarının en azından 160 kişi olduğunu söylüyorlardı. Nitekim aradan üç dört gün geçtikten sonra hâlâ bitirilememiş olan temizleme ameliyesi sırasında ölü miktarının 150 yi bulduğu görüldü. Daha da kimbilir, tamamen temizlenmemiş olan balçıklar altında kaç kişi yatıyordu. Maddi zararın ise iki yüz milyon lira civarında olduğu tesbit edilmişti. Aşağı yukarı 3000 ev yıkılmış. 10000 e yakın insan şu kış arifesinde evsiz barksız kalmıştı. Bilanço gerçekten korkunçtu. İşte böyle korkunç bir facianın ertesinde Zafer gazetesi selden zarar görmemiş vatandaşların daha evvelden gecekonduları yıktırıldığı için Adnan Menderese şükran duyduklarından bahsediyordu: İşte Ulus da buna içerlemişti...

Ç A L I Ş M A

İşçiler

Petrol işçileri

Türkiye petrol işçileri sendikası petrol üzerine çalışan bütün işçileri bir araya toplamağa muvaffak olan bir işçi teşekkülüdür. Bu sendika bilhassa başkam Ziya Hepbir ile İcra Heyeti ve İdare Heyetindeki işçilerin gösterdikleri gayret sayesinde petrol işçilerinin menfaatlerini kanunların müsaadesi nispetinde koruyabilmekte ya hattâ birçok hallerde işverenlerle genel anlaşmalar dahi yapabilmektedir.

Sendika işçi dâvasının halledilebilmesi için yalnız yurt içindeki değil fakat yurt dışındaki işçi teşekkülleri ile de meslekî temaslar yapmayı faydalı bulduğundan Dünya Petrol İşçileri Federasyonunun son olarak Romada yapılan kongresine de müşahit olarak Sendika Başkam Ziya Hepbiri göndermiştir. Bu arada sendika Dünya Petrol İşçiler Federasyonuna katılmak için teşebbüslere geçmiştir.

Sendika idare heyetinin Eylül ayı içinde yaptığı toplantıda alınan kararlar yalnız petrol işçileri bakımından değil fakat bütün Türk işçileri için önemli olan meselelere dokunulmuştur. Bu meseleler arasında sendika hürriyetinin Anayasa ile teminata alınması keyfiyeti başta gelmektedir. Bu suretle Petrol İşçileri Sendikası işçi dâvasının bir kül olarak ele alınması gerektiğini belirtmiş olmaktadır. Nitekim sendikanın talepleri arasında kollektif iş aktı ve grev haklarının yer alması da bu genel işçi meselelerine ehemmiyetle yer verildiğini göstermektedir. Sendikanın dilek ve mevzuat komisyonu tarafından hazırlanmış olan talepler listesi işçi mümessillik müessesesinin kaldırılması, İş Kanununun ileri şartlar gözönünde tutularak değiştirilmesi, Çalışma Bakanlığı Teşkilât Kanununun değiştirilmesi ve iş müfettişlerinin yetkilerinin arttırılması gibi önemli hususları ihtiva etmektedir.

Bilhassa İş Kanununun bir tek işçi çalıştıran işyerlerine de teşmili ve aralı işler nizamnamesinin yürürlükten kaldırılması hakkındaki istek işçi dâvasının halline doğru atılması gereken Önemli bir adım teşkil etmektedir. Gerçekten bütün işçiler *İş* Kanunu içine alınmadıkça ve bütün işçiler için eşit esaslar tesbit edilmedikçe işçi meselelerinin halline imkân olmadığı meydandadır. İşçi hareketinin kuvvetlenmesine mani olan böyle sun'î engeller ortadan kalkmadıkça bu hareketin işçiye tam olarak fayda sağlamasına da imkân bulunmadığı aşikârdır.

Türkiye Petrol İşçileri Sendikasının idarecileri ve üyeleri arasındaki samimî sevgi ve dayanışma bu sendikanın meselâ Petrol Ofisle, Mobiloil, Shell gibi şirketlerle müzakereler yapmasını ve işçilerin dertlerine kolayca hal çaresi bulmasını sağlamaktadır.

Bu dayanışmanın güzel bir örneği sendikanın Mobiloil şirketinde işçi mümessili bulunan Başkam Ziya Hepbiri işyerinden çekilerek bütün çalışmalarını sendikada teksif etmesi hakkındaki teklifi ve bu teklifin de başkan tarafından kabul edilmesidir. Sendikayı bu yolda karar almağa sevkeden hâdise, şirketin bugüne kadar işçi mümessili olan Sendika Başkanı Ziya Hepbiri işyerinden çıkarmağa muvaffak olamaması karşısın-

AKİS Mecmuası Yazı İşleri Müdürlüğüne

1. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyon'unun Millî duygu ve heyecanlarım harekete getirmek için her hangi bir makamın ikazına ihtiyacı yoktur. Türk İşçisi ve Türk İşçi teşekkülleri bu aziz vatana ve millî dâvalara ait meselelerde en az, herkes kadar hassastırlar.

2. Konfederasyonun protestosunu davet eden husus, milletlerarası Hür Sendikalar Konfederasyonunun iki Kıbrıslı Rum'un idam cezasının, affedilip edilmemesi mevzuu değildir. Protestomuz, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı tezinin bu milletlerarası teşekkül tarafından desteklenmesi, Makaryosa bu hususta müzakere yetkisinin tanınması, bu keşişin ve bütün tethişçilerin adaya avdetlerine müsaade edilmesi mealindeki temennileri muhtevi karardır. Böyle bir vaziyette Türk işçileri susmalı ve Hür Sendikalar Konfederasyonuna bir de tebrik ve teşekkür telgrafı mı çekmeli idiler?

3. Yazınızda, Hür Sendikalar Konfederasyonunun aldığı kararın hiç bir suretle siyasî bir mahiyeti olmadığı kaydediliyor. Halbuki, bu teşekkül Kıbrısa dair kararında ve kongre mukarreratında Kıbrıs, Cezayir ve sair bazı memleketler hakkında siyasî mahiyette kararlar aldığını bizzat beyan ve ilân eylemektedir.

Kıbrıs meselesi, köylüsiyle, şehirlisiyle, işçisiyle, işvereniyle, bütün Türkleri çok yakından ilgilendiren hassas bir mevzudur. Bu meselede Türk' işçisinin kalbini rencide eden bir kararın protestosu her vatandaşın olduğu kadar işçilerin de tabii bir hakkıdır. Böyle bir nefret tezahürünün politika yapıp yapmama ile de bir alâkası yoktur. Kendi iç mevzu ve münakaşalarımızın ele alınmasına bir vesile ittihaz edilen bu yazınız Kıbrıs meselesinin kalplerimizdeki temiz heyecanını ve bu mevzuun ulviyetini ihlâl eder mahiyettedir.

4. Yasınızın en dikkati çeken tarafı şudur:

Türk-iş'in protestosunun ehemmiyet ve şumulü küçültülmek isteniyor, zihinlerde (Böyle bir protestoyu yapmanın yeri ve zamanımı idi...) suali ve tereddüdü yaratılmak isteniyor, (İki rum'un idam edilmesinden veya edilmemesinden bize ne.... Türk-iş idarecileri ne diray etsiz adamlarımış...) hissi tevlit edilerek teşekkülümüz küçük düşürülmek isteniyor. Buna başka bir maksat ve manâ atfına da imkân göremiyoruz. Çünkü mantıkan ortada mevcut iki ihtimalden birisini kabul etmek mecburiyeti vardır:

Birinci ihtimal: yazınızda gerek Hür Sendikalar Konfederasyonunun faaliyet mevzuları gerekse Tunus kongresinde Cezayir milliyetçileri, Venezuella hükümeti meselesi, sürgün ve işkence politikası gibi mevzular hakkında alınmış bulunan kararlardan bahsettiğinize göre, kongre mukarreratını yakınen takip ve mütalâa etmiş olmanız icabediyor. Hal böyle iken, yedi sekiz esaslı maddeden ibaret bulunan Kıbrıs kararının acaba neden, yalnız iki rum'un idamiyle alâkalı kısmın yazı mevzuu yapıp teşekkülümüzü halk nazarında kötülemek istiyorsunuz? Kararın Kıbrıs işinin Makaryosun emelleri dahilinde hallini destekleyen koskocaman ve esas kısmı neden tarafınızdan görülmek ve efkârı-umumiyeye açıklanmak istenmiyor? Hadiseleri tam bir şekilde aksettirmekle vazifeli, olan ve vazifesinin kudsiyeti de buna dayanan gazetecilik mesleği ile bu hareket tarzınız nasıl izah edilebilir?

İkinci ihtimal: Hür Sendikalar Konfederasyonunun Kıbrıs kararı hakkında belli bir malûmatınız mevcut değildir; bir takım maksatlı ağızlardan duyduğunuz şeyleri tetkike tâbi tutmadan, derinleştirmek zahmetine katlanmadan neşrediyorsunuz (ki, kongrenin sair mukarreratı hakkında verdiğiniz geniş izahat bu ikinci ihtimali şiddetle zedelemektedir). Bu'da aceba okuyuculara karşı ayıp olmazını? Konfederasyonumuz icra heyetinin tam bir fikir ve görüş birliğiyle tanzim ettiği protesto telgrafımızın çok yerinde yapılmış bir hareket olduğuna inanmanızı ve bunun Türk işçilerinin hissiyatına tercüman olduğunu kabul etmenizi rica ederim.

Türk-İş
Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyona Başkanı
Nuri Beşer

İŞÇİMİZİN DERTLERİ

Adil AŞÇIOĞLU

Sağlam bir cemiyet düzeni kuramamış olan milletlerin devamlı şekilde dertleri olduğu ve ıstıraptan kurtulamadıkları meydandadır.

Dünyanın her yerinde işçiler balkın en çalışkan ve faal unsuru oldukları Halde birçok memleketlerde ekonomik ve sosyal bakımdan lâyık oldukları mevkii ve hakları tam olarak elde edememişlerdir. Türk İşçisi de maalesef aynı durumdadır. Memleketimizin İkinci Dünya Harbinden sonra harbe girmediği halde herşeye sıfırdan başlayan diğer bazı Avrupa memleketleri kadar kalkınmamış olduğu meydandadır. Resmî ağızlar bunun sebebini kalifiye işçi ve teknisyen yokluğunda bulmaktadırlar. Bu, bir hakikatin ifadesidir. Demek ki, bir memleket ne yaparsa yapsın kalkınabilmek hatta normal hayatını devam ettirebilmek için İşçilere, hem de kalifiye işçilere muhtaçtır.

Hakikat bu olduğu halde, memleketin kalkınmasında başlıca ralli oynayan işçilerin cemiyet içinde en çok sıkıntı çeken ve ezilen bir sınıf olmaktan kurtulması, mesleki ve sosyal gelişmesi için gerekli hiçbir tedbir alınmadığı da başka bir hakikattir. Yani, bir tarafta her türlü kötü şartlar altında ve sağlığını, hayatını tehlikeye atarak çalışan isçiler insan şerefi şle mütenasip olmayan bir hayat sürmek sorunda iken, diğer tarafta küçük bir vurgunca ve karaborsacı zümresi servetler içinde yüzmektedir. Halbuki bir cemiyetin çeşitli tabakaları ve sınıfları arasında büyük farklar ve uçurumlar bulunmasının o cemiyetin hayrına olmadığını herkes bilmektedir.

Dünyanın birçok memleketlerinde görülen bu hal, bazı mahdut kim_seterin milli ekonominin bütün fayda ve nimetlerini kendilerine çevirmenin yollarını bulmuş olmalarından ileri gelmektedir. Hattâ birçok zengin memleketlerin esas halkı ve işçisi tamamen fakir ve sefil bir hayat yaşamaktadır. Meselâ petrol memleketi olan Venezüellada işçiler ve halk ekonomik ve sosyal bakımdan acınacak bir haldedir. Demek ki, Venezüellaya petrolden gelen dövizler ve altınlardan halka ve işçilere pek az birşey düşmektedir. Cemiyetin her türlü yükünü ve bilhassa ekonomik faaliyetlerini üzerine almış olan insanlar nasıl olup ta bu faaliyetlerine ve zahmetlerine karşılık ancak sefil bir hayata lâyık görülmekte ve Venezüellanın zenginliği mahdut bir kaç şirketin veya şahsın elinde toplanabilmektedir? Bunun sebebi kısaca emekle sermayeye eşit haklar tanınmamasıdır. Fakat bu eşitsizliğin doğurabileceği sonuçlardan korkan birçok memleket, halkın çeşitli tabakaları arasındaki sosyal ve ekonomik uçurumları kapatmak yoluna gitmektedirler. Bunlar yeni bir yol bulmuşlardır: Sosyal adalet. Gerçekten, ekonomik mekanizmanın haksızlık ve adaletsizlikler doğurduğu kabul edilmiş ve bunun giderilmesi için tedbirler ve çareler aranagelmiştir. Sosyal adalet bugün birçok memleketleri tatmin eden bir yol olarak kabul edilmiştir. Sosyal adalet işçilerin ve fakir halk tabakalarının içinde bulundukları sefalet ve cehaletten kendilerinin değil cemiyetin sorumlu olduğunu kabul etmiştir. Nitekim artık, işsizlik, iktisadi krizler ve paranın değerini kaybetmesi »onunda açlığa ve sefalete biraz daha yaklaşan işçi ve halk tabakalarının dertlerine çare bulmak, hükümetlerin vazifesine dahil bulunmaktadır.

Fakir halkın ve işçilerin, sorumluluğu kendilerine alt olmayan ekonomik ve sosyal sebepler yüzünden, hallerine, ilelebet razı olamayacakları da anlaşılmışta*. Bu insanlar da cemiyet içinde hakları olan daha yüksek bir ekonomik ve sosyal seviyeye erişmek için elbette boş durmıyacaklar ve mücadele edeceklerdi. Nitekim de öyle oldu. Onlara ta mücadelede mesuliyetlerini bilen şuurlu ve vatanperver aydınlar da katıldı. Bu aydınlar onlara mücadele yollarını ve vasıtalarını gösterdiler. Bu suretle dünyanın birçok memleketinde böyle bir mücadelenin başı boş yapılmasını istemeyen ve bundan doğabilecek neticelerden çekinen İngiltere, İsveç gibi memleketler derhal sosyal adalet prensibine sarılıp işçilerin ve fakir halkın diğer sınıflar tarafından inkâr ve reddedilen haklarını resmen tanıdılar. İşçinin ve fakir halkın iş bulması, mesken sahibi olması, sağlığını koruması, çocuklarının okutulması ve bakılması gibi işleri ileri devletler bu insanların tabiî hakları olarak kabul edip yerine getirilmesini üzerlerine aldılar. Fakat bunun yanında da bizzat işçilerin ve fakir halkın bu ihtiyaçlarının giderilmesi ve menfaatlerinin gerçekleşmesi için teşkilâtlanıp mücadele etmek haklarını anayasalarla tanıdılar.

İşçilerimizin dertleri de bunların aynıdır. Yalnız bizde işçi dâvasına çare bulunması için takip edilen yol maalesef yanlıştır. Gerçekten işçilerimizin dertlerim teskin için zaman zaman yapılan cüz'i ücret zamları veya ödenen ikramiyeler kâfi değildir. Bunlar hiç bir zaman işçi problemini halledebilecek yeter ve ciddi tedbirler sayılamaz.

Gerçekten bugün Türk işçisi yalnız emeğinin karşılığını değil diğer hakları da elde edememiş durumdadır. Türkiyede işsizliğin gide rilmesi ve İşsizlere yardım edilmesi, işçi sağlığının korunması, işçilere mesken sağlanması, onlara da eşit yetişme ve kültür edinme imkânlarının verilmesi, dinlenme ve eğlenme, seyahat etme imkânlarının tanınması gibi problemler askıda bulunmaktadır. Devlet sektörü ile hususi sektördeki işverenlerin ve işveren vekillerinin işçilere karşı muamelelerindeki haşinlik ve anlayışsızlık ta buna katılınca Türk işçisinin yalnız ekonomik bakımdan değil, fakat aynı zamanda moral bakımından da ezildiğini kabul etmek lâzımdır.

Şimdi bütün bu aksaklıkların ve haksızlıkların giderilmesi için işçi ücretlerine yapılan veya yapılacak cüz'î zamların yetmiyeceğini anlamak zor değildir. Fiat yükselmeleri, bu zamları esasen çatacak yatmaktadır. O halde Türk işçisinin dertlerine çare bulmak isteyen politikacıların, iktisaden kuvvetli bir durumda olan mahdut bir zümre dışındaki bütün halk tabakalarının da işçimizinkine yakın bir dorumda olduğuna göz önüne alarak, derhal bir sosyal politikaya sahip olmanın zaruretini anlamaları lâzımdır. Böyle bir politikanın da ancak . sosyal adalet prensibinden hız alabileceği meydandadır.

Bir gün sonra ne olacağım bilmeyen, ihtiyarlığında terkedilmek korkusu içinde yaşayan, eline geçen para ile günlük geçimini sağlamaktan aciz olan, hergün işsizlik tehlikesi ile karşı karşıya bulunan, hastalığında bakılacağından emin olmayan ve nihayet hayatta bütün ümidi 5 liralık gündeliğini 19 lirayı çıkarmak olan insanların halini anlamamak barbarlıktan farksızdır. Hele ta insanlar hallerinden şikâyet edip buna çare aramaya kalkışınca onlara cephe almak, gerçeklere kabaca karşı gelmekten başka birşey değildir. İşçilerin tat darama kendi kabahatleri yüzünden değil, fakat cemiyetin kıymet ölçüleri ve mahdut bir zümrenin milli ekonomiyi tekelci bir zihniyetle kendi elinde toplamak hırsından dolayı düştükleri artık bilinmeli ve kabul edilmelidir.

Eğer sosyal adaletten mülhem bir politika tesbit etmek ve takip etmek lüzumuna inanmıyorsak hiçolmazsa işçilerin ve fakir halkın kendi kurtuluşu için mücadele etmeğe, teşkilâtlanmağa hakkı bulunduğuna kabul edelim.

da onu dolayısıyla tazyik etmek için yeniden çalışmaya davet etmesidir. Sendika Başkanı bu suretle işçilikten doğran haklarını feda ederek bir işçiye yakışır bir şekilde kendini tamamen sendikaya vermiştir.

Danışma kurulu

21. 1. 1946 tarihinde T. B. M. M. tarafından kabul edilen "İş ve İşçi Bulma Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun" Türkiyede işçi meselelerinin halledilmesi için bir danışma kurulu teşkilini kabul etmişti.

Kanunen Çalışma Bakanlığının daveti üzerine yılda bir defa toplanması gereken kurul:

a) İşçi çalıştıran müesseselerin bağlı bulunduğru Bakanlıklar ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının,

General Franco
İşçilerin babası!..

İl Genel Meclisi ile Belediyelerin münavebe ile davet edilecek temsilcilerinden,

b) Ticaret vs Sanayi Odaları ile İşçi Sendikaları ve benzeri kurumlar temsilcilerinden teşekkül etmektedir.

Bir memlekette çeşitli meselelerin ve bilhassa işçi davası gibi çeşitli cepheleri olan sosyal bir meselenin hallinde hükümetin bir "danışma kurulu"na başvurmasındaki faydalar açıktır.

Bununla beraber "danışma kurulu"ndan beklenen faydalar hiç bir zaman gerçekleşmemiştir. Herşeyden evvel kurulun teşekkül tarzı bundan tam bir fayda sağlanmasına engel olmaktadır. İşçi çalıştıran müesseselerin bağlı bulundukları Bakanlıkların temsilci göndermeleri bu temsilcilerin memur olmaları sebebi ile serbest ve yapıcı tekliflerde bulunmalarına imkân vermemektedir. Diğer taraftan Bakanlıklar tarafından Danışma kuruluna gönderilen memurların da işçi meseleleri ve sosyal dâvalarla doğrudan doğruya alâkalı şahıslar oldukları iddia edilemez. Bununla beraber kurula İl Genel Meclisi ile Belediyelerin temsilci göndermelerinde isabet ve lüzum yoktur.- Gerçekten İl Genel Meclisi ile Belediyeler işçi meseleleri ile ilgilenmemekte ve hattâ çoğu -İstanbul Belediyesi gibi- işçilerinin İş Kanununun şümulüne girmesine dahi engel olmaktadırlar. Diğer taraftan kanun da maalesef Tanzifat vs İtfaiye Teşkilâtını Çalışma Bakanlığının teftişi dışında bırakmaktadır. Bu bakımdan Belediyeler de danışma kurulunda temsilci bulundurduklarına göre, hiç olmazsa yukarıda sayılan belediye hizmetlerinde çalışan işçilerin de İş Kanunu çerçevesine alınması yolunda bir teklifin danışma kuruluna getirilmesinde fayda vardır Bu yolda çıkarılacak bir kararname ile bu işçilerin de İş Kanunu şümulüne girmeleri sağlanmış olacaktır.

İspanya

İspanyadaki grev

Geçen hafta Bilbao'lu gemi işçileri ümitsiz bir grevden sonra tekrar çalışma yerlerine dönüyorlardı. Son yılların sayısız grevlerinden bir tanesi daha muvaffakiyetsizlikle neticeleniyordu.

İspanyol işçileri, Avrupadaki arkadaşlarından çok daha kötü hayat şartları içinde yaşıyorlardı. İşçilerin hamisi rolünü oynayan meşhur Franco, müteaddit defa işçi ücretlerine zam yaptırmıştı. Sosyal yardım teşkilâtıyla övünüyordu. Fakat, ne çare ki fiyatlar ücretlerden daha hızlı yükseldiğinden işçilerin hayat şartları gitgide kötüleşiyordu. Demir Perde gerisindeki memleketler gibi. İspanya'da da grevin yasak olmasına rağmen işçilere, greve başvurmaktan başka çare kalmıyordu.

Nitekim Bilbao'nun 2800 gemi işçisi de kanuni olmayan bu son çareyi seçtiler. Tersanelerde çalışmadan oturup ücretlerinin arttırılmasını istediler.

Haber derhal Madrit'e ulaştı. Meşhur Hami, koruduğu nankör insanlara unutamayacakları bir ders verme saatinin yaklaştığına kanaat getirdi. İspanyanın Polis Şefi General Alonso Vega da aynı kanaattay-' di. Madrit'ten gelen emirler çabucak Bilbao'ya ulaştı. .Birinci ihtar olarak gemi kumpanyası, tersanedeki yemek fiyatlarım işçi keselerinin erişemeyeceği bir seviyeye çıkardı. Bu da kâfi gelmeyince Franco'nun sivil muhafız kuvvetleri silis tokat işçileri tersaneden dışarı attılar.

Hikâye bu kadarla da bitmiyordu. İşçilerden çok Diktatörün emrindeki sendika Bilbao'lu gemi işçilerine, haklan olan işsizlik tazminatım ödemeyi vadediyordu!... Hikâyenin bundan sonrasını tahmin etmek gün değildi. Sendikanın himayesinden bi le mahrum teşkilâtsız ve yedek âl çesiz grevcilere, boyun eğmekten baş ka çare kalmamıştı. Grevin dördün cü günü tersane yeni işçi alınacağı nı ilân ediyordu. Grevciler sessiz başları eğik tersaneden içeri yollanı yorlardı.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Rusyadan ikaz

Son zamanlarda, batılı devlet şeflerine, şahsî mektuplar göndermeyi pek seven Rusyanın M. B. sinden geçen hafta sonunda Başbakan Menderes de Ur ikaz mektubu alıyordu. Amerikalılar Suriye hükümetini devirmeyi kafalarına koymuşlardı. Bu arzuya alet olan Türkiye, Suriye hududuna asker yığıyordu. Rusya, böyle bir duruma seyirci kalamazdı. Coğrafî durum itibariyle Türkiye bu isten çok zararlı çıkacaktı. Neticesini pahalı ödiyeceği bir işe girişmeden evvel Türkiye uzun uzun düşünmeliydi. Rusya ikaz vazifesini yapıyordu....

Kuzey komşumuzun tehditleri veya ikazları artık olağan işler haline gelmişti. Fakat Orta Doğuda elde ettiği mevkileri, Rusya kolay kolay kaybetmiye razı olacağa benzemiyordu. Kıtalar arası füzeyle Amerikaya meydan okuyan Rusya. Akdenizde de 6. filoyu başıboş bırakmaya niyetli değildi. Rus harp gemileri Akdenizde dolaşıyordu.

Diğer taraftan Rusya, mutad sulh taaarruzuna devam ediyordu. Üç batılı Devlete yeniden Orta Doğuyu silâhlandırmaktan vazgeçmelerini teklif ediyordu. Rusya bölgede artık bilfiil mevcuttu. Yokmuş gibi davranarak ancak durumu daha vahimleştirirdi: Orta.Doğuyu, karşılıklı silahlandırma yarışı bir dünya harbine sevkedebilirdi. Batılılar bu tehlikeli oyundan vazgeçip, Ruslarla konferans masasına oturmalıydı. Orta Doğu meseleleri ancak elbirliğiyle halledilebilirdi.

Batılılar şimdilik böyle bir teklifi kabule hazır görünmüyorlardı. Fakat dünyanın en büyük iki devletinin Orta Doğuda karşı karşıya gelmesi, bir çok Batılıyı korkutuyordu. Bu sebeple meşhur siyasî yazar Walter Lippman ve İngiliz İşçi Partisinin Lideri Gaitskell, dört büyüklerin başbaşa Orta Doğu meselelerini halline taraftar olduklarını söylüyorlardı.

Fırtınanın sonu

Geçen hafta, Suriye meseleleri etrafında Batı memleketlerinde yaratılan fırtına birdenbire son buluyordu. Daha bir kaç gün evvel Orta Doğu İşleri Müdürü Loy Henderson "Suriyedeki durum son derece ciddi dir, bu memleketin komşuları endişe içindedir." diye kapkaranlık bir tablo çiziyordu. Yorgun Cumhurbaşkanı Eisenhower bile tatilini bırakıp Hendersonla konuşmıya gelmişti. Dulles muavininden daha az sert konuşmamıştı. Altıncı Filonun işe koyulacağı söylentileri ortalıkta dolaşmıya başlamıştı.

Fakat zikzaklar yapmakta bir hayli maharet kazanan Dulles geçen hafta başka bir telden çalıyordu. Suriye hâdiseleri endişe duyulacak meseleler değildi. Bu memlekete kargı anlayışlı davranmalıydı. Amerika Dışişleri Bakam neden birdenbire fikrisi değiştirmişti?

Bulgarin
İkazcı başı

Arap Birliği galip geldi

Amerikaya ani fikir değiştirten sebep, Arap dünyasının tepkisi olmuştu. Irak ve Ürdün dahil Arap memleketleri Suriyeye karşı silâhlı bir harekete girişilmesine razı olmuyorlardı. Suudî Arabistanın Birleşmiş Milletlerdeki delegesi Ahmet Şukayrî "hangi çevreden olursa olsun bir hücum yapıldığı takdirde memleketinin Suriye yanında yer alacağını" söylüyordu. Beyaz Sarayın tekziplerine rağmen, Kral Suudun, Suriye buhranının» başından beri Amerikaya mutedil davranmasını tavsiye ettiği biliniyordu. Ürdün , Dışişleri Bakanı Samir Rifaî "Suriye meseleleri bizi ilgilendirmez. Şunu unutmamak lâzımdır ki hiç bir Arap devleti, diğer bir Arap devletiyle çarpışmayı kabul etmiyecektir." Lübnanlı siyaset adamları "Zorla Şam Hükümetini takip ettiği yoldan vazgeçiremezsiniz. Aksine mevcut hükümeti kuvvetlendireceksiniz" diyorlardı.

Conrad Adenauer
Âsayiş berkemal

Esasen Kral Hüseyin ve Suudun, Batı gazeteleri ortalığı vaveylaya verirken 'tatillerini geçirmek için vatanlarından çok uzakta bulunmaları bile, Suriyedeki durumdan ne kadar endişelendiklerini gösteriyordu... Amerika durumu anlamakta gecikmedi.. Arap memleketlerini kendi safında toplamak için son çare olarak İsraile saldırmayı bile muhtemelen düşünen Suriyeyi teskin yollarını aramıya koyuldu.

Türkiye de ayni yolu tuttu. Bu haftanın başında Suriye Dışişleri Bakanı Salah Bittar Türk Hükümetinin Suriyeye hücum etmiyeceği hususunda teminat verdiğini açıklıyordu. Türk silâhlı kuvvetleri Suriye hududuna toplanmış bile olsa, bu teminattan sonra Suriyenin buna aldırış etmediğini söylüyordu.

Batılı gazeteler, Henderson'un Türkiyeyi güçlükle umumi seferberlik ilânından vazgeçirmeye muvaffak olduğunu yazdıkları şırada Türk Savunma Bakanlığı da neşrettiği bir tebliğde asılsız şayialara işaret ederek, mutad manevralar dışında Türkiyenin herhangi bir harekete hazırlanmadığım bildiriyordu. Bulganıne de herhalde ayni cevap verilmişti.

Suriye etrafında kopan fırtına böylece teskin edilmiş oluyordu. Son derece zayıf sanılan Arap memleketlerinin tesanüd hissi, şimdilik Suriyeyi kurtarıyordu.

Müstemlekeciliğin timsali Glubb Paşa bile durumu anlamıştı: "Arap dünyasının hâdiselerini daima çok geriden takip ediyoruz. Büyük babaları, destekliyoruz, torunlar sanki doğmamışlar gibi hareket ediyoruz." diyordu,

Arap milliyetçiliği bir gerçekti. Zorla değil, ancak anlayışla yola getirilebilirdi. Amerika yavaş yavaş bu hakikati görmeye başlıyordu. Fakat hâlâ gerçeklere gözlerini kapamakta israr eden hükümetler eksik değildi.

Almanya

Yeni bir şey yok

Trenli seçim kampanyasının yorgunluğunu çıkarmakla meşgul olan ihtiyar. Başbakan Adenauer, Pazar akşamı erkenden yatağına girdi

ve rahat bir uykuya daldı. Adenauer, seçim gecesi uyuyabilmeye muvaffak olan belki de yeryüzündeki tek siyaset adamıydı. Seçimlerin neticesinden esasen emindi. Nitekim ertesi sabah, Hristiyan Demokrat Partisi ileri gelenleri, kurt siyaset adamına müjdeyi yetiştiriyorlardı. Adenauer'in Partisi ezici bir zafer kazanmıştı.. Hem de bu sefer 1953 dekinin aksine mutlak ekseriyeti de elde edecekti. Koalisyon kabineleri kurmaya bile lüzum kalmamıştı. Sosyalistler ise 1953 deki durumlarım dahi muhafaza edememekten korkuyorlardı.

Nato memleketleri memnundular.

Romanya

Balkanlarda sulh taarruzu

Bu haftanın başında Ruslar, Orta Doğrudaki sulh taarruzlarına devam ederken, muti peyk Romanya

Karamanlis
Şantaja davet

Balkanlarda yeni bir sürpriz hazırlamıştı.

Romanya Başbakanı Stoyko, ilgili memleketlere gönderdiği mektupta Türkiye, Romanya, Bulgaristan. Yunanistan, Yugoslavya ve Arnavutluk arasında bir Balkan Paktının kurulmasını teklif ediyordu. Teklif herhalde Yugoslavyanın tasvibini elde etmeden yapılmamıştı. Diğer iki muti peyk, Bulgaristan ve Arnavutluğun, teklifi nasıl karşılayacağı dünden malûmdu. Geriye, Nato üyesi Türkiye ve Yunanistan kalıyordu.

Bütün paktlarını komünizme karsı yönelten Türkiye, komünist memleketlerle böyle bir pakt yapmağa yanaşacak mıydı? Türkiye, "uyku-

Orta Doğudaki Yeni Hava

Hamdi AVCIOĞLU

Sariye hâdiseleri esnasında Amerika, Fransa ve İngilterenin talihsiz Süveyş seferi arifesinde içinde bulundukları dramı yaşadı: Kuvvete başvurmak veya emr-i vakiyi kabul etmek.

Avrupanın en eski iki devleti birinci yolu seçtikleri zaman karşılarında Arap milliyetçiliğini buldular. Amerika ve Rusya, Arap milliyetçiliğinin yanında cephe aldılar.

Bir yıl sonra, Amerika bir yıl evvel takbih ettiği usullere baş vurmayı bir an için ciddi olarak düşünüyordu. Fakat her hangi bir harekete girişmeden evvel Türkiye hariç, bütün Arap memleketlerinin bu düşünceyi hoş karşılamadığını görmek imkânını buldu. Arap memleketleri birbirleriyle dövüşmeyi reddediyorlardı. Silâhlı bir müdahale Amerikaya, Ortadoğuda uzun gayretlerle kazanılmış dostlukları kaybettirecekti. Ne Irak, ne Lübnan, ne Ürdün, ne Suudi Arabistan zor kullanmaya yanaşmıyordu. Yıldızdaki Şale Köşkü konuşmaları, bu hakikati ortaya koymuştu. Sadece Türkiye zecri bir harekete taraftar görünüyordu. Arap milliyetçiliğinin realitelerini Cumhuriyet Hükümetinden çok iyi tanıyan Bağdat Paktı üyesi Irak bile, Türkiyeden çok farklı düşünüyordu. Nuri Saidin acele İstanbula daveti bile neticeyi değiştirmedi. Arap memleketleri Suriyeye karşı silâh kullanmayı reddediyorlardı.

O halde "emr-i vaki" ye de boyun eğmek istemiyen Amerika için yeni bir yol aramak gerekiyordu. Bu yol Arap milliyetçiliğinden geçiyordu.. Arap dünyasını bir bütün olarak komünizme karşı birleştirmekten başka çare yoktu. Amerika bunu biliyordu. Bu sebepten dolayıdır ki Arap dünyasını ikiye bölen Bağdat Paktına girmektense, Eisenhower Doktrini, ni ortaya atmıştı. Fakat emperyalizm psikozu içkide bulunan bazı Arap memleketlerinde, Amerikan plânı beklenen neticeyi vermek şöyle dursun, bu memleketleri Rusyaya daha çok yaklaştırdı. Metotları değiştirmek zaruri idi. Arap milliyetçiliğini Rusyaya kaymaktan kurtarıp Batı dostluğuna bağlaamlıydı.

Amerika halen bu yeni siyaseti hazırlamakla meşguldür. Başta, Suudi Arabistan olmak üzere Lübnan, Tunus, Fas ve hattâ Yunanistan... Bu yeni siyasetin ara bulucuları rolünü oynamaya dünden gönüllüydüler..

Ortadoğuyu kurtaracak hal çaresinin Bağdat Paktından geçtiğine hâlâ hala eden Cumhur yet Hükümetinin Suriye hâdisele rinden alacağı dersler vardır: Ara Kralları ve devlet adamları Bo ğaziçi sahillerini doldursalar bil Türkiye Arap dünyasının dışında kalmaktadır. En yakın dostuma Irak bile aralarındaki muazzam geçimsizliğe rağmen Suriyeye Türkiyeden daha çok yakındır. Sa le Köşkü konuşmalarında Bas bakan buna herhalde bizzat şah olmuştur.

Amerikanın halen Orta Doğuda fikirlerine en çok kıymet verdiği dostu Kral Suud, Arap dünyasını meselelerini bizzat kendilerini halletmelerine taraftardır. Türk yenin ve diğer herhangi Arap o mayan bir memleketin katıldığı askerî paktların aleyhindedir.

Bu şartlar altında Türkiyennin Arap dünyası içinde aktif bir rol oynamaya çalışması müsbet bi netice vermiyecektir. Bir Arap hü kümetine dostça, diğerine düşman ca davranmak, bütünn Arap memle ketlerinde kötü tesirler uyandın caktır. Bir gün Arap dünyası bir leşirse, Türkiye ister istemez fa birliğin dışında kalacaktır.

O halde ne yapmalı? Asker paktlar sayesinde bu bölgede b: rol oynamağa çalışmak beyhude dir. Bağdat Paktını genişletme yolunda İngiltere ve Türkiyenin yaptığı teşebbüsler hiç bir netice vermemiştir. Arap dünyası batını anlayışlı davranması sayesinde kendi iç meselelerini bizzat ballı decektir. Amerika bile, yavaş ya vaş bu gerçeği anlıyarak, nöt ralizme bağlı bir Arap Birliği fil rini hoş karşılamaktadır. Türk yenin kraldan fazla kralcı olması i çin hiçbir sebep mevcut değildir.

Orta Doğunun iç siyaset mese lelerine, aktörlerden biri olara karışmayan Türkiyenin Arap dün yasında prestiji çabucak artacak tır. Orta Doğu ile kültürel ve tica rî münasebetler müsait bir gelişime zemini bulacaktır. Arap dünyası nın dışında kalan bir Atatürk Türkiyesi, Arap milliyetçilerini dâvasını kolayca en tesirli bir şe kilde destekşiyebilecektir. Buna benzer bir siyaset takip eden katı lik İspanya, Ortodoks Yunanistan ve Komünist Yugoslavya, Ara dünyasının sempatilerini kazar, muşlardır. Türkiye bu rolü, her halde bu memleketlerden daha mü kemmel bir şekilde oynayabilir ve oynamalıdır da.

aki" Üçlü Balkan Paktına taraflardı. Fakat, bunun tek sebebi sabık aktın komünizme karşı oluşuydu. herhalde Türk Hariciyesini, bu pek utad olmayan teklif bir hayli şaşırtıştı. Türkiyenin Natoyu zayıflatalecek herhangi bir teşebbüsten, sanacağı muhakkaktı. Yunanlılar, Romanyanın teklifini belki biraz daha adiye alacaklardı. Kıbrıs meselesinin ön plâna geçmesindenberi, Türk-Yunan münasebetlerinin bozulmasına mukabil, Yunanistanın Yugoslavya e olan dostluğu artmıştı. Geçen sene Yunan Başbakanı Karamanlis Yugoslavyayı ziyaret etmişti. Yakında ardelj de Atinaya gelecekti. Diğer taraftan Titonun Rusyayla olan münasebetleri gitgide düzeliyordu.

Yeni Balkan Paktı Atinaya batıdan doğuya kaymak fırsatını verecekti.

Halen Batı taraftarı Atina hükümetinin, yeni Pakta taraftar olması şüpheliydi.. Ancak, Kıbrıs meselesinde. Amerikaya Yunan tezini kabul ettirmek için, "Yoksa Rusyaya dönem" tehdidini hafif yollu savuran tina hükümetine bu beklenmedik teklif yeni bir şantaj fırsatı veriyor u.

Romanyanın teşebbüsü, herhalde kendisinin de inanmadığı bir sulh taarruzundan ibaretti. Fakat Yunanistanın bunu, diplomatik bir şantaj vasıtası olarak kullanması imkânsız değildi.

Mareşal Tito
Herkesin dostu

Yugoslavya

komünizmin hırçın çocukları

Geçen Salı günü, Belgra'd hava alanına içinde, orta boylu, saçsız, başından faksla gösteren bir adam taşıyan mükellef bir yolcu uçağı indi. uçaktan çıkan adamı, hava alanında, başta Mareşal Tito olmak üzere Bütün Yugoslav devlet adamları ile bir merasim kıt'ası bekliyordu. Orta oylu adam ayağını yere bastığı zaman, Mareşal Tito ilerledi ve Yugoslav Devlet başkanı ile uçaktan inen, misafir arasında ucun bir el sıkışma sahnesi cereyan etti. Yüzlerindeki heyecanlı ifadeden, el sıkışanların samimî oldukları' anlaşılıyordu. Nasıl samimî olmasınlardı? Uçaktan inen orta boylu, yaşlı görünüşlü adam, bir zamanlar Kominform'dan atılan Tito'yu şiddetle müdafaa ettiği için iş başından uzaklaştırılan ve geçen Ekimde cereyan eden Polonya hâdiselerinden sonra tekrar Polonya komünist partisi birinci sekreterliğine getirilen Gomulka idi. Eğer Mareşal Tito bu adamın elini sıkarken samimî olmazsa, başka hiç kimsenin elini sıkarken de samimi olamazdı. Çünkü, bütün komünist dünyası içinde hiç kimse bu iki adam kadar birbirine benzer, hiç kimse bu iki adam kadar cesaret sahibi değildi.

Kaderleri birbirine bu kadar yakından bağlı bu iki komünist idaresi ne tuhaftır, birbirlerini şimdiye kadar uzun boylu görmüş değillerdi. İlk görüşmeleri 1948 yılında, Yugoslavya'nın Kominform'dan atılmasından az önce olmuş, ondan sonra Tito ayrı bir âleme, Gomulka ise halâ, o kadar az tanıdığı Tito'yu müdafaa etmekte olduğu için hapse atılmışlar ve bir daha birbirlerini görmeleri nasib olmamıştı. Tito, Polonya'da iş

Gomulka
Eski dost..

başına tekrar geçtiği 1956 Ekiminden beri Gomulka'yı görmeyi şiddetle arzuluyor, ancak zaman ve zeminin bir türlü elvermemesi yüzünden bu arzusuna nail olamıyordu. Filhakika, Moskova'da cereyan eden son temizlik hareketine kadar Tito'ya ne gözle bakıldığım bilmediği için Gomulka Rus idarecilerini büsbütün kuşkulandırmak endişesiyle Belgrad'a gidemiyor, Tito ise Varşova'dan önce Moskova ile münasebetlerini düzenlemeyi düşündüğünden Gomulka ile buluşmayı bundan sonraya bırakıyordu. İşte artık Moskova'daki idareciler arasında değişiklikler olmuş, peyk devletlerle münasebetlerin daha liberal bir hava içinde cereyan etmesine karşı gelenler iş başından uzaklaştırılmışlar ve yeni Rus idarecilerinin önce Polonya'ya yaptıkları ziyaretten, sonra da Tito ile Romanya'nın ismi açıklanmayan bir köşesinde cereyan eden görüşmelerinden sonra Yugoslav ve Polonyalı devlet adamlarının buluşması için bütün mahzurlar ortadan kalkmıştı. Bundan böyle, Tito ile Gomulka arasında cereyan edecek bir görüşme Moskova'ya meydan okuma addolunamazdı.

Ne şiş yansın, ne kebap

Ancak, Moskova karşısında daha liberal bir siyaset takib etmek yarışına girişmiş olmalarına rağmen, görüşmelerin sonunda yayınladıkları resmî tebliğden her iki memleket idarecilerinin de Rus devlet adamlarını kuşkulandırmamak yolunda büyük gayretler sarfettikleri kolayca anlaşılabilirdi. Evet, gerçi tebliğde her iki memleket idarecileri arasında her memleketin kendi bildiği ve kendi gerçeklerinin gerektirdiği yoldan sosyalizme ulaşabileceği konusunda fikir birliğine varıldığı söyleniyordu ama, buna Moskova'da vukua gelen son değişikliklerin gayet iyi karşılandığının ilâvesi de unutulmamıştı. Filhakika, gerek Gomulka'nın, gerekse Tito'nun peyklere karşı daha liberal bir siyaset takibini isteyen Krutcef'i işbaşında görmekte büyük menfaatleri vardı. Bu bakımdan, bir araya geldikleri ilk anda düşünebilecekleri şeylerden biri de onun durumunu kuvvetlendirmek olmalıydı. Nitekim onlar da öyle yapıyorlar ve tebliğlerinde son Moskova değişikliklerini tasvib ettiklerini söylemeye bilhassa dikkat ediyorlardı.

Yugoslav . Polonya müşterek tebliğinde nazarı dikkati çeken İkinci nokta ise, Yugoslavya'nın Oder-Neisse hattını Polonya'nın batı sınırı olarak kabul ettiğim bildirmesiydi. Bilindiği gibi, İkinci Cihan Savaşı öncesi Avrupa'sında Polonya'nın Batı sınırı Oder - Neisse hattının yüz kilometre kadar doğusundan geçiyordu. İkinci Cihan Savaşının sona ermesinden sonra bu yüz kilometrelik şerit Polonya işgaline bırakılmış, Doğu Almanya Oder . Neisse hattını Polonya ile kendi arasındaki sınır hattı olarak kabul etmişti ama

Batı Almanya bu şeridin Alman toprakları içinde kalması gerektiğini İleri sürmekten geri durmuyordu. Üstelik bundan başka, Oder - Neisse hattının doğusundaki yüz kilometrelik şeridin Polonya'ya geçmesini derpiş eden milletlerarası bir anlaşma da mevcut değildi ve bu bakımdan Batılıların hiçbiri bu hattı Polonya'nın batı sınırı olarak kabul etmiyorlardı Polonya Yugoslavya'nın Oder _ Neisse hattını Polonya'nın - Batı sınırı olarak kabul etmesinin diğer devletler için bir emsal teşkil edeceğini düşünmüş ve bu hususu resmî tebliğe koydurmağa bilhassa dikkat etmişti.

A. B. D.

Siyahların kaderi

Birleşik Amerika'nın orta tedrisat yapan bütün okulları, Eylül ayının başlarında açılır. Kuzey eyaletleri için gayet olağan ve basit bir hâdise **sayılan** bu açılmalar her yıl, Güney **eyaletleri** için hakiki bir gaile teşkil eder. Çok defa, Güneydeki okulların etrafı mahallî polis teşkilâtı tarafından kordon altına alınır, okullara giden yollar tutulur. Buna rağmen, hiçbir seferinde de, şehirlerde arbedeler çıkmasının önüne geçilemez. Alınan polis tedbirleri ne kadar sıkı olursa olsun mutlaka her yıl zencilerle beyazlar birbirlerine girerler, mutlaka birçok kişinin kafası gözü patlar, birkaç zenci linç edilir, bir sürü beyaz hastahahelik olur.

Okulların açılış günlerinin yaklaşmasıyla Güney'de patlak veren karışıklıkların sebebi, hiç şüphesiz, beyazların kendi çocuklarının devam ettiği okullara siyahlan kabul etmek istememeleridir. Zenci meselesi yüzünden patlak veren kanlı iç harbin üzerinden yüz küsur sene geçtiği halde, Güneylilerin zencileri insandan saymamak, onları hâlâ bir zamanlar Afrika'dan ucuz el emeği için ithal edilen siyahların bir kalıntısı olarak görmek hususundaki zihniyetlerinde hiçbir değişiklik olmamıştır. Güneylilere göre zenciler tabiaten geri bir ırkın insanlarıdır, efendi olmaya lâyık değillerdir, aşağılık ve köle yaratılmışlardır. Kendilerine hürriyet verildiği zaman ne yapacaklarını şaşırırlar. Ellerine para geçtiği zaman bunu ilk yatıracakları şey içkidir. Böyle insanlara ne oy verme, ne beyazlarla aynı okula, sinemaya, tiyatroya gitme, ne de aynı otobüse binme hakkı verilebilir. Oy verdikleri gün meyhanecilerle şarkıcıları iş başına getirmeye, beyazlarla aynı okula gittikleri gün ise erkek çocuklara bıçak çekmesini, kızlara da kötülerle düşüp kalkmasını öğretmeye kalkışırlar.

Little - **Rock** hâdisesi

İşte beyazları siyah çocukları kendi okullarına sokmaktan her yıl alakoyan bu düşünceler, bu yıl da, geçen hafta boyunca Amerika'da en fazla konuşulan Little . Rock hâdisesinin meydana gelmesine yol açmıştır. . Little - Rock Arkansas eyaletinin başşehridir. Bu hâdise Federal hakim Ronald Davies'in Siyah Halkı Geliştirme Derneğinin bir temsilcisinin talebi üzerine, Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesinin 17 Mayıs 1954 tarihli kararına uygun olarak, Little - Rock okullarında da siyah - beyaz ayrılığının kaldırılması zamanının geldiği yolunda bir karar alması üzerine patlak vermiştir. Bu karar, zenciler arasında derin bir memnuniyet yaratırken beyazlar arasında da büyük bir hoşnutsuzluk uyandırmış ve çocuklarının siyahlarla aynı okula gitmesi fikrine tahammül edemeyen velilerin pek çoğu, Eyalet Valisi Orval Faubus'a başvurarak, kararın tatbik edilmemesini istemişlerdi. Fakat kuvvetli bir kişiliğe sahip olmadığı anlaşılan Arkansas Valisi, talebe velileriyle Demokrat senatörlerin baskısı karşısında kalınca, Little - Rock'taki okulları mahalli polis teşkilâtının kordonu altına aldırttığı gibi, eyaletin diğer şehirlerindeki okullara zencilerin kayıt ve kabullerinin yapılmış olmasına rağmen, Little - Rock'lu hiçbir zencinin beyazların okuduğu okullara giremiyeceğini de açıkça ilân etmiştir.

Vali Faubus
Kanuna karşı

Arkansas Valisi Orval Faubus'un bu hareketi bir yandan Little-Rock'taki zencileri pasif mukavemete sevkederken, diğer yandan da Washlngton'la kendi arasında hukukî bir anlaşmazlığın doğmasına yol açmış bulunmaktadır. Zencilerin pasif mukavemetinin okulun kapısına kadar yaklaşan siyah gençlerin polis kordonu karşısında saatlerce beklemeleri ve orada kendilerini alaya alan halkın hakaret dolu hitaplarına ses çıkarmadan tahammül etmeleri şeklinde tecelli etmesine mukabil, Washington'la Arkansas Valisi arasındaki hukukî anlaşmazlık daha değişik safhalar geçirmektedir. Zira, Anayasa gereğince, bir eyalet valisi, o eyaletin asayiş ve sükûnunu muhafaza kadar Anayasayı ve Birleşik Devletler kanunlarını da korumak ve tatbik etmekle görevlidir. Orval Faubus'un bir Federal mahkemenin hem de Amerikan Yüksek Mahkemesinin bir içtihadına dayanarak aldığı bir kararı tatbik ettirmemesi, üstelik tatbik etmek isteyenlere mani olması, açıkça kanunlara itaatsizlikten başka birşey olmamakla beraber Faubus, bu itaatsizliğin sebebim eyaletinin asayiş ve sükûnunu korumak endişelerine dayamış ve Başkan Eisenhower'e yolladığı bir mesajda, Başkandan, eyaletinde asayiş ve sükûnu muhafaza etmek isteyen müstakil bir eyalet valisine yardım etmesini istemiştir. Faubus'a verdiği cevaptan Başkan Eisenhover'in Arkansas valisinden daha başka türlü düşündüğü ve Anayasa ile Birleşik Devletler kanunlarım eyaletlerin asayiş ve sükûn endişelerinin üstünde tuttuğu anlaşılmaktadır. Filhakika, Başkan Eisenhower, Faubus'a verdiği cevapta Anayasa ve Birleşik Devletler Kanunlarına itaat etmeyenleri kanunî yollarla cezalandırmak niyetinde olduğunu açıkça belirtmiş ve, diğer yandan Federal Tahkikat Barosundan da, Little - Rock hâdiseleri hakkında bir tahkikat açılmasını istemiştir. Bundan başka, Adalet Bakam Herbert Brownell ile Arkansas Federal savcısı da, geçen hafta içinde, mahkeme kararına itaatsizlik ithamı ile, Vali Orval Faubus ile mahallî polis teşkilâtı şefi General Sherman Clinger ve yardımcısı hakkında takibata girişmiştir.

Bitmeyen kavga

Güneylilerin zenciler hakkımda besledikleri yalan yanlış birtakım kanaatlerden doğan bu Little-Rock hâdisesi. Amerika'da siyahlarla beyazlar arasında cereyan eden mücadelelerin ne birincisidir, ne de bu kanaatler devam ettikçe sonuncusu olacaktır. Güneyliler, zencilerle beyazlar arasındaki hukukî statü farklarının ortadan kaldırılması zamanının henüz gelmediği hususunda israr ettikçe bu gibi mücadeleler her yıl tekrarlanacak, her yıl yeni karışıklıklar çıkacak, zenciler linç edilecek ve beyazların da kafası gözü patlayacaktır. Ancak, Amerikan Dışişleri Bakanı Foster Dulles'in geçen hafta yaptığı basın konferansında da söylediği gibi, bu şiddet hareketleri Amerika'nın dış itibarım sön derece sarsmakta, komünistler için bulunmaz bir propaganda fırsatı yaratmaktadır.

Kalkınma

Hür P. nin iktisadî rapora

Her sahada yeni bir parti olmalı iddiasındaki Hür. P. seçimler arifesinde yapılan Birinci Umumî Kongresinde iktisadi meselelere büyük bir hisse ayırmak yeniliğini göstermişti.

İktisadî raporun iktisat ilmine vâkıf kimselerin elinden çıktığı ilk bakışta belli oluyordu.

Her meydan nutkunda muhalefeti yatırımları budamak istemekle itham eden iktidar, lâyık olduğu cevabı alıyordu. Hür. P. yatırımlar takatimizin üstündedir demiyordu. Bilâkis yatırımlar azdı, daha çok arttırılabilirdi. Üstelik yatırımlar kötü seçilmişti. Plânsız, metotsuz bir gidişin zaten başka bir netice vermesi beklenemezdi. D. P. iktidarı ektiğini biçiyordu.. Lüzumsuz enflâsyon da bütün bunların cabasıydı. Kalkınmaya hiç bir zarar vermeden, adaletsiz enflâsyon önlenebilirdi. Daha kötüsü, enflâsyon, iktisadî kalkınmayı da baltalıyacak bir vüsate erişmişti.

İktidara geldiği zaman Hür. P., enflasyonsuz, daha hızlı bir kalkınma vadediyordu.

Ziraî Krediler

Seçim psikozu

Seçimler arifesinde, sabık Meclisin en son kararlarından biri olan çiftçi borçlarının tecili, ziraî kredi meselesini günün mevzuu haline getiriyordu. D.P. daha muhalefet yıllarında Türkiye'de iktidarı tâyin eden kitlenin köylü kitlesi olduğunu bildiği için durmadan bu sınıfa vaitte bulunur, **C.H.P.** zamanında "köylü milletimizin hakiki efendisidir" tarzında dillere pelesenk edinilmiş olan bir dövizin hakikatlere pek tetabuk etmediğini söyler dururdu. Eğer bu parti bir kere iktidara gelecek olursa antidemokratik kanunlar iki ay içinde ilga edileceği gibi iktisadî ferahlık pek uzun olmayan bir devre içinde memleketimize geliverecekti. Bütün kabahat - lar onun için demokratların muhalefette bulundukları yıllarda iktidarda bulunan partinindi. O zamanki iktidar partisinin iktisat politikası kötüydü...

Bir halk deyimine göre bir arzunun kırk defa tekrarlanması o arzunun gerçekleşmesi için kâfidir. Nihayet Demokratların da arzusu gerçekleşti. 14 Mayıs seçimleri neticesinde bu partinin nur topu gibi bir erkek evlâdı dünyaya geldi. Artık o günden itibaren memleketin politik ve ekonomik veçhesini sihirbaz değneğiyle bir hamlede değiştiriverecek olan sayın demokratlar iktidardaydılar. Ümitlerinin fevkinde bir kuvvetle iktidara gelmişler, köylü vatandaşın büyük bir itibarına mazhar olmuşlardı. Madem ki demokrasi seçmenlerin ekseriyetinin iktidarı tâyin ettiği bir rejimdir öyle ise D.P. genel seçimlerde ekseriyeti teinin edecek bir iktisat politikası takip etmelidir. Türkiye, bünyesi itibariyle bir ziraat memleketi olduğuna göre böyle bir memlekette takip edilecek iktisadî politikanın önemli bir kısmı ziraata doğru olacaktır.

Onun için yeni iktidar zirai kredilere büyük ehemmiyet verdi. Zaten ucuz para politikası takip ediyordu. Onun için her sene Ziraat Bankası Tarım Kredi Kooperatifleriyle birlikte çiftçilere açtığı kredilerin hacmini genişletti. Bu krediler 1950 senesinden bu yana miktarca yıllara göre şöyle dağıtıyorlardı:

Yıl	Milyon Türk lirası
1960	350,554 304
1951	512,931 416
1952	895,196 210
1953	1169,833 540
1954	1326,881 370
1955	1503,867 968
1956	1630.454 752

Krediler hacimleri itibariyle yıldan yıla gürbüzleşirken zirai kredilerin başında bulunan T.C. Ziraat Bankası bazı ehemmiyetli meselelerle karşılaşıyordu. Bankanın kendi öz kaynakları bu derece yüksek kredi talebini karşılıyamadığı için çeşitli kaynaklara müracaat ediliyordu. Müracaat edilen kaynaklar arasında

1 — Ziraî ve ticarî portföyün T.C. Merkez Bankasına reeskont ettirilmesi;

2 — Kıymetli kâğıtlar mukabilinde T.C. Merkez Bankasından avans tel mini;

3 — Diğer bankalardan muhtelif şekillerde kredi temini;

4 — Ziraat Bankasının öde itmiş sermayesinin iki katı tutarında tahvil çıkarılması, geliyordu.

Diğer bankalardan kredi temini ile bankanın ödenmiş sermayesinin iki misli tutarında tahvil ihracı bankaya kaynak temin etme bakımından içinde bulunduğumuz şartlar yüzünden işlemez hale gelmişlerdi. Onun için banka durmadan reeskont ameliyesinden istifade ediyordu. Filhakika ziraî senetler adı altında Ziraat Bankasının Tarım kredi kooperatifleri senetlerinden Merkez Bankasına reeskont ettirdiği zirai senetler yıllara göre su miktarlara ulaşıyordu:

Yıl	Milyon T.L.
1951	68,5
1952	166,1
1953	200
1954	271,5
1955	290
1956	237,6

Kredi hacminin genişlemesinin mühim mahzurları görüldü. Bir kere ziraî kredilerin, büyük bir kısmı kısa vadeli ziraî kredilerden ibaretti. Halbuki ziraatimizin rasyonelleşmesi uzun vadeli kredileri icabettiriyordu, kredi talepnameleri ise iyi tetkik edilmemiş, açılan kredilerin mahallin de kullanılıp kullanılmadığının kontrolu yapılamamıştı. Bu sefer tarım satış kooperatiflerinin ticarî senetleri Merkez Bankasına reeskont **ettirildi.** Bu senetlerin de miktarı yıllara göre şöyleydi:

Ziraat Bankası Binasının umumî görünüşü

Sağolsun banknot matbaası...

Yıl	Milyon Türk liram
1961	30,7
1952	132,5
1953	54
1954	237,5
1955	180,5
1956	457,7

Gerek tarım kredi, gerek tarım satış kooperatifleri, kaynakları kifayetli olmadığı için Merkez Bankasına müracaat ediyorlardı. Başka bir deyimle Ziraat Bankasının açmış olduğu zirai kredilerin büyük bir kısmı da enflasyona müncer oluyordu. Enflasyon, başlangıçta iştahla yenilip sonra hazım güçlükleri tevlid eden bir yemeğe benzediğinden, zayıf ve orta sınıfı ortadan kaldırıyor, zavallı küçük çiftçiler para şişkinliği devrinde borçlarım ödiyemez hale geliyorlardı.

İşte demokratlar vaktiyle almış oklukları yanlış kararların kefaretini bu sefer gene millete ödetmiye kalktılar. Meclisin seçim kararı verip kendini feshedeceği celsede 400 milyon liralık zirai krediyi beş senede beş eşit taksitle ödenmek üzere tecil ettiler. Çiftçi vatandaşlar zaten ödeme kudretinden mahrum bir hale gelince yapılacak başka bir şey yoktu. Eğer krediler vaktiyle iyice tevzi edilmiş, kredinin istihlâke kayması önlenebilmiş, kredilerin vadelerine göre gereken tevziat yapılabilmiş olsaydı, o zaman aksak olarak alınmış kararlar neticelerini bu şekilde vermez ve o politika aksak olma vasfına hak kazanmazdı. Çiftçiler şimdi tarihi bir vazifeyle karşıkarşıyadırlar, kendilerine yapılan vaadler maddi ve manevi sahada tahakkuk etmemiştir. Zirai gelişme fiyaskoyla neticelenmiş, zirai krediler kredi müessesesinden beklenilen semereleri vermeğe muvaffak olamamışlardır. İktisadî hayat kat'iyetsizlik içindedir, bir hedef ve rotadan mahrumdur; zirai kredilerin tecili nefes darlığı içinde kıvranan bir hastaya sun'i teneffüs ettirme teşebbüslerinden farksızdır. Asıl düşünülmesi gereken mesele borçların tecili değil, borçluların borçlarım nasıl ödiyebilecek hale gelmeleridir. Bunun için evvelâ gelir artmalı, sonra herkes bu gelir artışından rahatça teneffüs edebilecek hale getirilmelidir. İktidar ise bu hususta sessiz, tecil ettiği çiftçi borçlarının kendine sağlayacağı oylardan emin vaziyettedir. Hâlbuki büyük ekseriyetiyle bu memlekette vatandaş ların sağduyusunun, doğruyu yanlıştan ayırma kabiliyetine olan itimat tamdır.

Zaten önümüzdeki seçimlerin ortaya koyacağı hakikatlerden biri, genç demokrasimizin ölüm kalım mücadelesi yapmakta olduğu bu safhada bu sağduyunun varlığı veya yokluğudur. Varsa nurlu bir güneş bize aydın ufuklar açacak, yoksa hürriyetlerimiz daha da kısılacak, mahrumiyetler tahammülsüz bir hale gelip vatandaşlar omuzlarının taşıyamıyacağı bir yük altında en aşağı bir teşrii devre daha refah yüzü görmiyeceklerdir,

Hürriyetsiz Kalkınma

Doğan AVCIOĞLU

İktisadî kalkınma ve hürriyet bağdaşabilir mi? Muhalefete sorarsanız, iktisadî kalkınma ancak hürriyet nizamı içinde mümkündür. Hürriyet olmadıkça iktisadî kalkınma dejenere olmaya mahkûmdur.

Bir hürriyet rejimi kurmak iddiasıyla iş başına gelen D. P. iktidarı, muhalefetin aksine hürriyetler pahasına bile olsa, iktisadi kalkınmayı ön plana geçirmektedir. Hattâ bu mahfillerde yeni fikirler tomurcuklanmaktadır. Esas olan, iktisadî kalkınmadır, deniyor. Fazla hürriyet iktisadî kalkınmaya zarar vermektedir. O halde, bir müddet için, hürriyetler kısılabilir...

Hakikat acaba birbirine zıt bu iki tezin neresinde yatmaktadır?

Demokrasi, aşağı yukarı halkın çoğunluğunun arzu ettiğinin yapıldığı rejimdir. Hoşa gitmeyen tedbirlerin, bazan ikna yoluyla halka benimsetilmesi mümkündür. Meselâ Nehru, bunu yapmaya uğraşmaktadır. Hindistan demokratik bir nizam içinde halkı ikna ederek iktisadî kalkınmayı hızlandırmaya çalışmaktadır. Fakat ikna metodunun hudutları vardır. Halkı istediğiniz derecede kemeri sıkmağa razı edemezsiniz. Bu sebeple Hindistandaki iktisadî büyüme hızı, en otoriter metotlara baş vuran Demir Perde memleketlerine nazaran bir hayli yavaştır.

İktisadi kalkınma için memleketimizde hürriyetleri kısmayı gerektirecek sebepler mevcut mudur? D.P. iktidarının şimdiye kadar takip ettiği iktisadî siyasete bakılırsa, bu sualin cevabı hayır olacaktır. Zira, yedi senedir iktisadî kalkınma, Kristof Kolombun yumurtası gibi, kolayca gerçekleştirilecek bir mesele olarak düşünülmüştür? Yatırımlarla beraber, istihlâki artırmanın mümkün olabileceğine inanılmıştır. İktidarın en çok övündüğü meselelerden biri de istihlakin yükselmesidir. Kocaman rakkamlarla süslü Zafer gazetesi her gün bu artışla övünmektedir. Halktan hiç bir fedakarlık beklenmemektedir. Bilâkis cömert iktidarın lütfundan faydalanmaya davet edilmektedir.

Zaten, diğer az gelişmiş memleketlere nazaran düşük olan yatırımların finansmanı, dar gelirlilerin sırtına yüklenen, morfinli vergi enflâsyona bırakılmıştır. Yüksek zirai gelirlerin vergilendirilmesinden bahis bile edilmemektedir. Ehemmiyetsiz arazi vergisinin artırılmasından dahi vaz geçilmiştir. Gelir ve intikal vergilerine son zamanlarda yapılan zamlar, ithalâttan alınan hazine hissesi; gittikçe artan bütçe açığına bile tesir etmiyecek kadar ehemmiyetsizdir.

Döviz kaynaklarının koruması da aynı çok cömert siyasetin bir hediyesidir. Mahdut döviz imkânları cömertçe sarfolunmuştur.

Bugün rastladığımız yoklar, mazideki cömertliğin bir neticesidir. İktidarın Başının Çanakkale nutkunda iddia ettiği gibi yoklar, şuurlu bir kemeri sıkma siyasetinin zarurî bir icabı değildir. Seçimler arifesinde kahve ve 51,5 milyonluk diğer istihlâk maddeleri ithali, iktidarın kalkınma uğrunda mahrumiyeti göze almayı ne kadar az düşündüğünü göstermektedir.

Kısacası D. P. iktidarı en kolay yolu seçmiştir. Halktan açıkça, hiç bir fedakârlık istenmemektedir. İktisadî kalkınma banknot matbaasının himmetine bırakılmıştır. Buna rağmen bu kolay iktisadî kalkınmayı gerçekleştirmek için hürriyetleri kısma lüzumundan bahsedilmektedir. Hoşa gitme siyaseti takip eden bir iktidar tarafından gelen böyle bir iddianın, ciddiyet ve samimiyetine inanmak çok zordur.

Bilâkis, şimdiye kadarki iktisadî gidişin muhasebesini yapmak için hürriyete ihtiyaç vardır, Fakat D.P. iktidarı, en harcıâlem iktisadi malûmatı, bir devlet sırrı gibi saklamakta, serbest münakaşayı kanunlarla az çok önlemeye çalışmaktadır. Ve ondan sonra her fikir gibi Batıdan gelen "evvelâ kalkınma sonra hürriyet" nazariyesinde, tutumunu haklı gösterecek bir mazeret aramaktadır.

Maliye

Yeni münakaleler

Hükümet Büyük Millet Meclisinin son toplantısına bir malt kanunla geldi. Daha doğrusu birçok idareler iktidarın gider ayak sağa sola serptiği nimetlerden istifade imkânını buldular. Filhakika ek ödenek kanunuyla kabul olunan tahsisat yekûnu 116,600 bin lira olup bunun muhtelif daireler arasında dağılışı şöyleydi:

Karayolları 75.000.000 T.L. Dev. Su İşleri 27.000.000; Köy okulları yapımına orta ve ilkokul yaptırma derneklere 6.000.000; Dernekler ve köyler tarafından inşa veya tamir ettirilecek camilere ve diğer hayrata 3.000.000; Basın Yayın U. M., Nafia

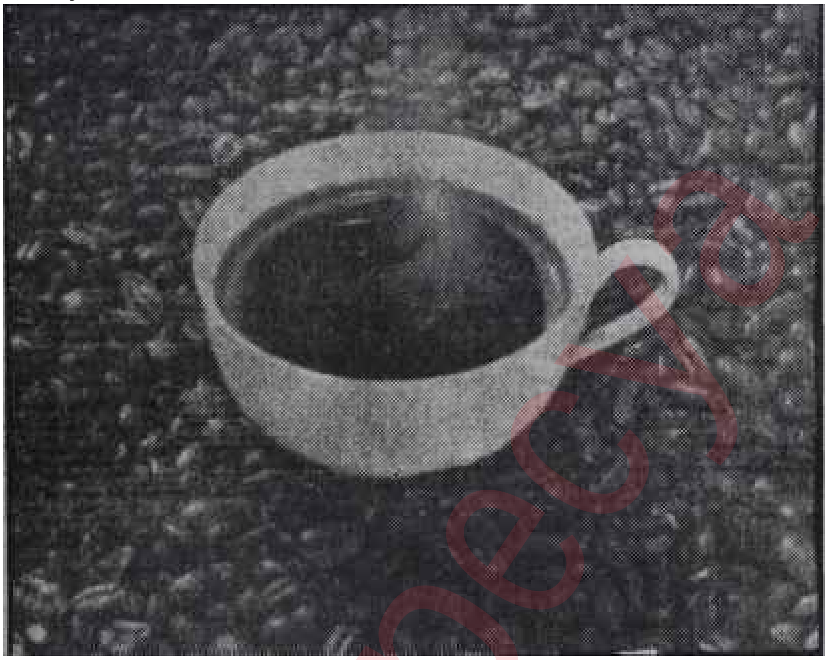
ve Dahiliye Vekâletleri ek tahsisatı 5.600.000.

Acaba bu ek ödeneklere ne diye ihtiyaç hissedilmişti? Maliye Bakanının izahlarından anlaşıldığına göre bütçe varidatının altı aylık tahsilatında geçen seneye nazaran memnuniyet verici bir artış vardı. Onun için varidattaki artıştan hizmetleri genişletmek suretiyle vatandaşları daha çok müstefid bir hale getirmek lâzımdı.

Halen yürürlükte olan mali yılın ilk altı ayında geçen seneye nazaran gelir bakımından bir artış görülebilirdi. Çünkü bu senenin bütçesi hacim itibariyle geçen senenin bütçesi değildi. Kaldı ki dört milyarı aşan devlet varidatından ilk altı ayda tahsil edilmiş olan meblâğ da 1. 888 milyon lira idi. Kaba bir tahminle altı aylık gelirlerin birbirine miktar itibariyle eşit olması kabul olunduğu takdirde birinci altı aydaki tahsilat bütçe varidatının yarısına bile ulaşmıyordu. Öyle ise devlet varidatındaki artıştan ötürü devlet giderlerinin arttırıldığı söylenemezdi. Oysa ki Türkiyenin içinde bulunduğu şartlar sayın Maliye Bakanının söylediği gibi mutlak mânada devlet gelirlerinin devlet giderlerine eşitliğini değil bilâkis bakanın bütçesini fazlalıkla bağlamasını âmirdir. Halbuki Bakan bundan bihaber olduğu gibi denk bütçe diye bar bar bağırarak Meclis kürsüsünden irad ettiği nutukların kesin hesap kanunlarıyla tekzip edilmiş olduğunu müteaddit yıllar görmek bedbahtlığına uğramıştı. Onun için bilhassa yeni para sarfını icabettiren kanunları geçirirken dikkatli bulunması gerekirdi. Sonra ek ödenek kanununun geçirilmesi bu müessesenin hikmeti vücudiyle de pek bağdaşmıyordu. Bir kere mali yılın ortasında mezkûr idarelerin bütçelerindeki tahsisatın bitmesine imkan yoktur; eski hizmetlere ilâve olarak yeni hizmetler ihdas edilmediğine göre fevkalâde ödenek de mevzuubahis değildir. Olsa olsa bir samimiyetsizlik mevzuubahistir. İktidarın delillerinin doğruluğunu kabul etsek bile devlet gelirleri devlet giderlerinin doğru olarak, samimi bir şekilde tahmini yapılamamıştır.

Böyle bir halde dahi mali yılın sonuna kadar önümüzde altı ay bulunduğuna göre ek ödenek alarak eski hizmetleri genişletmek yeni gelecek iktidarın işi olmamalı mıydı ? Siz şimdi iyimser bir gözlükle giderleri arttırdınız ya gelirler artmazsa ne olacak ? Sizin denk, sonra , fazlalıkla bağladığınızı söylediğiniz bütçelerin açıkları, galiba galiba size halef olacak iktidarın ilk mali muvaffakiyetsizliğini teşkil edecektir.

Bunca yıllık mali israf ve iktisadi politikanızın aksaklığım 116,6 milyonla giderebileceğinizi zannediyorsanız lütfen şu gözlüğünüzü bize bir günlük olsun ödünç verin de biz de dünyayı hiç olmazsa bir gün güllük gülistanlık görelim, Hasan Bey...

Kahve

Bir günlük beylik

Dış Ticaret

İthalâtçıların endişesi

Muazzam kalkınmanın "azamet"-ini ilk hisseden ithalâtçılar, şu sıralarda epeyce endişeli günler geçirmektedirler. Çoğu yazıhanelerinin kapısına kilit vurmak gününün geldiğinden korkmaktadırlar.

Bir yıldan beri ithalâtın Devlet eliyle yapılacağı şayiaları ortalıkta dolaşmaktadır. İthalâtçıların binlerce teklifi, resmi makamların dosyalarında sıra beklemektedir. 51,5 milyonluk meşhur ithalâta, ancak birkaç büyük tüccar komisyoncu olarak iştirak edebilecektir. Hele 60 milyon liralık yeni bir ithalâtın bizzat Tarif tarafından yapılacağı rivayeti, ithalâtçıların uykusunu kaçırmaktadır.

D.P. İktidarı bir taraftan her vesile ile hususi sektörün hamisi olduğunu ileri sürüyor, diğer taraftan dış ticareti husus! sektörden resmi sektöre kaydırıyordu. *D.P.* bundan evvelki seçimlerde tüccar ve esnafın reyini hususî sektörü himaye propagandası ile kazanmıştı.

Halen birçok ithalâtçı, yazıhanelerini kapamaya kadar varan bu "aşırı teşvik"in mahiyeti hakkında acı acı düşünmekten başka hiç bir şey yapamamaktadır.

Kahve ithali

Hani eskiden hoş bir sözümüz vardı:

Bir eşi, bir dostu ararken "dostum maksat kahve içmek değil seni görmek" derdik. Tiryakilere müjdeler olsun ki bu sözleri pek yakında şaka olsun diye değil de sahiden söyliyebileceğiz. Seçimler arifesinde, bir günlük beylik beyliktir misali, iktidar, ne yapıp yapıp Brezilyayı bize kahve vermeye razı etti. Son haberlere göre Brezilya hükümetinin Türk hükümetinden istediği teminat Türk hükümetince verilmiş olduğundan memleketimize 158.333 çuval kahve gelmek üzeredir. Bu kaba bir hesapla 9500 ton kahve demektir, kahve gelir gelmez tevzi edilmiyecek, çekirdek halinde satışı önlenecek ve mübadelesi yeni bir usule tâbi tutulacaktır..

Bütün bu haberlerden anlaşıldığına göre yakında kahveye kavuşacağız ama o aramızda kaç gün kalabilecek, galiba orasını bizim gibi faniler pek bilmiyor?

Krom ihracatı azalıyor mu?

Tabii servetlerimiz arasında övünegeldiğimiz kromun ihracında bazı aksaklıklarla karşılaşılmış gibidir. Karşımızda Türk kromlarına rakip olarak Rodezya vardır. Amerikan şirketlerinin Rodezya kromlarını ellerine geçirerek oradaki krom madenlerini kendileri için gayet verimli bir şekilde işlettikleri ileri sürülmektedir. Krom ihracında karşılaşılan güçlükler arasında malı müşterinin istediği zamanda kendisine teslim edememe de vardır. Mart ayındaki krom ihracımız 4 619 216 lira tutarındadır. Nisan ayında ise bu ihracat 3 298 658 liraya düşmüştür. Senelik ihracatımızın yüzde beşini teşkil eden krom ihracımızın azalması karşısında ciddi olarak düşünüp dünya piyasasında oynadığımız rolü kaybetmemek için gereken tedbirleri almalıyız.

K İ T A P L A R

BİNBİR GECE MASALLARI

(Hazırlayan: Suat Taşer. Emek Basım - Yayınevi, Ankara - 1957. 364 sayfa, 500 kuruş)

Binbir gece masalları dünya edebiyatında yer yapmış, yüzyıllar boyunca ağızdan ağıza, dilden dile dolaşmış ve günümüze kadar ehemmiyetinden ve değerinden hiç bir şey kaybetmeden gelmiş bir halk şaheseridir. Bu masalların kaynağının Arap halk edebiyatı olduğu söylenirse de, masallarda işlenen motiflerden, bazı tiplerin tahlilinden de tahmin edilebileceği gibi kuvvetle muhtemeldir ki Binbir Gece Masalları Araplara uzun müddet tesiri altında kaldıkları Acemlerden, Acemlere de Hint edebiyatından geçmiştir. Olsa olsa bu masallar Arap edebiyatında en olgun safhasına ulaşmış ve yazılı metinler haline gelmiştir: Dolayısı ile de Arap edebiyatı vasıtasıyla dünya edebiyatında nam salmıştır.

Binbir Gece Masallarının bugüne kadar Batı dillerine, bilhassa Fransızca ve Almancaya yüzlerce tercümesi yapılmıştır. Bu tercümelerin hemen her biri bu diller için birer hâdise olmuş ve hemen her tercüme gereken alâkayı görmüştür.

Türkler için de Binbir Gece Masalları bir hayli eski bir zamandan beri malumdur. Muhtemeldir ki islâmiyet dolayısı ile Türklerin Araplarla ilk temasları sırasında Binbir Gece Masalları Arap dilinden Türk diline de aktarılmış -ve önce ağızdan ağıza nakledilen bu masallar, Türk halk dilinde de' bir hayli biçim ve şekil değiştirdikten sonra âdeta millişerek büyükannelerin torunlarına anlattıkları, hemen hepimizin bir veya bir kaç tanesini dinlediğimiz masallar haline gelmiştir. Türk dilinde yazılı olarak Binbir Gece Masalları ancak Ondokuzuncu Asrın sonlarına doğru görülmüştür. Türkiyede latin harflerinin kabulünden sonra Binbir Gece Masalları parça parça ve çoğu taş baskısı olarak yayınlanmış ve bilhassa halk arasında büyük bir rağbet görmüştür. Ancak, günümüze kadar Binbir Gece Masallarına edebi bir eser olarak bakan ve bu masalları bu yönden işleyen bir Türk muharriri çıkmamıştı. İlk defadır ki Suat Taşer bu işi kendine dert edinmiş ve Binbir Gece Masallarını yeni baştan kaleme almıştır. Masal uslûbuna kolaylık ve ustalıkla uyan Suat Taşer bu beynelmilel çaptaki masalları kendine has akıcı ve tatlı üslubuyla âdeta yeni baştan kaleme almış ve binbir gece sürdüğü rivayet edilen masalların 32 geceliğini bir araya toplamıştır. Elimizdeki 364 sayfalık kalınca cilt Suat Taşer'in kalemiyle dilimizden derlenmiş 32 masalın bir araya gelmesinden meydana gelmiştir. İyi "bir şair, iyi bir mütercim ve tiyatro oyuncusu olarak nam yapmış olan Suat Taşerin en mühim başarısı bu masalları dilimizde yeni baştan yazması ve bir kitap halinde toplamasıdır. Daha önce Ankara ve Kıbrıs Radyolarında yayınlanan, Vatan gazetesinde tefrika edilen bu masallar gerek radyo dinleyicileri gerekse gazete okuyucularınca büyük bir alâka görmüş ve bu alâkadan aldığı cesaretle Suat Taşer, masal edebiyatımıza son derece kıymetli olan Binbir Gece Masallarının hiç değilse bir kısmını kitap halinde kazandırmıştır. Taşerin bu başarısı ne kadar öğülse azdır,

Bilindiği gibi, Binbir Gece Masalları Şehriyar adında bir hükümdara anlatılmış binbir masaldan ibarettir. Şehriyar, her gece bir kızla evlenir

Suat Taşer

Daha 969 gecesi var

ve gerdeğe girer; ertesi sabah da gerdeğe girdiği kızı vurup öldürürmüş. Bir zaman sonra hükümdarın ülkesindeki kız ana ve babaları kızlarının böyle bir kapris uğruna kurban edilmesi karşısında feryat ve figana başlarlar. Pek çok aile evini ocağım terk eder başka memleketlere kaçar. Nihayet öyle bir gün gelir ki şehirde hemen hiç bir kız kalmaz. Buna fena halde içerliyen Şehriyar, Baş Vezirini çağırır ve bu akşam ne yapıp yapıp bana bir kız bulacaksın, yoksa senin kellen gider der. Baş vezir çaresiz, üzgün evine gider. Evde Şehrazad ve Dünyazad adında iki kızı vardır. Bunlardan büyüğü olan Şehrezad babasının derdini sorar ve bu derdi öğrenince de hükümdarın karısı olmaya gönüllü olduğunu babasına söyler. Babası razı olmazsa da kız ısrar eder ve nihayet saraya gider. Şehrazad öylesine güzel, Öylesine tatlı dilli ve akıllıdır ki daha ilk gecesinden hükümdarın gönlünü çeler ve ona son derece meraklı bir masal anlatmaya başlar. Masal o kadar meraklı, kız o derece güzeldir ki ertesi sabah güneş doğarken hükümdar bir türlü Şehrazadın idam emrini veremez. Hele şu masalı bu akşam da dinleyeyim diye bekler. Şehrazad ikinci akşam, üçüncü akşam derken tam 1001 akşam hükümdara kendisini dinletir ve hem şehrinin kızlarım kurtarır hem de kendi hayatını...

İşte Suat Taşer elimizdeki kitabında binbir gece devam eden bu masallardan 32 gecede anlatılanlarını bir araya toplamış. Kitabın başına yazdığı önsözden de anlaşılabileceği gibi bu masalları binbire tamamlamağa çalışacağa benziyor. Böylece de Türk masal edebiyatı, Dede Korkut masalları, Eflatun Cem Güney'in topladığı Türk masalları ve nihayet Suat Taşer'in Binbir Gece Masalları ile mükemmel bir masal kitaplığına kavuşmuş olacak.

KARAYAR KÖPRÜSÜ

(Refik Erduran'ın üç perdelik oyunu. İstanbul yayınları. Şehir Matbaası, İstanbul . 1957. 103 sayfa. 200 kuruş.)

Türk Tiyatrosunun, ancak Türk piyes yazarları, ile meydana gelebileceğine inananlar için, son günlerin kitap halinde çıkmış bir piyesi, bu yönde de gene gençlerin önayak olacağı müjdesini veriyor. Genç muharrir Refik Erduranın "Karayar Köprüsü" adlı piyesi, bu ümidi tam manasıyla destekliyen bir sahne eseri.

Erduranın piyesinde bir sahne eseri olarak ne bir eksik, ne bir kusur var. Eser Sinemacıların "Demir Senaryo"larına benzer bir titizlik ve tanrılıkla işlenmiş. Öyleki eseri sahneye koyacak olan rejisör, kitaba tamamen sadık kalmakla dekor, mizansen ve bütün efektleri en iyi şekilde elde edebilecektir.

"Karayar Köprüsü" cemiyetimizin iflâs etmiş kişilerini söz konusu ediyor. Genç ve şöhret sahibi mimar Cem, yalnız kendine inanan bir insandır. Amcası Doktor Şerif ise ilmini ticaret metaı haline getirmiş bir bezirgan. Farkında olduğu suçu, onu kindar ve kıskanç yapıyor. Mesuliyetini karısı Semranın üzerine atmak gayretinde. Semra -Cem'in yengesi- bir hastabakıcı iken Doktorun karısı olması ile lükse, paraya, kişiliğe kavuşmuş. Kocasının "kendini bana medyunsun" teranesi onu çileden çıkarıyor. Yardım edebileceği, adam yerine konulup, faydalı olabileceği alâkalar peşinde koşuyor. Bu yüzden de, genç âşıklar ediniyor. Kon Ayşe, gençtir, güzeldir, kaygısız ve heyecanlıdır.

Birinci perde Cem'in modern, zengin, zevkli evinde başlıyor. Cem hastadır, hastalığının ne olduğunu o gün gelecek laboratuvar raporu ile öğrenecektir. Amcası ve yengesi, kızları ile beraber yazı onun evinde geçiri-

yorlar. Semra Cem'in üzerine düşüyor, genç kuzeni Ayşe ona bayağı âşıktır. Cem kendini kuzeninin cazibesinden, yengesinin alâkasından ustalıkla sıyırma yolunda. Amca ise kıskanıyor, kinleniyor. Bu arada bir Arkeolog, Cem'in Havzadaki babadan kalma evine talip oluyor. Civarda kazılar yapacaktır. Cem evi bağışlıyor.

Derken rapor geliyor. Cem'in kan kanseri olduğuna inanan amcası, raporda önemsiz bir teşhis bulunca şaşırıyor. Tam o sırada yeğeni ile karısı arasındaki şahidi olduğu bir sahne, ona kararını verdiriyor. Cem'e raporun onu ölüme mahkûm ettiğini söylüyor. Hattâ genç adamı akıbeti hakkında dehşete düşürüyor. Kendi ortadan kalkacaksa Cemin artık tutunacağı hiçbir şey yoktur. Artık yapıcı olmıyacak olan sanatkâr, işi yıkıcılığa döküyor. Birinci perdenin sonunda onun, kuzeni Ayşenin güzellik ve Cazibesine, adeta vahşetle saldırdığım görüyoruz.

İkinci perde Havzada, uçurumun kenarındaki dağ evinde başlıyor. Cem ve Arkeolog Muhittin bir arada yaşıyor. Cem insanlıktan çıkmıştır. Hoyrat, kaba ve insafsızdır. Repliklerinde ölüm temi korkunç çizgilerle kırbaç gibi şaklıyor. Dağların üzerine, vaktiyle babasının uçuruma bir köprü yapmak için yığdığı malzeme ile kendi türbesi olacak bir çelik kule inşa ettirmiştir. Orman korucusu İbrahim ve karısı Ebe Kadriye, bu perdede basit toprak insanlarının kuvvetli inançları, sade hayat görüşlerini esere ilâve ediyorlar. Derken Ayşe çıkageliyor. Cem'e âşıkdır. Onun bir ölüm mahkûmu olduğunu Muhittin Beye de söylüyor. Gene de Cem'i ve kısa sürecek sadetini istiyor. Üstelik gebedir. Cemde ise "Ölüm" fikri beynindeki mevcut olmıyan urdan daha fazla tahribat yapmıştır. Ayşeyi ve çocuğunu öldürmek ve böylece "kurtarmak" azmindedir, İkinci perde Cem'in dışarda kara, soğuğa ve ölüme terkettiği Ayşe'nin yalvarışları üzerine iniyor.

Üçüncü perdede ertesi gün Ayşenin annesi ve baban kızlarının peşinden dağ evine gelmişlerdir. Ormanlar yanmaktadır. Ebe Kadriye, doğuracak bir kadını araba ile şehre götürmek isterken yangında ağır yaralanmıştır. Şimdi ölüm halindedir. Cem çıkageliyor, Ayşeyi öldürmüş ve ormanlarla beraber yakmıştır. Türbesinin de etrafı ağaçlardan temizlenmiştir. Deliye dönen Amca ona hakikati; yani sapasağlam olduğunu itiraf ediyor. Yengenin tutkusu ortadan kalkmıştır. Şimdi kızı için çırpınıyor. Cem yegâne çareye başvurup kendini öldürüyor. Doktor karısını diptir sürüklüyor. Belki doğurmak için Şifimle dirim arasında çırpınan kadına da yetişebilirler. Muhittin Bey:

"— Zannetmem, artık çok geciktiniz" diyor ve oyun bitiyor.

Görülüyor ki eserde, azçok tanımış ve bellemiş olduğumuz kişiler ve gene yabancımız olmayan çaprazlıklar vardır. Tüccar Doktor, Bomboş ve maksatsız bir kadın, ana - kız arasındaki rekabet. Böyleyken eseri mükemmel hale getirebilmek genç Erduranın en mühim başarısıdır.

Şahısların takdimi sade, akıcı repliklerle, hiç zorlanmadan kendi kendine yapılıyor. Bütün mantık kaideleri, ön duygular evvelce hesaplanmış ve usta bir el tarafından "tam dozunda" kullanılmıştır. Bir piyesin, bir temaşa eseri olduğu hiç unutulmamıştır. Seyirciyi uyanık tutmak gayreti her satırda mevcuttur.

İlk dekorun zenginliği, mükemmelliği ikincisi ile trajik bir kontras halindedir. Birinci perdede duvardaki, zaman zaman üstüne vuran ışıklarla sanki canlanan, yangın tablosu finale bir hazırlanışdır. Cem'in evinde pencere, yani etrafla ilgi yoktur ve en güzeli bu psikolojik takdime gayet sade bir şekilde şöylece bir dokunulmuş, göze sokmağa çalışılmamıştır. Cem'in Havzadaki evde, yedi sekiz sene kendini ormanlara ve köylülere vakfetmiş babasına olan hiddet ve küçümseyişi, aslında kendi mesuliyetinden bir kaçıştır.

Refik Erduran
Muvaffakiyetin eşiğinde

Muhittin Bey eserin en iyi kişilerinden biri. Telif eserlerdeki yeknesak, derbeder, filozof âlim tipinden sade bir dille, canlı bir anlatışla kurtuluyor. O da daima her mesuliyetten kaçınmıştır. O da, müflis ve suçludur.

İkinci perdede ölüm temi, bir Asur ölüm ilahesinin korkunç görünüşlü heykeli ile büsbütün dramatize ediliyor. Bunlar Erduranın dinamik, yetkide, ustaca buluşlarıdır. Muhakkak ki bir yenilik değildirler, ama yaptığı işi, bu mesleği bilen bir kişiyi meydana koyuyor. Son perdede bu medeni, kültürlü insanlar, inançsız, suçlu, şaşkın kıvranırken, ölüm döşeğindeki Ebe Kadriyenin kocası İbrahimle yaptığı konuşmalar bir aşk düeti halindedir ve daha güzeli, birinci grubun fakirliklerini belirtmek için en ifadeli bir vasıtadır.

Perde sonunda üç kişi ölmüştür, muhtemelen bir kişi daha ölecektir. (doğuran kadın). Öyleyken gene de melodram tehlikesi belirmiyor. Refik Erduran sade, akıcı repliklerinin hepsinde keskin, tatlı bir mizah kullanarak bunu önlemiş. Piyesin dili tam konuşma dili. Tiyatro dili olarak da aksamaması sağlanmış. Mahalli şiveden haklı olarak kaçınılmış. Zira bütün tipler herhangi bir çevreye maledilebilecek kadar beşeri.

Erduranın piyesinin dramatik yapısı modernize edilmiş bir İbsen'i andırıyor. Semra Nora'yı, Cem'in kendine olan inancı Yapı Ustası Solnes'i hatırlatabilir. Mühim olan Erduranın aşırılığa yepyeni bir şeyler vermeğe, şaşırtıcılığa sapmadan sade ve dürüst bir davranışla, bilinegelinen şahıs ve olayları iyi bir piyes haline getirebilmesidir. "Karayar Köprüsü" bütün dramatik kaideleri ile eksiksiz bir sahne eseridir.

MEÇHUL ŞAİR

(Mithat Arıkan'ın bir denemesi. İsimsiz şairler serisi 1, Hakimiyet Matbaası, Kayseri . 1957, 72 sayfa, 200 kuruş)

Öğretmenin vazifesi yalnız derse girip çıkmak, okuluna ve çevresine örnek olmakla bitmiyor. Bunun yanında vatani ve vicdani bir çok vazifeleri daha vardır. Bunlardan bir tanesi de, çevrede değer kazanmış folkloru toplamak ve değerlendirmektir" diyen Mithat Arıkan hazırladığı eserden de anlaşılabileceği gibi idealist bir Öğretmendir. Kayserinin Sindel adlı köyünde öğretmen olarak vazife görürken o civarda adı "Aşık"a çıkmış ve nam salmış bir halk şairinin hayatını incelemiş, şiirlerini derlemiş ve bu şiirleri şairinin hayatı ile birlikte bir kitap halinde toplamıştır.

Mithat Arıkanın hayatını ve şiirlerini topladığı şairin adı Ali Bezirhan olup son derece kabiliyetli bir köy çocuğudur. Adı "Aşık" a çıkmasına rağmen öbür halk şairleri gibi mutad efsanevi safhalardan geçmemiş ve sırf okuduğu Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı gibi kitaplardaki şiirlere özenerek kendisi de şiir yazmağa çalışmış, bir ara yazdıklarım beğenmemiş ve hemen hepsini yırtmıştır. Ancak aradan beş on sene geçtikten sonra geçirdiği bir aşktan sonra yeniden şiire düşmüş ve yazdığı şiirlerle son yıllarda adeta kuruyan halk şiiri sahasında yeni meyvalar vermiştir. Daha ziyade Karacaoğlan tarzındaki koşmaları ile dikkati çeken şair Ali Bezirhan'ın "Meçhul Şair" adlı kitapta toplanan şiirleri öyle sanıyoruz ki neşredilen ilk şiirleridir.

Meslekler

Müşerref Hekimoğlu
Dertleri depreştiriyor

Siyasî yazar

Genç kadın telefondaki sesi dikkatle dinliyordu. Bu, gittikçe heyecanlanan bir kadın sesi idi.

"____Devamlı okuyucunuzum, dedi. Bir müddet evvel kadınları siyasetle meşgul olmaya teşvik eden yasınızı okudum. Bu yazınızla birçok Türk kadınının arzusuna tercüman olduğunuz muhakkak ama birçoklarımızın da' derdim deştiniz!."

Ses bir an susar gibi oldu, sonra samimi ve içten devam etti:

"— Emin olun, birçoklarımız siyasetle meşgul olmak, hür düşünce ve insan hakları cephesinde memleketimize hizmet etmek istiyoruz ama birçoklarımız için bu imkansız.. Meselâ ben .. Ben bir memur karısıyım, herhangi bir siyasi partiye girip mücadeleye atılmak şöyle dursun, herhangi bir toplulukta rahatça fikirlerimi söyliyememek ıstırabı içindeyim. Kanun bana bütün hakları verdiği halde üzerimdeki baskıdan bir türlü kurtulamıyorum. Bu 1946'da da böyle idi, 1957'de de böyle.."

Ses birden kırıldı, sustu.. Onu merakla dinleyen genç kadın hafifçe gülümsedi:

"— Size yarın sütunumda cevap vereceğim, dedi. Yalnız emin olun ki inandığıma fikirler uğruna birşeyler yapabilirsiniz, samimi oldukça insan daima, kanun hududu dahilinde, birşeyler yapabilir".

Evet insan fikirlerinde samimî oldukça daralan imkânlar dahilinde dahi, daima, birşeyler yapabilirdi. Müşerref Hekimoğlu telefona cevap veren, iri gözlü, zeki bakışlı genç kız, bundan emindi ve daima bu inancına bağlı olarak hareket etmişti. Bugün Akşam gazetesinde "Bana Kalırsa" sütununda birçok okuyucularının kalbini fethediyorsa hep bu inancı sayesindeydi.. Siyasî yazılar yazmaya başladığı zaman birçok dostları:

"— Aman dikkat, delmişlerdi, yeni basın kanunu ile bu işe girişmek, akıl işi midir?"

Müşerref Hekimoğlu asıl bu işe akıl erdiremiyordu. İnsanın düşünceleri memleket menfaatine işledikçe neden korkacaktı? Genç kızın kanaatine göre gazeteci herşeyden evvel müstakil insan demekti. Onun için müstâkil bir gazetede çalışacak, doğru bildiğim yazacaktı. Siyasetle meşgul olmak, elbette muhakkak "partici" olmak demek değildi. Siyasetle meşgul olmak memleket meseleleri ile meşgul olmak demekti ve Müşerref Hekimoğlu bu bakımdan, bir gazeteci olarak hiçbir partiye bağlanmamayı tercih ediyordu. Ama yazıları bir siyasî partiyi, bir zümreyi veya bir şâhsı kızdırmış, bu onu seçtiği yoldan çeviremezdi. Müşerref Hekimoğlu bir gazetecinin yazı yazarken, herhangi bir kimseyi kızdırmaktan çekinmesini, bu baskı altında kalmasını meslekle kabili telif görmüyordu.

Siyasî yazı yazmağa başladığı zaman gene birçok tanıdıkları:

"— Canım, size mi kaldı dünyayı düzeltmek, demişti. Bırakın bu ciddi işleri, sizin gibi zarif bir hanım için türlü kadın mevzuları var". Ama Müşerref Hekimoğlu bu dostları gibi de düşünmüyordu. Kimse kendi başına dünyayı düzeltemezdi. Ama herkes kendine düşeni yaparsa dünya düzelirdi.. Her aydın yaşadığı cemiyet için, memleketi için, ufak da olsa birşeyler yapabilirdi. Sonra bir kadını bugün alakadar eden bütün o küçük meseleler, nihayet "siyaset" le halledilecek değil miydi? Bir cemiyeti saran bütün dertler, bütün meseleler "siyaset" le ilgili değil miydi? Yarına çocuk yetiştiren anne, memleketinin yarınını düşünmeden bugün rahat yaşıyabilir miydi?. "Siyaset" bu bakımdan kadına çok, hem de çok yakın bir mevzu idi. Bugün kadın artık o derece hayatın içinde idi ki, bir kadın yazarın daima çok hafif mevzular seçerek, hayâl âleminde yaşamasına imkân yoktu. O toprak üstüne bastığım hissetmeli ve bunu etrafına hissettirmeli, bugünkü meselelerle, bugünkü dertlerle yuğurulmasını bilmeliydi. Zaten herhangi bir meslekte olduğu gibi gazetecilikte de, erkek ve kadın yazar-

Spor Klüpleri ve Siyasi Partiler

Jale CANDAN

Biz evcek Galatasaraylıyız. Geçenlerde ebedi rakibimizin sırtını yere getirince dünyalar bizim oldu. Fakat işte şeytan bu ya, neş'elenip gülerken birden aklıma birşey geldi. Neden Galatasaraylıyım diye düşünmeğe başladım. Doğrusu hiçbir makul sebep bulamıyordum. Hattâ İstanbul un Kadıköy tarafından olduğuma göre Fenerbahçeli olmam akla daha yakın değil miydi? Ama işte Galatasaraylıydım. Meseleyi nihayet vedi yaşındaki kızım halletti:

"— Galatasaraylıyım çünkü kırmızıyı severi n" dedi.

Hatırladım. Ben de küçükken bu yüzden Galatasaraylı olmuştum ve bir daha da dönmemeyi bir şeref meselesi yapmıştım.

Dönmek deyince aklıma başka bir şey geldi. Çok seneler evvel, yeni tanıştığım bir hanıma hangi partiyi tuttuğunu sormuştum. O hemen atılmış kat'i bir sesle: "Biz halkçıyız" demişti. Neden dive sorunca da adeta sinirlenmiş:

"— Biz dönen takımdan değiliz de ondan" diye cevap vermişti. O zamanlar Demokrat Partinin demokrasi savaşına atıldığı yıllardı. Aradan bu kadar sene geçti, gene de içimizde tıpkı bir spor klübüne bağlanır gibi sudan sebeplerle siyasî partilere bağlananlar veyahut bir siyasî partinin prensiplerine değil de yalnızca ismine sadakat besliyenler var. Acaba bugün hâlâ özlediğimiz demokrasiye kavuşamamış olmamızın sebebi bu değil midir? Tecrübeler bize göstermiştir ki, yalnızca siyaset adamlarının arzusu ve gayreti ile ideal bir rejime kavuşmak imkânsızdır. Bunu halkın ve çoğunluğun arzu etmesi, bütün meseleleri bu zaviyeden görmesi şarttır. Bu mevzuda aydınlarımıza düşen vazife geniş halk kitlelerine hürriyet prensiplerini aşalamak, hürriyet mefhumunu edebî bir söz olmaktan çıkararak, onun tatmin edici, pratik taraflarını, tatbikattaki faydalarını gösterebilmektir. Bundan ötesi seçmenin elindedir, çünkü bizim davamız ergeç sandık başında halledilecektir. Bugün artık seçmenin herhangi bir siyasî partiyi bir spor klübünü tutar gibi tatmaya hakkı yoktur. Bu ne bir inat meselesidir, ne de bir bahsi müşterek. Bu bir memleket meselesidir. İyi düşünmek, hâdiseleri kıymetlendirmek şarttır. Tarafsız vatandaş için hangi tarafın kazanacağı mühim değildir; mühim olan memleketi yükseltecek olan prensiplerin kazanmasıdır.

Akşam saatleri için şık iki kıyafet

Yakalara paydos

ları hususiyetleri bakımından ayırmak doğru değildi. Bir kadın yazardan beklenilen şeyler bir erkek yazardan beklenilen şeylerden farklı olmamalıydı. Müşerref Hekimoğlu bugünkü şartlara rağmen gene de mesleğini çok seviyordu. Gazeteci yalnızca güzel anlatan, tatlı konuşan, lisana hakim olan kimse değildi, gazeteci herşeyden evvel fikir adamı demekti. Bir memlekette seviyeli gazeteciliği kuracak kimselerin fikirlerinde dönüşler kaydedilmeyen kimseler olması şarttı. Bu bakımdan Hüseyin Cahiti örnek olarak seçen, genç bir nesil gayet ümit verici idi. Müşerref Hekimoğlu Türk basınında tanınmış kıymetli imzalar yanında daha genç. şöhretleri, Aziz Nesini, Emil Galip Sandalcıyı düşündü.. Daha birçokları vardı. Hep inandıkları fikirleri, samimiyetle müdafaa ediyorlardı. Genç kızın içi sevinçle doldu, kalemini kâğıdını aldı, dertli kadın okuyucusuna vaadettiği yazıyı yazmaya başladı.

Dior'un bir manto modeli

Çıkıntılara paydos

Moda

Dior ve mekik biçimi

Meşhur Fransız terzisi Christian Dior'un bu sene ortaya attığı yeni hattan ismi "mekik" . hattıdır. Bu demektir ki, önümüzdeki mevsimde mekik biçimi görünüşüne sahip olan kadın göze hoş gelecektir. Mekik hattı, ince uzun bir boyundan sonra kalçalara doğru yuvarlak şekilde genişleyen ve gene aynı nisbetler dahilinde bacaklara doğru çok incelen bir hattır ve bilhassa Dior, ekseri modellerini bu hatta sadık kalarak çizmiştir. Mekik hattı böylece kışlık mantolarda ve bilhassa tayyörde çok büyük bir değişiklik meydana getirmiştir.

Umumî görünüş

Vücudu yumuşak şekilde saran dümdüz, teferruatsiz bir kılıf-elbise tasavvur ediniz. Bu kılıf-elbise yalnız, kalçalara dayanmakta, göğüs ve bel kısmında gevşek bir manzara arzetmektedir. Bu kılıf-elbise bacaklara doğru daralmaktadır. Ekseri yakasızdır, kol kapakları, herhangi bir süsü yoktur. İşte 1957-58 modasını en iyi temsil edecek elbise bu elbisedir. Omuzlardan kalçalara kadar herşey yumuşak ve rahattır, kalçalardan itibaren ince, uzun, akıcı ve bacakları saran bir hat nazarı dikkati celbetmektedir.

Elbise ve ötesi

İşte bu sade kılıf-elbise, sonbahar ve kış modasının temel kıyafeti, esası olmuştur ve birçok sokak, birçok gece elbiseleri hep bu kılıf elbiseye ilave edilen bir küçük ceket, bir şal, bir eşarpla meydana gelmiştir. Çok düz ve teferruatsız olduğu için kadının biçimini meydana çıkaran, güç giyilen bu elbise, ilâve parçaları ile kadına sempatik gösterilmeğe çalışılmış ve bunda muvaffak olunmuştur. Elbisenin üzerine düğme ile raptedilen, yer değiştirebilen eşarplar, bazan eski etolleri hatırlatacak kadar uzun ve bir ceketin yerini tutabilecek kadar ısıtıcıdır. Zaten bu eşarplar yalnız gündüz elbiselerinde değil, tayyörlerde, hattâ gece elbiselerinde nazarı dikkati celbetmektedir. Bu eşarpların bazıları kürkle astarlanmıştır, bazıları kürkle çevrilmiştir, bazılarının ucu püsküllüdür. Dümdüz kılıf-elbiseleri hakikaten çok güzelleştiren bu çeşitli eşarplar kah elbise üzerinde nefis drapeler vücuda getirmektedir, kâh kadının vücudunu sarmaktadır. Böylece çıplak bir elbiseyi kapamak, günün saatine göre ona münasip bir veçhe vermek mümkün olmaktadır. Böylece tek bir elbise, akşam saat

Dior'un bir kreasyonu

Düşük bel, bol etek

Çuval elbise
Herşey dümdüz!..

beşte, sekizde ve gece yarısı bambaşka bir dekolte ile karşımıza çıkmaktadır ve bunun için birkaç hareket yapmak, eşarbın yerini değiştirmek kâfidir.

Tayyörler

Klâsik tayyör diye birşey artık kalmamıştır. Ekseri düz bir kılıf-elbisenin üzerine ilâve edilen küçük bir ceket, bu vazifeyi görmektedir. Bu ceket bazan oldukça bol ve kısadır, bazan bolluğu belde veya belden aşağıda bir kemerle toplanarak bağlanmakta böylece mekik hattına sadık kalmaktadır. Umumiyetle ceketler ya çok kısadır ve kadına uzun bacaklı görünmek imkânını vermektedir, ya da çok uzundur ve kısacık, küçük bir etekle tezat teşkil etmektedir. Tayyörden vazgeçemiyen birçok kadınlar, çaresiz klâsik tayyörden vazgeçmek zorunda kalacak ve daha ziyade fantaziye kaçan bir etek-ceket takımı ile iktifa edeceklerdir. Bu ceketin omuzları bu sene oldukça genişlemiştir, kol evleri düşüktür, klâsik bir yakası yoktur. Ya tamamiyle yakasızdır, ya enseye binmeyen açık ve büyücek bir yakası, kürklü bir eşarbı vardır. Kollar kafiyen uzun değildir, trois quarts'dır ve bluzun uzun kolları, süs şeklinde gözükmektedir. Bu ceket hiçbir zaman bedene oturmamakta, beli, göğüsleri meydana çıkarmamaktadır. Sırt kısmında bir bolluk meydana getirerek, belden aşağıda kemerle toplandığı zaman ona "kanadiyen" ismi verilmektedir. Bu yeni tip tayyörün eteği gittikçe darlaşan bir etektir. Parisli meşhur tayyör mütehassısı Raphael gittikçe darlaşan eteğe rahatlık verebilmek için onu bir taraftan yan dikişten düğmelemiştir.

Yalancı döpiyesler

957-58 sonbahar ve kış modasının en büyük hususiyeti de döpiyes hissi veren elbiselerdir. Ekseri belden kesik olan kılıf-elbiseler, bel hizasından biraz aşağıda kesildiği zaman dış bir dikişle, bu kesintiye bir bolero-ceket manzarası verilmektedir.

Düşük beller

Mekik hattı unutulduğu zaman ortaya atılan modeller oldukça sıkı bedenli ve düşük belli elbiselerdir. Bu elbiselerin etekleri daralacağı yerde hafifçe bollanmaktadır. Düşük bellerde, ekseri tokalı, kalın, gevşek kemerler vardır. Christian Dior'un bu tıp elbiseleri hatta kabartılmış etekli elbiseleri de vardır. Fiyonklar, bal petekleri, drapeler mekik hattını beğenmiyecek kadınlar için düşünülmüştür.

Mantolar

Mantoların beden ve yaka kısımları gayet zengindir, boldur, ısıtıcıdır, kürklerle adeta şişirilmiştir fakat gittikçe daralmakta, bacaklara doğru çıplaklaşmaktadır ve kısacık bitmektedir. Kürkler bile ceket ve trois-quarts olarak kullanılmaktadır. Bu süslü mantoların beden zenginliği ustalıklı kuplarla, "pli"lerle, bazan da yalnızca büyük yakalarla elde edilmiştir, Christian Dior'un çok aşağıdan gevşek bir kemerle bağlanan erkek yakalı, çift düğmeli mantoları düz hatlıdır ve kürk eşarplarla çok abiye duran bu mantolar gayet pratiktir.

Tweed modası

Yumuşak ve dökük kumaşlar için icad edilen yeni moda klâsik "tweed"e de büyük bir yer ayırmıştır. Çünkü tweed moda ile yumuşamasını bilmiş, modaya uygun gevşek dokumak, geniş mesamattı bir kumaş olmuştur. Tweed ile yapılmış bir kılıf-elbise, üzerine ilâve edilen bir ceketle, ideal bir sokak kıyafetidir. Aynı elbise biraz saten garnitürle akşam saatleri için de biçilmiş kaftandır. Uzun tüylü kürklerle yapılan tweed mantolara gelince, bunlar son modadır.

Akşam saatleri için

İdeal kıyafet ince siyah yünlülerden, kalın ipeklilerden yapılmış kılıf-elbiselerdir. Bunlar drapeli eşarplar, çiçekler, kürk şapkalar ve kürk manşonlarla 'geniş kenarlı tüy şapkalarla zenginleştirilmiştir, saatine göre kimisi kolsuz, sırttan açıktır, kimisi zengin bir dekolteye rağmen uzun kolludur. Bu dar ve siyah elbiselerin yanında en parlak renklerden yapılmış, zengin etekli, iç açıcı kokteyl elbiseleri de büyük rağbet görmektedir, fakat bunları ancak çok ağır yemeklere ve dansa giymek mümkündür. Bu şahane elbiselerin bedenleri vücudu sarmaktadır, boyları kısadır. Hem gündüz elbiseleri kadar kısadır. Zaten günün herhangi bir saatinde giyilecek herhangi bir elbisenin boyu, bu sene çok kısalmıştır.

Kılıf elbise
Altı şişhane....

İnönü ailesi gelinleri Sevinç Sohtorikle

Bir yastıkta...

İsmet İnönü'nün oğlu Erdal İnönü ile C.H.P. İstanbul İl İdare Kurulu üyesi Ali Sohtorik'in kızı Sevinç Sohtorik nişanlanıldılar. Merasim Heybeliadada Ali Sohterik'in köşkünde yapıldı. Yüzükler, son günlerde izdivaç tanziminde cidden büyük maharet gösteren İsmet Paşa tarafından takıldı. Sayın İnönü'nün eliyle tahakkuk eden bütün izdivaçların hayırlı neticeler vermesini dileriz.

Fas Sultanının kızı Prenses Leyla Ayşe Beyruta giderken uçağının İstanbula uğraması yüzünden memleketimizde bir saat geçirdi. Vaktin darlığı dalayısıyla hiçbir devlet adamanın teşyie gelmesine, hiçbir polis müdürümüzün muhafızlık etmesine ve hanımlarımızın hücuma, kalkmasına imkân olmadı.

İstanbul Vali Vekili ve İzmir Valisi Kemal Hadımlı seçimlerde D. P. adayı olup olmıyacağını soran bir muhabire su cevabı verdi: "Hükümetimin bana tevdi ettiği valilik vazifesinde kalacağım şüphesizdir." Hiç te "şüphesiz" görünmeyen bu hususu açıklarken sayın Hadımlı "seçimlere kadar" diye ilâve etseydi, hiç şüphesiz daha realist davranmış olurdu.

Milliyetçi Çinin yeni Ankara Büyükelçisi Shoo Lu -Yin Hailton Otelinin Lâlezar salonunda bir basın toplantısı yaparak iki memleket arasındaki münasebetlerin gelişmesine çalışacağını söyledi. Ticari münasebetlerin inkişafına da temas eden Büyükelçi şöyle dedi: "Milliyetçi Çin Hükümeti çoktandır bu sene İzmir Fuarına iştirak etmeği tasarlıyordu; fakat geç karar verdik, olmadı." Şayet Milliyetçi Çinde işler hep böyle yapılıyorsa, münasebetlerin gelişmesi hususunda Ekselans Shoo Lu - Yin müsterih olabilir: Kendimize bu kadar benzeyen 'bir memlekete kanımızın kaynayacağı muhakkaktır.

İsminin doğrusu bir türlü anlaşılamayan, fakat kendisinden Kaya Gürel diye bahsedilen bir sahtekâr yakalandı. Suçu ve başlıca marifeti: Hukuk Fakültesinden mezun olmadığı halde uydurma bir diploma ile kendisini önce Çanakkale Sulh Ceza Mahkemesi Hâkimliğine, sonra da Ağır Ceza üyeliğine tâyin ettirmiş bulunması. Bu haber derhal umumî bir hayret yarattı: Bu zamanda, hakimlik gibi belâlı ve tehlikeli bir işe girmek için kim sahtekârlık ederdi? Sonradan işin esası anlaşıldı: Kaya Gürelin hâkimliği 1946 - 49 yıllarına tesadüf ediyordu.

Çanakkale kitabının yazarı Avustralyalı Alan Moerehead İstanbula geldi. Gazetecilerle görüşen yazar şöyle dedi: "Atatürk hakkında maalesef şimdiye kadar doğru dürüst bir eser yazılmış değildir; halbuki dünyada böyle bu kitaba büyük bir ihtiyaç vardır. Bu iş Türk yazarlarına düşer."

Milletlerarası muvaffakiyetlere susamış halkımıza müjde! Basınımızın seviçle bildirdiğine göre Paris'in meşhur terzilerinden Christian Dior Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsünden Nüzhet İrtemi'yi müessesesine aldı.

Rüştü adında temiz kılıklı, normal tavırla, zeki bakışlı bir delikanlı İstanbul Savcılığına müracaat ederek memleketin durumunu beğenmediğini, mühim hâdiseler çıkacağını ve bu hâdiseler için silâhlanacağını beyanla yardım ve silâh istedi. Sonunda nedense akli muvazenesinden şüphe edilerek evrakı başka yere gönderildi.

Fransız Hariciye Vekili Yardımcısı Maurice Faure Orta Doğu'daki durumu incelemek ve Türk Fransız dostluk ve işbirliği çerçevesi içinde diğer müşterek mevzular üzerinde fikir teatisinde bulunmak üzere Pazar günü şehrimize gelmiştir.

İki haftadan beri İstanbul'da kalan ve bu müddet zarfında durmadan gezen İran Şahının kızkardeşi Prenses Fatma Amerikalı milyoner eşi Hillyard'la buluşmak üzere Pazar günü memleketimizden ayrılmıştır.

Birkaç aydır İstanbulda demirli bulunan Irak Kralı Faysal, Prens Abdüllilâh ve bir papağan hava meydanına kadar Celâl Bayar ve Adnan Menderes tarafından teşyi edilerek memleketimizden ayrıldılar. Kral hazretlerinin hareketinden bir gün evvel basma sızan bir habere göre çoktandır şan ve bu cins şeref meraklısı kızlarımızın yüreğini hoplatan bir meselede karara varılmış bulunuyor: Kral Faysal Osmanlı Hanedanı bakiyesinden Prenses Hanzadenin kızı Fazılda ile evlenecek.

Prenses Fazıla

Kraliçe adayı

Devlet Tiyatrosu

İş başına...

1 Eylül sabahı Büyük Tiyatro binasının önünden geçenler, sol taraftaki artistlere mahsus giriş kapısının önünde bir kalabalığın toplanmış olduğunu gördüler. Bu kalabalığı hemen hepsi gayet dikkatte ve aynı zamanda zevkte giyinmiş hanım ve beyler meydana getiriyordu. İnsanın, Devlet Tiyatrosunun bu küçük kapısı önünde bir defile olduğuna inanacağı geliyordu.. Hattâ giyim hususunda biraz meraklı olup da mağaza vitrinlerimizin hâli hazırdaki durumlarından az çok haberdar olanlar bu kostümlerden çoğunun Avrupa malı olduğunu hemen anlayıverdiler.

Şüphesiz bu şık kalabalığı teşkil edenler Devlet Tiyatromuzun aktör ve aktrislerinden başka kimseler değillerdi. Kiminin üstlerindeki elbiselerden Avrupada geçen bir tetkik seyahatinden, kiminin de yanık tenlerinden Türkiyenin herhangi bir sahilinde geçmiş bir tatilden döndükleri belliydi. Devlet Tiyatromuzun gerçi yaz ayları içinde Avrupanın herhangi bir şehrinde yapılacak festival için aldığı davete icabet etmezdi ama, her yaz artistik kadrosundan onbeş yirmi kişiyi de Parise yahut Almanyanın yahut Amerikanın herhangi bir yerine tetkik seyahatlerine göndermekten de geri kalmazdı..

Ama artık bir tatil bitmişti. 1 Eylülden itibaren başlayacak yeni mevsim piyeslerinin provaları için işbaşı ediyorlardı. İçlerinden bazıları şüphesiz güzel gecen bir tatilden sonra yorucu geçecek dokuz aylık bir çalışma devresinin eşiğinde hiç de memnun görünmüyorlardı. Ama tam bir aktör, tam bir aktrist gibi tiyatroyu sevenler için dört ay gibi uzun bir zaman sahneden uzak kalmak hiç de zevkli bir şey değildi. Şüphesiz orada bulunanlardan büyük bir kısmı da sevdikleri bir işe yeniden başlamanın hazzını duyuyorlardı.

Artistik kadroyu teşkil eden bu kalabalığın içinden kimi bu mevsim gene öldürülesiye çalıştırılacaktı. Ankarada bir piyesi oynadıktan sonra Adana yahut İzmire gidecek, başka bir piyesi oynamaya başlıyacaktı. Tam bu piyesi oynarken, dört gün sonra Ankarada premieri yapılacak bir başka piyeste rolü olduğunu öğrenecek ve Ankaraya dönüp bu rolü de oynıyacaktı. Ama madem ki ortada bölge tiyatroları gibi bir kültür seferberliği vardı, artistler de kendilerine düşen vazifeyi yapmalıydılar. Ne var ki bu vazife bütün artistlere eşit olarak dağıtılmalıydı. Bu işin yorgunluğu birkaç sanatçımızın üzerine yıkılmamalıydı. Aksi takdirde böyle bir seferberliğin sanatçılarımızı feda etmek bahasına yapılmasını hiçbir gönül' arzu etmezdi.

İlk piyesler

Perdelerin açılmasına on gün gibi kısa bir zaman kalmasına rağmen Devlet Tiyatrosu henüz, hangi piyesleri oynıyacağını seyircisine bildirmemişti. Halbuki bir seyircinin en tabii hakkı, abonesi olduğu bir tiyatroda o yıl hangi piyeslerin oynıyacağını bilmekti.

Ancak, bir seyirci olmaktan da öteye gidip, tiyatroyu kendilerine iş edinenler ve bu mevzuda kalem oynatanlar tiyatronun içiyle yaptıkları temaslarda sâdece Ankaradaki dört tiyatronun perdelerini hangi piyeslerle açacaklarım öğrenebilmişlerdi.

Büyük Tiyatroda senenin ilk piyesi bir telif eserdi. Eserin sahibi edebiyat dünyamızda daha çok bir hikayeci olarak tanınan "Taş", "Şişhaneye Yağmur Yağıyordu", 'Ayışığında Çalışkur" gibi kitapların sahibi Haldun Tanerdi.. Tanerin bilinen bir tarafı da senaryoculuğuydu. "Tuş" adlı senaryosundan hatırı sayılır değerde bir yerli film çıkarılmıştı.

Tanerin tiyatroculuğu bundan dört beş yıl önce yazılıp, Şehir Tiyatrosu repertuarına alındıktan sonra birtakım siyasî sebeplerle repertuardan çıkarılan ve o zamanlar yığınla gürültünün kopmasına sebep olan "Günün Adamı" isimli piyesiyle başlar. Piyes, Tanerin o vakitler de itiraf ettiği gibi Ses Opereti ve Karaca oyunlarım hatırlatan zayıf bir eserdi. Kendi deyişiyle, sâdece yere vurulan bir tenis topu gibi havalara fırlamıştı, o kadar. Taner, sonradan bu piyesi oynanmadığı için memnun bile olmuştu. Bu demekti ki "Günün Adamı"ndan daha kuvvetti eserler vereceğine inanıyordu. İşte bu gün Büyük Tiyatroda oynanacak "Dışardakiler" adlı piyesiyle o eseri vermişti. Ama eser başarılı mıydı, yoksa başarısız mıydı? Hükmü ancak piyesi seyrettikten sonra verebilecektik. Provalarına başlanmış olan piyesi Ahmet Evintan sahneye koyuyordu.

Küçük Tiyatro da perdesini başka bir telif eserle açıyordu. Tuhaf bir tesadüfle bu ikinci telif eser de hiç de tiyatro yazarı olarak tanınmayan bir başka yazara aitti. Küçük Tiyatroda oynanacak "Çemberler" adlı piyesin sahibi Çetin Altan, daha çok fıkra ve mizah yazarı olarak bilinirdi. Bu tesadüf belki de yazarlarımızın memleketimizde boş olan bir sahaya, piyes yazarlığına yöneldiklerini gösterir bir işaretti.

Çetin Artanın geçen yıl da Devlet Tiyatrosuna "Trapez" adlı bir piyes verdiği, bu piyesin edebi heyetçe oynanmak üzere kabul edildiği biliniyordu; "Trapez" geçen yıl içinde bugünden yarına atıldı durdu. Nihayet bu mevsimin ilk piyesi olarak Küçük Tiyatroda oynanacağı yazarına bildirildi. Ne var kî günün birinde Çetin Altan elinde yeni bir piyesle «Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğüne çıkageldi. Bu piyes okundu ve çok beğenildi. Hattâ bir söylentiye göre Muhsin Ertuğrul bu piyesi öylesine beğendi ki Fransızcaya çevrilmesini bile istedi. Bunun üzerine Çetin Altan da ilk verdiği "Trapez" adlı piyesi -ki tıpkı Haldun Taner gibi o da bu piyesinin iyi bir piyes olmadığını gezip dolaştığı, yerde söylüyordu- geri aldı. Devlet Tiyatrosu idarecileri de "Trapez"in yerine Çetin Altanın ikinci piyesi olan "Çemberler"i Küçük Tiyatro sahnesine yerleştirdiler. Oyunu sahneye koyma vazifesini de Şahap Akalına verdiler.

Üçüncü Tiyatroda da Francis Goodrich den Bedia Akkoyunlunun dilimize çevirdiği "Anne Franc'ın Hâtıra Defteri" adlı piyes Cüneyt Gökçer tarafından sahneye konuluyordu.

Oda Tiyatrosunda ise Kral Wittlingerden Sevim Özakmanın dilimize çevirdiği "Saman Yolu" adlı bir piyes vardı. İki kişi arasında geçen bu piyesi Saim Alpago sahneye koyuyor ve rolleri de gene Saim Alpago ile Asuman Korad oynuyorlardı.

Amatörler

Türkiyedeki parıltılar

Kısa boylu, sempatik adamın saçlarına yer yer kırlar düşmüştü. Gözlerini büyük büyük açıp: "Türkler tiyatroyu çok, çok iyi biliyorlar, Öyle sanıyorum ki Türkiyede tiyatro çok ileride.." diyordu. Bu sözleri söyleyen orta yaşlı adam Venedik Ca'foscari tiyatrosu rejisörü Giovanni Poilı den başkası değildi. Poli önce altıncı ve yedinci Erlangen festivallerinde Gençlik Tiyatrosunu seyretmişti. Sonra geçen yılki İstanbul festivaline gelip Akademi, Teknik Üniversite ve Cep Tiyatrolarım nihayet bu yıl da Saarbruckende Ankara Üniversiteliler Tiyotrosunu görmüştü. Bütün bu gördüklerinden sonra da. hayretini saklıyamıyordu: "Doğrusu ya - diyordu . Türkiyeye gelip tiyatroları, bu alandaki çalışmaları ayrı ayrı tetkik etmek isterdim."

Bu sözlerin sahibi her devirde tiyatro alanındaki varlığını ispatlamış İtalya gibi bir memleketin selâhiyetli bir ağzıydı. Bu sözleri söylerken de ne Devlet Tiyatromuzu ne de yurdumuzdaki herhangi bir profesyonel tiyatroyu seyretmiş değildi. Ona ve onun gibi başka yabancı memleket tiyatrocularına tiyatro alanındaki değerimizi gösteren türlü imkânsızlıklar içindeki amatörlerimizdi.

Gerçekten de son yıllarda tiyatromuzun ağırlık merkezinde profesyonellerden amatörlere doğru bir kayma görülüyordu.. Memleketimizde amatör tiyatroların sayısı her yıl biraz daha artıyordu. Daha şimdiden bu tiyatroların sayısı onu bulmuştu. Ve bu tiyatrolar türlü imkânsızlıklarına rağmen fasılalarla da olsa perdelerini açıyorlardı. Ayrıca görüldü-

ğü gibi sırası gelince yabana milletlere kargı d» tiyatromuzu yüzlerinin akıyla temsil ediyorlardı. Aslında onemli olan da buydu. Bunun yanında memleket içindeki kültürel görevlerini de hiçbir zaman ihmal etmiyorlardı. Gün geçmiyordu ki bir amatör tiyatro Anadolunun ücra bir köşesine bir turne tertip etmesin..

Gençler bununla da kalmıyorlardi.. Tiyatroyu ülkemizdeki her türlü seyircinin önüne götürüp, onlara asıl tiyatronun ne olduğunu göstermenin kendileri için bir vazife olduğuna inanıyorlardı. Bu vazifeyi en çok idrak edenlerden bir grup günün birin» de biraraya geldiler ve "Genç Oyuncular Derneği" diye bir dernek kuruverdiler.

Genç Oyuncular Derneği

Bir avuç gençtiler. Şimdiye kadar İstanbulda birçok amatör tiyatroda vazifeler almışlardı. Nihayet günün birinde biraraya toplandılar. Aralarında sekiz on yıldır tiyatro alanında emek sarf etmiş Teknik Üniversite Tiyatrosundaki çalışmalarıyla dikkati çekmiş Attilâ Alpöge, Ergun Köknar gibi gençler vardı. Maksatları memleketimizin her çeşit insanına gerçek tiyatronun ne olduğunu göstermekti. Oturdular, konuştular, kararlar aldılar.

Aldıkları kararların başında sahneye koyucularından, oyuncularına, dekoratörlerine kadar hiçbirinin adının belirtilmemesi geliyordu. Böylece hiçbir isim endişesine düşmeden amatör olarak çalışacaklardı. Kurdukları tiyatro gezginci bir tiyatroydu. Askerî okullardan fabrikalara, hapishanelere, hastahanelere kadar çeşitli halk topluluklarının ayağına gidecek parasız temsiller vereceklerdi. Hem bu toplulukların karşısında kimleri oynıyacaklardı ? Achard'ı, Lorca'yı, Wilder'i, Ionesco'yu oynıyacaklardı. Koskoca bir Devlet Tiyatrosunun aydın bir şehir halkı karşısına çıkarmıya cesaret edemediği bir Ionescoyu onlar fabrikalarda, hapishanelerde oynıyacaklardı. Hiç değilse cesaretleri alkışlanmaya değerdi.

Çalışmalarında repertuar tiyatrosu sistemim tatbik edeceklerdi.. Bir repertuar da yapıp ilân bile etmişlerdi.

Repertuarlarında G. Büncher'in Wozzeck"i, M. Achard'ın "Benim le Oynar mısınız", Ali Beyin "Ayyar Hamza"sı, F. G. Lorca'nın "Don Cri3tobal'i T. Wilder'in "Bir Yolculuk"u E. Rice'in "Hesap Makinası", E. Ionesco'nun "İskemleler ve Ders"i.. M. Materlinc'in "Palleas ve Melisanda" ı..

Genç Oyuncular Derneği böylece kurulmuştu. Kasımın ilk haftasında temsillerini vermeye başlıyacaklar-

Ne taraftan bakılırsa bakılsın memleketimizde gençlerin kurdukları amatör tiyatrolar başlarım almışlar, aydınlık bir yolda gidiyorlardı. Ellerinden tutanları olmasa da..,

S İ N E M A

Filmler

Mevsim başlarken

Geçen sinema mevsimi henüz sona ermişti ki, gazetelerde 1957-1958 sinema mevsiminde oynıyacak filmlere ait bir liste neşredildi. Bu çeşit listelerin mevsim sonunda değil, mevsim başında neşredildiğini bilenler film ithalcilerinin bu hamaratlığına sevindiler. Demek ki önümüzdeki mevsim için daha şimdiden hararetli bir hazırlık vardı. Ama bu sevinç uzun sürmedi; arkadan bir başka ithalcinin tekzibi çıktı: Listedeki Paramount filmlerim dağıtmak hakkının kendisinde olduğunu, neşredilen listenin hükümsüzlüğünü ilân ediyordu. Ondan sonra da karşılıklı bir tekzipleşmedir gitti. Paramount'un kimin elinde kaldığı kati olarak anlaşılamadı. Üstelik yeni mevsim yaklaştığı halde, başlangıçtaki hamaratlıktan eser yoktu. Şimdiye kadar topu topu iki liste neşredilmişti. Bunlarda da ekseriyeti geçen mevsimden arta kalanlar tutuyordu.

Maria Schell "Gervaise"de

Başarılı oyun, başarılı adaptasyon

Geçen mevsimden kalanlar

İstanbul'da birkaç sinemanın kapanması, gecen yılki yüz elliden fazla filmin büyük bir kısmının bu mevsime devredilmesine sebeb olmuştu. Bunlar arasında George Stevens'in çevirdiği, James Dean'ın ölümünden az ünce tamamladığı "Giant-Devler Ülkesi"; Amerikan rejisörlerinin en genci olan Stanley Kubrick'in "The KiHing - Kanundan Kaçılmaz" ile "Killer's Kiss - Katilin Pusesi"; Robert Aldrich'in, etrafında büyük gürültüler uyandıran iki eseri, "The Big Knife - Kan Asla Kurumaz" ve "Attack _ Hücum"u; Otto Preminger'in uyuşturucu maddeler üzerine çevirip Frank Sinatra'nın güzel oyunuyla dikkati çeken "The Man With the Golden Arm _ Altın Kollu Adam"ı; Delbert Mann'ın televizyondan sinemaya aktardığı "Marty" si; Joshua Logân'ın, kendisiyle birlikte Broadway'den Hollywood'a getirdiği "Bus Stop - Otobüs Durağı" ve "Picnik - Piknik"; Alfred Hitchcock'un son iki eseri "The Man Who Knew Too Mutch - Çok Bilen Adam" ve "The Wrong Man - Lekeli Adam"; Robert Rossen'in büyük "spektakl"ı " Alexander the Greaı-Büyük İskender "i bunların başlıcalarıydı.

Yeni neşredilen listeler bu Amerikan filmlerine dikkate değer pek az eser katmaktadır. King Vidor'un İtalya'da İtalyan rejisörü Mario Camerini ve İtalyan teknisyenlerin yardımiyle çevirdiği "War and Peace-Harb ve Sulh" bunların başında gelmektedir. Tolstoy'un meşhur romanından perdeye aktarılan bu Üç buçuk saatlik film bütün olarak değilse bile parça parça, alındığı eserin hususiyetlerini aksettirebilecek ustalıkla çevrilmiştir. Jack Cardiff ile Aldo Tonti'nin Vista Vision ve Technicolor fotoğrafları, bilhassa savaş sahnelerinde seyirciyi sürükleyebilecek sahneler ortaya koymaktadır.

Van Gogh'tan Jesse James'e

Şimdiye kadar Amerikan müzikallerinin en önde gelen sanatçılarından biri olarak tanınan Vincence Minelli'nin yine Avrupa'da çevirdiği "Lust for Life - Ölmiyen İnsanlar",

meşhur ressam Van Gogh'un hayatını hikâye etmektedir. Büyük bir kısmı, ressamın yaşadığı yerlerde çevrilen filmin en dikkate değer tarafı, Mınnelli'nin Van Gogh'un tablolarına kaynak olan sahneleri büyük bir titizlikle araştırıp bulması, bunlara dayanılarak yapılan tablolara hikâyeli film için istisna sayılacak kadar geniş yer vermesidir. Gerek tabiat manzaralarının gerekse Van Gogh'un tablolarının "reprodiksiyon" unun tesbit edilişinde Minelli'nin Metrocolor usulünden faydalanarak elde etmiye çalıştığı renk tabiiliği de filmin dikkati çeken hususiyetlerindendir. Ne yazık ki, konu bakımından "Lust for Life" adapte edildiği "best seller"in tesirinden kurtulamamıştır.

"Marty" ile başlıyan televizyon-sinema münasebetinin son örneğini bu yılın filmleri arasında yer alan "Twelve Angry Men - On İki Kızgın Adam" da göreceğiz. Bu yılın Berlin Festivalinde büyük mükâfatı kazanan Sidney Lumet'in filmi, bir odanın dört duvarı içinde karar vermek üzere toplanan bir jüri heyetinin on iki azasını ayrı ayrı incelemektedir. Başrollerdeki Henry Fonda ile Lee J. Cobb'un başarılı oyunları, televizyondan sinemaya geçen Lumet'in sürükleyici kamera hareketleri, Amerikan sosyal hayatının önemli bir müessesesi olan jürinin aksıyan taraflarını teşhir eden filmin konusu, "12 Kızgın Adam"ı mevsimin önemli eserlerinden biri haline getirmektedir. Geçen mevsim tiyatrolarımızın programında yer alan, N. Richard Nash'ın "The Rainmaker - Yağmurcu" piyesini de, Broadway'de eseri başarıya ulaştıran rejisörün -Joseph Anthony- elinde perdeye aktarılmış olarak göreceğiz.

Hollywood'ta yeni şahsiyetler olarak gözüken bu genç rejisörlerin yanında, bu yılın listelerinde filmleri yer alan tanınmış Amerikan rejisörleri daha çok hayal kırıklığı yaratacak eserler ortaya koymuşlardır. Meselâ geçen mevsim "Dişi Kartal" ve "Asi Gençlik" gibi iki güzel filmini seyrettiğimiz Nicholas Ray, bu yıl meşhur Amerikalı haydut Jesse James'in maceralarını anlatan "The James Brothers - James Kardeşler"le karşımıza çıkmaktadır. Geçen mevsimin "Deniz Ejderi" yaratıcısı Huston' dan da bu mevsim "Heaven Knows, Mr. Allison - Tanrı Bilir, Mr. Allison'u göreceğiz. Bu sonuncu eser, ıssız bir adaya düşen bir rahibeyle bîr Amerikan bahriyelisinin yalnız başına ve Japonların adaya çıkması üzerine geçirdikleri maceraları anlatmaktadır. Billy Wilder'in Fransa'da Gary Cooper, Audrey Hepburn ve Maurice Chevalier ile birlikte çevirdiği "Love in the Afternoon . Öğlenüstü Aşkı" ise tıpkı "Sabrina" gibi suya sabuna dokunmayan bir komedi olmaktan öteye geçemiyor. Geçen mevsim "The Searehers - Çöl Aslanı" ile dikkati çeken John Ford, bu mevsim "The Wings of the Bagles Kartal

"Bisiklet Hırsızları"
Nihayet

Kanatlılar" ile ortayı güç bulan bir havacılık filmi veriyor.

Bu yılın Amerikan müzikalleri geçen mevsimdekinden biraz daha iyicedir. Joseph L. Mankiewicz'in ilk müzikali olan "Guys and Dolls - Herifler ve Bebekler" i, İngiliz "Salvation Army" adlı dini yardım teşkilâtından bir genç kızı baştan çıkaran-bu arada kendisi de baştan çıkan-bir gangsterin hikâyesini anlatmaktadır. Her ikisi için de yepyeni sayılacak olan müzikli komedi türünde, Jean Simmons ile Marlon Brando öbür meslekdaşlarından geri kalmadıklarını gösteriyorlar. "Anna and the King of Siam" adlı romandan müzik-

"Beyaz Yele"
Nefis dakikalar..

li piyes haline getirilen "The King and I - Kral ve Ben" müzikli numaraları yanında Yul Brynner ile Deborah Kerr'in başarılı oyunu ile dikkati eskiyor. Michael Curtiz'in "The Vagabond King . Serseriler Kralı", 1980 da Janette Mac - Donald ve Dennis King'in canlandırdığı ilk renkli filmlerden birini bu sefer Kathryn Grayson ve Oreste Kirkop ile tekrarlıyor.

Bir çiçekli bahar

İngilizlerin listelerde bu yıl daha kabarıkça olan filmleri, kalite bakımından Amerikan filmlerini de aratacak hususiyette. Geçen mevsimin en beğenilen İngiliz filmi, Alexander Mackendrick'in ''The Ladykillers - Kadın Katilleri" ne karşılık bu yıl bir başka başarılı komedi, Robert Hamer'in "The Detective - Dedektif i de olmasa bu yılki filmlerden bahsetmiye değmezdi. Zira ortanın biraz üstüne çıkan öteki filmler "İngiliz" damgası, altında sürülen Amerikan filmleridir. Meselâ Anatole Litvak'ın Yul Brynner ve Ingrid Bergman ile birlikte çevirdiği "Anastasia - Çarın Kızı", Gene Kelly'nin Calire Sombart ve Igor Youskevitc'h ile çevirdiği bale filmi "Invitation to the Danoe - Dansa Davet" aslında Amerikan filmleri sayılmak gerekir.

Chesterton'un meşhur rahip-polis hafiyesi "Peder Brown"un bir macerasını nakleden "Dedektif" ten sonra birkaç İngiliz komedisi daha yer almaktadır. Bunlardan biri "Acemi Doktor" serisinin sonuncusu olan "Doctor at Large - Acemi Doktor İşbaşında" dır. J. Lee Thompson'un "An Alligator Named Daisy - Belâlı Timsah"ı da basarı bakımından bu iki eser arasında yer almaktadır.

Komedilerin dışında dikkati çeken iki eser, "The Spanish Gardener - İspanyol Bahçıvan" ile "Joe Macbeth" tir. Bunlardan ilki baba - oğul arasındaki çatışmayı anlatmakta, ikincisi ise Shakespeare'in "Macbeth'' ini çağımıza adapte etmekte ve gangsterler arasında geçen bir olaya tatbik etmektedir.

Büyük bir eser

Geçen yıl "Senso - Günahkâr Gönüller" ve "La Strada - Sonsuz Sokaklar" ın kazandığı başarı, bu yıl İtalyan filmlerine daha geniş bir yer verilmesine yol açmıştır. Bunların başında, İkinci Dünya Harbinden sonra çevrilen filmlerin belki de en iyisi olduğunda birçok tenkideilerin birleştikleri "Ladri di Biciclette - Bisiklet Hırsızları" gelmektedir. Vittorio De Sica'nın bu filmi, bilindiği gibi, İtalyan neo-realizminin en belli başlı eserlerinden biri sayılmakta ve harp sonrasındaki sinemanın gerçekçiliğe yönelişinde vardığı en ileri merhalelerden biri olarak kabul edilmektedir. "Sonsuz Sokaklar"m yaratıcısı Federico Fellini'nin başka bir eseri, "II Bidone - Dolandırıcılar", İtalyan sinemasına yepyeni bir çeşni getiren bu rejisörün "I Vitelloni"

"Yağmurcu"dan bir sahne

Bereketsiz bir mevsim

ile birlikte en yeni eseri sayılmaktadır. "Dolandırıcılar", İtalyan taşra şehirlerinde fakir, zavallı insanları türlü düzenlerle dolandırmağa çıkan bir usta, iki acemi dolandırıcının macerasını, Fellini'nin her zamanki "duygulu hümanizma"sı ile ortaya koymaktadır.

1953 yılında meşhur İtalyan senaryocusu Cesare Zavattini'nin bir teklifi üzerine çevrilen 'Siamo Donne -Biz Kadınlar" da bu mevsimin filmleri arasındadır. Zavattini, filmde oynıyacak oyuncuların kendi hayatlarından seçtikleri bir olayı olduğu gibi perdeye' aktarmağı teklif etmişti. Beş İtalyan rejisörü - Luchino Visconti, Roberto Rossellini, Luigi Zampa, Alfredo Guarini, Gianni Franciolini ayrı ayrı beş hikayeyi çevirerek "Biz Kadınlar"ı meydana getirdiler. Bunlar arasında bilhassa Visconti'nin Anna Magnani ile, Rossellini'nin de Ingrid Bergman'la çevirdikleri bölümler bu röportaj-filmin en önemli parçalarıdır.

"Bisiklet Hırsızları", "Dolandırıcılar" ve 'Biz Kadınlar" bir yana bırakılırsa, öbür İtalyan filmleri, şöyle böyle eserlerdir. Mario Monicelli'nin "Donatella" sı çağdaş bir Cinderella" hikâyesi anlatmaktan Öteye geçmiyor ve ancak, Berlin Festivalinde bir gümüş ayı kazanan Elsa Martinelli'yi tanıtması bakımından dikkati çekiyor. Yine Elsa Martinelli'nin oynadığı ve Raffaello Matarazzo'nun çevirdiği "La Risaia „ Kanlı Pirinç" ise sırf "Acı Pirinç"in yalancı şöhretinden faydalanmak maksadım gütmektedir. "Acı Pirinç" in rejisörü Giuseppe De Santis'in "Uomini e Lupi . İnsanlar ve Kurtlar" ise bir zamanlar neorealizmin en iyi temsilcilerinden olan bu rejisörün yerinde saydığım göstermektedir.

Brigitte Bardot mevsimi

Fransız filmlerine göz atanlar, bu mevsimin eserleri arasında streap-tease mütehassısı Brigitte Bardot'un rekor kırdığını hemen görürler. Pierre Gaspard - Huit'in "La Mariee est trop belle - Gelin Çok Güzel", Michel Boisrond'un "Parisienne - Parisli Genç Kız" ve Roger Vadim'in "Et... Dieu Crea la Femme-Ve Tanrı Kadını Yarattı" filmleri, Bardot'yu gelin elbisesinden Havva kıyafetine kadar derece derece soyunuk olarak göstermektedir. Fakat Bardot'un filmleri bir yana bırakılırsa, Fransızlar, bu mevsim gösterileceği bildirilen eserleriyle yılın en iyi temsil edilen memleketini meydana getiriyorlar. Rene Clernent'ın Zola'nın "Assomoir" ından adapte ettiği "Gervaise", geçen yıl Marcel Carne'nin gene Zola'dan adapte ettiği "Therese Raquin _ Kader Değişmez" den daha usta bir filmdir. Claude Autant . Lara'nın adaptasyonu olan "Le Rouge et le Noir - Kırmızı ve Siyah" epey tartışmalara yol açmakla birlikte güç bir eserin başarılı sinema versiyonu hükmünü kazanabilecek Özelliktedir. Fransız sinemasının iki önemli rejisörü, Andre Cayatte ile Henri - Georges Clouzot'yu da bu yıl ikişer filmleriyle daha iyi tanımak mümkün olabilecektir. Cayatte, "Nous sommes tous des Assassins . Hepimiz Katiliz" ve " Justice est faite - Hak Yerini Buldu" adlı iki tezli filmiyle; Clouzot da "Les Diaboliques . Şeytansılar" ve "Les Espions ? Casuslar" adlı Hitchcock'vari iki macera filmiyle temsil edilmektedir. Oynatıldığı her yerde "iyi niyet" mükâfatı kazanan Christian - Jaque'ın "Si tous les Gars du Monde - Dünyanın Bütün Deli kanlıları" ile yine oynatıldığı her yerde mutlaka bir mükâfat kazanan Albert Lamorisse'in "Le Ballon Rouge - Kırmızı Balon"u da bu yılki Fransız filmleri arasındadır. Lamorisse'in filmim' başarı bakımından ona yaklaşan öbür eseri "Crinc Blanc - Beyaz Yele" ile birlikte seyretmek mümkün olabilecektir. Albay J.-Y. Cousteau'nun geçen yılki Cannes Festivalinin büyük mükâfatım kazanan deniz altında çekilmiş "Le Monde du Silence . Sessizlik Dünyası", Lamorisse'inkilerle birlikte seyircilerimize -hiç alışmadıkları film türlerinde nefis dakikalar yaşatacaktır.

Basketbol

Milli maçtan sonra

Basketbol Milli Takımımız Sofyada yapılan Avrupa Basketbol şampiyonasından döndüğü zaman, Eylül içerisinde İstanbulda Avrupa beşincisi Romanya ile bir millî karşılaşma yapılacağı öğrenilmişti. Romanya, şampiyona sırasında hayli kuvvetli bir ekipti. Demirperde basketbolünün bütün özelliklerine sahipti. Şekilsiz, fakat sağlam bir pivot oyunu oynuyorlar, Ruslardan daha yumuşak şut hassasına sahip bulunuyorlar, ancak oyun içerisinde mükemmel taktikler kurmakta güçlük çekiyorlardı. Basketbolümüzün teknik" adamları, Sofyada Romenleri hususi olarak seyretmiş İstanbulda yapılacak milli maç için karşıt oyunları, taktikleri herhalde düşünmüşlerdi. Fakat bir Romanya - Türkiye maçım teknik problemlerden ziyade bazı idari güçlükler bekliyordu. Basketbolde saha en mühim noktaydı. Nitekim maç protokolü hazırlanırken Romenlere müsabakanın kapalı salonda yapılacağı bildirilmiş, buna göre hazırlanmaları söylenmişti. Doğrusu aranırsa mevsim dolayısiyle Avrupanın hemen her yerinde basketbol turnuvaları açık havada yapılıyordu. Elbette Romanyalılar da katıldıkları turnuvalarda bu şartlar altında oynuyorlardı. Türkiye - Romanya milli maçının kapalı salonda oynanacağım haber alan rakiplerimiz takımlarını derhal salona çekmişler çalışmalarını böylece planlamışlardı. Ancak İstanbulda işlerin tıkırında gitmediğini henüz bilmiyorlardı. Çünkü Spor Sarayı tamire başlanmış ve milli Basketbol maçının burada oynanması güçleşmişti. Tamiratın bir an önce bitirilmesi gerekiyordu. Bununla beraber Türk Milli Basketbol ekibi çalışmalarını Teknik Üniversitenin kapalı salonunda ilerletiyor ve maça hazırlanıyordu. Şimdi gözler, içerisine muazzam iskeleler kurulmuş Spor Sarayındaydı. Gayret artırılıyor, uzun zamanda hazırlanacak işler kısaya sığdırılıyor ve sarayın tamiratı tamamlanıp mühim bir prestij meselesi, meydana çıkmadan ortadan kayboluyordu. Romanya Milli Basketbol takımı bu sıralarda Yunanistandaydı. Yunan ekibiyle oynadığı Millî karşılaşmayı kaybetmiş, temsilî maçı kazanarak İstanbula doğru yola çıkmıştı. Bununla beraber rakiplerimiz hakkında yapılan son teknik incelemeler Romanya Millî Basketbol ekibine normalin çok altında bir yığın puan kazandırmıştı. Bir defa Romen takımı son derece yorgun bir takımdı. Senelik programlarını bir misli fazlasıyla oynamışlar, Avrupa şampiyonası sırasında gösterdikleri formun bir hayli altına inmişlerdi. Şut yüzdelerinin gayet fena olduğunu itiraf ediyorlardı. Şöhretli Pivotları Wovacek'in de sür antrene olduğunu açıklıyorlardı. Bütün bunlar bir Basketbol ekibinin oyun kurabilmesini zorlaştıracak hadiselerdi. Fakat Türk Millî takımı da, Avrupa beşincisi rakibi karşısında hem de kendi sahasında ve kendi seyircisi önünde çok büyük bir eksiklik gösteriyordu. Millî takım kaptanı ve Avrupanın tanınmış Basketbol kurdu Yalçın Granit hususî sebeplerden çalışmalara katılamamış, ekipteki yerini alamamıştı. Gerek Avrupa Şampiyonalarında, gerek kıtanın her tarafında "fevkalâde adam" olarak bilinen Granit büyük kozdu ve artık Türk takımının elinde değildi.

Yeni kaideler

Doğrusu aranırsa Türkiye -Romanya millî basketbol maçı, yeni bir rakiple oynamaktan daha başka özellikler gösteriyordu. Müsabaka, basketbol sporu İçin yeni kabul edilen kaidelerle oynanacaktı Karşılaşmayı idare edecek Yugoslav hakemleri dahi İstanbula gelir gelmez basına verdikleri beyanatlarda "yeni kaideler dahilinde idare edeceğimiz ilk maç budur. Onun için bir şey söyleyemeyiz" demişlerdi. Ancak Türk takımının bu kaidelere uygun olarak çalıştığı biliniyordu. Kaidelerin en fazla dikkati çeken tarafı, "üç saniye koridorunun" hayli genişletilmiş olmasıydı. Böylece uzun boyluların temin ettikleri avantaj ve pota altındaki faik çalışmaları önlenecek, bu tipler de uzaktan şut atmak zorunda kalan "ufak"larla aynı duruma gireceklerdi. Şimdi Âltan, Erdoğan ve Tuncer gibi "uzun"ların oyunları merakla beklenir olmuştu. Kaidelerde yapılan bu değişiklik aynı zamanda oyun kurulacak sahayı bir hayli daraltıyor ve rakip defansı çok daha öne çıkarıyordu. Diğer yenilikler fauller, atılmıyan fauller ve basket-faul'ler üzerindeydi ve kolay aşılacak, tatbikatla güçlük çıkarmıyacak nevidendi.

Türk - Romen milli maçı

Çetin cevizler

Maç ve ötesi

Românya - Türkiye Millî Basketbol maçı doğrusu aranırsa beklenen alâkayı görmemişti. Spor Sarayı tamamen dolmamış, Amerika Orda takımını seyretmek için günlerce bekleyen meraklılar, hayli yüksek fiatlı ve bir Demir Perde basketboluna fazla iltifat etmemişlerdi. Bunda Romanya Millî ekibi için çok önceden çıkarılan "zayıf ve yorsun" şeklindeki dedikoduların da mühim rolü vardı. Türk takımı Altan, Tuncer ve Erdoğandan kurulu "Ribount trio" sunun ilk beşte görünmesiyle oyuna girmiş "Gard" olarak Yılmaz-Turhan ikilisini kullanmağa başlamıştı. Oyunun ilk dakikalarında hayret uyandıran ve "garipçe" görünen bir hâl ortaya çıkmıştı. Pivot ve Extrem'lerimiz her zamankinin aksine hayli iyi bir oyun çıkarırlarken dış oyuncular gayet kötü taktik kuruyorlar, Turhan'ın potaya dahi değmeyen isabetsiz şutları ile top kaybediyorlardı. Tuncer ve Erdoğan Ribount ve kenarda çok iyi çalışıyorlar, Altan ise sol köşede bulunduğu bir yerden mükemmel uzak şutlarla skor'u yürütüyor, yeni kaideye göre iyi hazırlandığını göstererek daima önde gitmemizi sağlıyordu. Maçın başından sonuna kadar Avrupa beşincisi şöhretli Romanya takımı bir tek defa ileri geçememişti. Hattâ öyle ki ikinci yarının ortalarında fark altı baskete kadar çıkmıştı. Ancak bizim spor hatalarımız nasıl önlenebilirdi ki... Türk ekibi birden oyuna tam hâkim olmuş, üst üste **top** kaparak hem skoru farklı hale getirmiş hem de rakibi şaşkın vaziyete sokmuştu. Bu tempo üç dakika daha yürütülse, maç muhakkak hem de farklı kazanılacaktır. Ekip faul yapmamakta, oyunu ağırlaştırarak kendi temposuna sokmaktadır. Fakat o anda gayet hatalı bir "Time . **Out"** alınmaktadır. Basketbol kritiklerine göre bu mola'yı bizim değil Romanya Coach'unun alması gerekirdi. Anide duran oyun adeta Türk takımım da durdurmuştur. Derhal top çeviren misafirler kolay basketler veartan hatalarımızla - çünkü bazı oyuncular değiştirilmiştir- farkı kapamışlar ve tek baskete kadar yanaşmışlardır. Maçın bitmesine 45 saniye kala Romanya top kapınca, artık yenildiğimize inanmayan kalmamıştı, ancak beklenmeyen bir "kötü pas" imdada yetişecek ve top Batur'un eline geçecektir. Artık Samim Göreç az önce yaptığı hatayı tamir için fırsatı yakalamış ve ekibin son molasını almıştır. Durum hayli kritiktir. Oyunun bitmesine 30 saniye vardır.

Top bizdedir. 57-55 önde bulunmaktayız. Ancak rakip sıkı bir "prese" tatbik ederek vakit öldürmeyi önlemekte, topu çeler çelmez hemen sayı yapacağını adeta açıkça anlatmaktadır. Bütün gözler topun oyuna sokulacağı yerdedir.' Oyun başlamış ve Yılmaz topu kaparak ufak bir driplingle koridor önüne gelmiştir. Şimdi maçın bitmesine 25 saniye var. Yılmaz şut atmayacak ve bir kere top çevirecektir. Ancak Prese sıkıdır. Top her an kaybedilebilir. Nitekim Romen müdafaası bir anda Yılmaz'a saldırmış ve 3 numaramız topu başkasına aktaramadan üzerine atılmışlardır. Birden iki düdük aynı anda ötüvermiştir. Romanya Coach'u ve oyuncular "eyvah bittik" gibilerden yumrukları ile başlarını döverken, iki hakem aynı anda Yılmaz'a yapılan bir faul'ü işaret ediyorlardı. Şimdi durum çok daha mühimdi. 57 - 55 ilerde idik. Eğer Yılmaz bu faulü kaçırırsa Romenler topu alacak ve 15 saniye içerisinde beraberlik sayısını yaparak, temditle galibiyeti sağlıyacaklardı. Kalpler çarpıyor, herkes çizginin önünde gayet soğukkanlı duran' "2" numaralı basketbol kurdumuza bakıyordu. Herkes yerini almıştır. Düdük ötüyor ve Yılmaz kendine mahsus aşağıdan yukarı şekli ile topu potaya fırlatıyor. Romanyalılar uçar gibi zıplamışlar, demirden geri dönecek atışı kapmağa hazırlanmışlardır. Fakat top süzülerek filenin içinden geçiyor, Türk takımı 58-55 galip duruma yükseliyordu. Ancak bir tek akın için vakit vardı. Nitekim rakipler süratle hücum ediyorlar ve bitiş düdüğünden saniyelik bir farkla basketi yaparak 58 . 57 lik skora razı oluyorlardı. Türk ekibi zorlu, enteresan bir galibiyet almış ve Avrupa beşincisi Romanya millî basketbol takımını yarım basket farkla 58 . 57 mağlûp etmişti.

Temsilî komediler

Romanya millî basketbol takımı İstanbula biri millî diğer ikisi temsilî olmak üzere üç maç yapmak için gelmişti. Fakat Türk basketbol ekibi millî maçtan sonraki iki karşılaşmada gösterdiği manzara ile, bu üç maça hazır olmadığını açıkça belli ediyordu. Uzak yerden üç karşılaşma yapmak için gelen rakibe, son iki müsabakayı oynayacak oyuncu bulunamıyor, milli maçtan sonra ortadan kaybolanların yerine, hoparlörlerle tribünden adam toplanıyordu. Spor, diğer iki maçı da iddia ve gayretle oynamayı emrediyordu. Fakat ne yazık ki işler öylece tıkırında değildi. Elbetteki son iki maçı farklı kaybediyor ve gayretle elde ettiğimiz millî galibiyeti her zamanki gibi "tesadüf mü?" haline getiriyorduk. Basketbol meraklıları üzgündü. Bir türlü temin edilemeyen idari otorite yeni ve çirkin bir durumu meydana çıkarmıştı. Spor'umuzdan bir türlü koyamadığımız bir durumu...

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab.. - İSTANBUL
Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA